

Directa

Octubre 2025

#593

5 €

**Dana,
un any després**

Directa

EDITA

La Directa SCCL

Riera d'Escuder, 38, nau 1, planta 1
08028 Barcelona

Tel.: 935 270 982

Mòbil: 661 493 117

directa@directa.cat

directa.cat

Dipòsit legal: B 16982-2016

ISSN 3081-4634

ISSN edició impresa 3081-4626

La *Directa* s'imprimeix a Lerigraf SL,
C. de la Premsa, 2, Alcoletge, Lleida.

Aquesta publicació intenta escriure
amb un llenguatge no racista, no sexista
i no androcèntric.

La *Directa* no comparteix necessàriament les
idees expressades als articles d'opinió.

La *Directa* és una publicació associada a l'APPEC.

La *Directa* ha rebut enguany una subvenció
de la Generalitat de Catalunya, que
representa menys d'un 5% del pressupost
de la cooperativa.

General:

directa@directa.cat

Redacció Catalunya

redaccio@directa.cat

Redacció País Valencià

paisvalencia@directa.cat

Edició

Eloi Latorre

Correcció

Miriam Tijani

Coordinació web

Gemma García, Jesús Rodríguez,

Ester Fayos, Txell Rigol i

Albert Alexandre

Coordinació País Valencià

Ester Fayos

Administració i subscripcions

Jordi Vilaró Donat

Coordinació de fotografia

Victor Serri

Coordinació d'art

Pau Fabregat

Comunicació

Carla Benito

Xarxes socials

Anaïs Borràs

Publicitat i distribució

Míriam Blàzquez

Coordinació d'audiovisuals

Marta Pérez

Coordinacions de la revista:

Sota focus

Jesús Rodríguez

Sobiranes

Guillem Martí i Tere Alberó

Fórmules

Txell Rigol i Pau Fabregat

Decreixement

Txell Rigol

Indirecta

Mariana Cantero

Vincles

Ester Fayos

Rebost

Giuseppe Savino, Sara Romero

i Jordi Garcia

La central

Victor Serri

Internacional

Albert Alexandre, Oriol Andrés,

Berta Camprubí i Joan Mas

L'entrevista

Gemma Garcia i Ainhoa Lérída

Ideari

Adrián Crespo, Anaïs Borràs i Eloi

Latorre

Imperdibles

Eloi Latorre

De memòria

Júlia Mas i Eloi Latorre

Pensament

Adrián Crespo i Anaïs Borràs

Accents

Jesús Rodríguez

Caplletra

Dani Peralba i Miriam Tijani

L'espina

Carlos Villafranca

Hi han col·laborat:

Portada:

Jorge Fabregat

Textos:

Ester Fayos

Eloi Latorre

Guille Larios

Cèlia Ventura i Gabarró

Anna Mundet Molas

Núria Casany

Mariana Cantero

Victor Serri

Sira Ruíz Nogales

Nicolás Salas

Miquel Alberó

Bernat Torner Arís

Manel Moles

Isarn Pardes Fuses

Aroa Canguero

Fotografies:

Jorge Fabregat

Victor Serri

Xose Quiroga

Hicham Elmoulad

Diego García Márquez

Il·lustracions:

Lluís Ràfols

Lisa Fernández

Vane Julian

Pau Fabregat

Fiorella Quaranta

Jaume Vadell

Lope

Roger Pelàez

Laura Morillo

Deu anys fent nucli al País Valencià

Hi ha moments en què la vida fa coincidir camins que qui sap si mai havien de creuar-se. Situacions en què persones amb diverses trajectòries es troben al voltant d'una idea comuna, amb ganes de voler entendre el món, de posar altaveu on hi ha silenci i de construir alguna cosa juntes. Fa deu anys, un grup de persones al País Valencià vam viure un d'estos moments amb la il·lusió d'allò emergent.

Quan acabava el 2014, les presentacions que la *Directa* va organitzar a la Universitat de València, al Centre Social Terra i al Casal Popular de Castelló van encendre una espurna. Les primeres converses, reunions, col·laboracions... es van donar sobretot a Castelló, on un grupet menut, però il·lusionat, estava convençut que hi havia molt per dir des del País Valencià. Aquella espurna es va encendre amb més força el 2015, quan el grup es va fer més estable i es van sumar companyes de València i de les comarques centrals. Naixia aixina el nucli valencià de La Directa.

La seua creació va respondre a la voluntat de sumar, amb contingut propi i constància, a la tasca que feia la *Directa* des d'una dècada abans. Però no es tractava només de fer periodisme compromés: a poc a poc s'anava teixint comunitat a través de la paraula. Al llarg d'estos deu anys, el nucli ha viscut relleus i noves veus que li han donat vida, i que ens recorden que el trajecte encara és llarg i que, des del País Valencià, es continua avançant.

Laura Villaplana
Sòcia de La Directa SCCL

VIURE DESPRÉS DE LA DANA,

La “tornada a la normalitat” es manifesta de forma desigual a les comarques valencianes afectades per les riuades de fa un any. Mentre la devastació a les llars, comerços i espais públics dels barris més humils es manté, grans empreses i establiments han recuperat l'activitat amb el suport d'ajuts directes, avals i préstecs públics

El CEIP Carme Miquel del Raval d'Algemesí (la Ribera Alta) continua en runes, pendent d'enderrocar i reconstruir a la mateixa ubicació.

El concessionari de Mercedes-Benz al polígon industrial de la Pista de Silla ha recuperat l'activitat.

TEXT: **ESTER FAYOS**
FOTOGRAFIA: **JORGE FABREGAT**

UNA QÜESTIÓ DE CLASSE

Passejant pel barri d'Orba, a Alfafar (l'Horta Sud) –conegut popularment com a Parc Alcosa– és notablement perceptible la devastació provocada per les inundacions del 29 d'octubre de 2024. Un any després, alguns baixos d'immobles s'han rehabilitat, d'altres comencen ara a reconstruir-se, i d'altres tan sols en queden els murs, la façana o els cartells que assenyalen que abans hi havia una fruiteria o una perruqueria, però ara només són locals amb les persianes abaixades. Queda l'escola encara per reconstruir, ascensors per arreglar i clavegueram per netejar. “Estem molt lluny de la normalitat que intenten fer creure. S'han oblidat de la gent més pobre, que no ha pogut tornar a casa, reobrir negocis o accedir a les ajudes”, lamenta Fernando González, veí d'aquest polígon habitacional, mentre recorre amb la mirada el carrer de Sedaví, on viu, en uns baixos que amb prou feines ha començat a reparar.

González ha rebut els 6.000 euros que atorgava el govern valencià de Carlos Mazón per la pèrdua de béns de primera necessitat, 9.000 euros de l'Estat espanyol per comprar mobles i electrodomèstics, i dotze mesos després encara espera una ajuda de 20.000 euros per danys en l'habitatge. “En tindrè prou perquè no pague mà d'obra i m'ho faig tot jo, i a més m'han donat estris de segona mà”, recalca. El seu exemple mostra com la dana ha posat de manifest els límits de la classe treballadora que no té prou capacitat d'estalvi per a fer front a un desastre imprevist. Les ajudes, en general, arriben amb comptagotes i demora, i no tothom aconsegueix sol·licitar-les. “La pobresa fa que molta gent no haja accedit a tots els ajuts públics”, afirma Joan Nacher, treballador de Vibra, iniciativa comunitària al barri del Raval d'Algemesí, localitat de la Ribera Alta, i membre del Comité Local d'Emergència i Reconstrucció (CLER) d'aquest municipi. Els comitès, espais de participació directa que aglutinen veïnat, empreses o entitats locals, es van crear uns mesos després del temporal per trobar solucions a l'estat de destrucció des dels principis de l'economia social i solidària.

EXCLUSIÓ COBERTA DE FANG

Barris com el Parc Alcosa, format per habitatges de protecció oficial que es van construir als anys seixanta per a allotjar a una població de classe treballadora que havia arribat a València; o el del Raval, amb un veïnat format majoritàriament per famílies d'ètnia gitana i migrades, molt castigat per la pobresa, l'estigma i l'oblit; o el Xenillet de Torrent, una de les barriades més humils del municipi, doblement castigada pel fang i la misèria, no només no han recuperat la normalitat, sinó que, amb el pas dels mesos i la manca de resposta de les institucions, han vist com s'agreujava la devastació de llars, comerços i barris. Ho hem comprovat per mitjà d'un treball de camp en tots tres barris, ubicats en àrees inundables.

La recuperació inacabada en aquestes zones més humils contrasta amb la normalitat ja assolida al parc comercial d'Alfafar o al polígon industrial de la pista de Silla, on grans establiments o concessionaris d'automòbils han recuperat l'activitat econòmica i la concurrència. Rut Moyano, veïna afectada i portaveu del CLER de Benetússer (l'Horta Sud), posa com a exemple la reobertura dels concessionaris d'automòbils de la pista de Silla, com el de Mercedes-Benz o de Kia, tan sols un mes després del

pas mortífer de la dana. A Aldaia, la portaveu del CLER, Maria Jiménez, compara la “ràpida” inauguració del centre comercial Bonaire, el passat febrer, amb la lentitud de l'administració pel que a parer seu és prioritari: “reconstruir escoles, oferir una alternativa a qui ha perdut l'habitatge o agilitzar les ajudes per als més vulnerables”.

El govern espanyol és qui ha liderat el repartiment del gruix dels fons públics –propis i europeus– destinats a particulars, treballadores autònomes o empreses afectades, així com a refer infraestructures: en total, ha mobilitzat 16.600 milions d'euros, dels quals, a finals de juliol, s'havien abonat quasi 6.000 milions (el 37%). Cal destacar que, en la suma global, s'inclou com a ajuda pròpia les indemnitzacions del Consorci de Compensació d'Assegurances, l'entitat pública adscrita al Ministeri d'Economia i Hisenda espanyol que assumeix la cobertura de danys en casos de riscos extraordinaris amb un fons públic que es va fornint amb un percentatge de les primes que se signen amb asseguradores privades. Si es descompta aquesta quantia del total abonat, la despesa en ajuts directes descendeix als 2.552 milions. En nombre de sol·licituds, de les 448.922 presentades, 320.108 es troben en tramitació, segons les dades oficials.

Per la seua part, la Generalitat Valenciana va anunciar poc després del desastre una aportació pròpia de 2.364 milions d'euros per a actuacions d'emergència i recuperació durant el 2025. D'aquesta suma, 772,5 milions s'han reservat a ajudes directes. En agost, segons les dades sol·licitades per la *Directa* a través del Portal de Transparència de l'administració valenciana, s'havien abonat 283,2 milions d'euros en ajuts (el 36 % del total anunciat) i un 87 % de les sol·licituds s'havien concedit. Segons la informació disponible, no s'hauria exhaurit tot el fons perquè el nombre de sol·licituds no hauria arribat a esgotar el pressupost previst. A principis del setembre, Carlos Mazón treia pit de la seua gestió, i es vantava d'haver proveït de “suport econòmic i directe” per a “una recuperació que ha d'arribar a tots”.

Lluny d'això, a la pràctica, Júlia Martí i Marta Pérez Fargas, membres de l'Observatori del Deute en la Globalització, organització que ha investigat el destí dels fons públics destinats a la reconstrucció dels efectes de la dana, asseguren que “les ajudes a la població són insuficients i no arriben amb la urgència necessària”. Per contra, afegeix Martí, “els ajuts a grans empreses s'han executat amb celeritat i amb uns imports que depenen més del volum de facturació que de l'afectació. És a dir, empreses transnacionals amb beneficis milionaris han rebut centenars de milers d'euros en ajudes”, detalla la investigadora.

Aquest mitjà ha sol·licitat dades al govern espanyol en relació amb les multinacionals que s'han beneficiat de les polítiques públiques –ajudes directes, bonificacions fiscals de reducció o exempció d'impostos o suspensió del pagament d'interessos de crèdits pendents– en resposta als danys de la dana, i també sobre el repartiment dels fons a xicotetes i grans empreses i en barris amb menor i major renda per càpita. Aquesta informació ha estat denegada argumentant que algunes dades “tenen caràcter reservat” i d'altres que “no en disposen”.

AJUDES I AVALS MILIONARIS

Algunes multinacionals afectades per la dana tenen un paper similar al dels bancs durant la crisi de 2008 o al del sector turístic després de la pandèmia: en un moment d'inestabili- ►

La portaveu del comitè per la recuperació d'Aldaia, Maria Jiménez, compara la “ràpida” inauguració del centre comercial Bonaire, en febrer, amb la lentitud a l'hora de “reconstruir escoles o oferir una alternativa a qui ha perdut l'habitatge”

El centre comercial Bonaire, a Aldaia (l'Horta Sud), ha estat una de les empreses beneficiades amb avals de l'Estat que ha recuperat l'activitat.

Javier Bort, propietari d'una tenda de pintures de Catarroja (l'Horta Sud), no ha pogut reobrir el local.

► tat, es beneficien de les polítiques públiques per ser rescatades, tot i que ara a una escala local. La quantia de diners no retornables que l'administració de l'Estat espanyol pot destinar a empreses afectades oscil·la entre els 10.000 euros -per a societats amb una facturació inferior al milió d'euros anual- i 150.000 euros, en cas de societats mercantils que facturen més de 10 milions l'any.

Aquesta és una de les línies d'ajudes sobre les quals sí que és possible obtenir informació pública sobre com s'ha reparat. Resseguint el portal del Sistema Nacional de Publicitat de Subvencions i Ajudes Públiques, que forma part del Ministeri d'Hisenda espanyol, es pot esbrinar el nom d'algunes de les firmes que han rebut 150.000 euros i, tal com hem comprovat, ja han recuperat l'activitat a les zones devastades. Parlem de noms com Heineken, Adidas, Kiabi, Decathlon, Sprinter, Consum, Danone, Ford o Renault. “El gran comerç, les grans cadenes de distribució, com Mercadona, s'ha recuperat, mentre que tendes com la sabateria Dauden, el forn Molins o la floristeria Carceller continuen tancades”, constata Maria Jiménez mentre ens mostra les petjades del desastre al seu municipi, Aldaia (l'Horta Sud), que es va inundar quasi per complet a causa del desbordament del barranc de la Saleta.

Amb un volum de facturació milionari, el grup de casinos i sales de joc Acrismatic, les cimiteres Aristaria SL o la cimitera de matriu turca Cimsa -que va esdevenir líder mundial en producció de ciment blanc en adquirir la filial espanyola de la mexicana Cemex, que incloïa la cimitera de Bunyol-, l'aerolínia Air Nostrum, l'empresa multiservei Clece (que pertany al Grup ACS, la constructora per Florentino Pérez que cotitza en l'IBEX-35), la mercantil de recollida de residus de la família Gimeno Calabuig (Fovasa) o el grup constructor i de serveis FCC, són algunes de les grans beneficiades amb ingents ajuts públics directes. També hi trobem Simetria Fidentia SL, constructora propietat al 50 % del fons d'inversió valencià Atitlan, encapçalat pels inversors Aritza Rodeno i Roberto Centeno, gendre de Juan Roig. Rodeno i Centeno van ser consellers del Goldman Sachs, entitat financera reconvertida en banc comercial per a poder rebre suport financer públic en la crisi de 2008.

Júlia Martí llegeix aquestes concessions com “la manera que té l'Estat per mantenir el funcionament del sistema capitalista”. “Això passa -afegeix- perquè, fins i tot des de partits que es fan dir progressistes, s'assumeix que la manera de vetllar pel benestar de la població és fent que la roda capitalista no s'aturi, que el creixement no s'estanqui. No es qüestiona que les grans empreses siguin rescatades, ni se'ls estableixen obligacions, com garantir llocs de treball o fomentar una reconstrucció adaptada al canvi climàtic”. En aquest sentit, Maria Jiménez es mostra contundent: “no s'haurien de rescatar empreses que facturen prou per a permetre's la reconstrucció per si soles”, rebla.

Però a banda de la injecció de diners sense cap contraprestació, les empreses també poden accedir a avals d'entitats financeres públiques, com l'Institut de Crèdit Oficial (ICO). Creat com a banc públic en 1971 i adscrit al Ministeri d'Economia, l'ICO és l'organisme encarregat d'administrar crèdits i avals de l'Estat, els quals són gestionats per bancs privats que actuen d'intermediaris i decideixen a qui concedir-los. En cas que la companyia beneficiària no puga retornar-los, és l'Estat qui assumeix el gruix de la pèrdua (un 80 %); el 20 % repercuteix

en la financera gestora. “És a dir -explica Nicola Scherer, investigadora de l'ODG que ha examinat l'activitat de l'ICO- són préstecs altament favorables, fonamentats en una lògica basada a privatitzar beneficis i socialitzar pèrdues, tot i el risc d'endeutament públic”.

El sector de l'automòbil ha estat un dels principals beneficiats amb avals i préstecs de l'ICO. Filials de Mercedes-Benz, com Valencia Distribuidora Angal Automoción SL; mercantils com Industrias Alegre SL, proveïdora de marques com Ford o Stellantis (conglomerat de la indústria de l'automoció), o concessionaris com Marcos Automoción, el grup més gran al País Valencià, han rebut avals de fins a setze milions d'euros. Empreses del sector de la construcció o la fabricació de biocombustibles, de l'àmbit agroalimentari, on apareixen diverses societats proveïdores de Mercadona i d'altres grans cadenes de distribució; o fins i tot el centre comercial Bonaire, també han accedit a avals milionaris.

Nicola Scherer emfasitza que, tal com va passar amb la covid-19 i després amb la dana, el repartiment dels crèdits i avals mostra com “hi ha una tendència a rescatar grans empreses, perquè tenen més capacitat per demanar-los, millors contactes amb bancs privats i més credibilitat financera per retornar-los”. Per això, aquesta investigadora considera necessari dissenyar un altre sistema de repartiment, “amb criteris ambientals per evitar rescatar les empreses que ens han portat a una situació d'emergència climàtica, i criteris socials i econòmics per identificar qui necessita més ajuda i no l'està rebent”.

Un dels testimonis que reflecteix les dificultats d'alguns actors per accedir a les ajudes és el de Javier Bort, propietari d'una tenda de pintures de Catarroja (l'Horta Sud) que no ha pogut reobrir. Amb 54 anys, Bort forma part de la tercera generació familiar d'un negoci que l'aigua va inundar per complet fa un any. Els danys eren tals que va haver d'habilitar el seu garatge, on el fang “només” va arribar fins a 1,30 metres, com a solució provisional per continuar despatxant. “La meua prioritat era arribar a final de mes. A partir d'ara, amb la indemnització del Consorci de Compensació d'Assegurances i una donació privada de Creu Roja, aniré reparant la tenda, però com a mínim fins d'ací a un any no podré tornar-hi”, estima.

Bort no va sol·licitar cap ajuda directa, ni a la Generalitat ni a l'Estat. “Les primeres només em cobrien el 50 % i ambdues administracions exigien molts requisits i presentaven moltes dificultats burocràtiques per a qui no tenim personal administratiu. Les grans ho poden assumir, però les xicotetes estem perdudes”, lamenta. Pel que fa als préstecs de bancs públics, reconeix que no va voler fer cap moviment que “suposara un risc. No tinc els coneixements ni soc una gran empresa que es pot permetre tenir pèrdues. Només vull resistir fins que em jubile”, deixa clar.

Una tipologia semblant presenta el cas de Fernando Moreno, qui administra un quiosc i el bar Tio Fen del Raval d'Algemesí. Tot i no rebre cap indemnització perquè no pagava assegurança, ha pogut recuperar el quiosc “gràcies al suport humà i econòmic de la gent i a una ajuda pública estatal de 5.000 euros pel fet de ser autònom”, assenyala. Ha intentat sol·licitar altres ajudes destinades a refer el xicotet comerç, però quan va anar a tramitar-les es va trobar que el termini havia expirat en febrer de 2025. “Havies d'estar molt pendent i ací vam ►

L'ajut no retornable que l'administració de l'Estat espanyol pot destinar a empreses oscil·la entre els 10.000 euros –si facturen menys d'un milió anual– i 150.000 euros, en cas de societats mercantils amb més de 10 milions anuals de facturació

Consolación Dual, veïna del carrer de Múrcia de Torrent (l'Horta Sud), continua a l'espera de rebre una ajuda de 60.000 euros per destrucció de l'habitatge.

Decathlon, al parc comercial d'Alfagar (l'Horta Sud), és una de les multinacionals que ha rebut 150.000 euros en ajudes directes.

► estar traient fang durant mesos”, sosté. El bar encara no l’ha reobert i no sap si ho podrà fer: “El tenia llogat i l’actual propietari crec que no té interès a reconstruir-lo”.

Laia Garcia i Jordi Cabezas, de la llibreria Somnis de Paper de Benetússer, han resultat ser més afortunades. “El Ministeri de Cultura va actuar de seguida”, reconeix Garcia. En el seu cas, van accedir a ajudes estatals i autonòmiques destinades a refer el sector cultural i van comptar amb l’assessorament d’un tècnic. En total, van rebre 29.575 euros de l’Estat i 60.000 de la Generalitat. Amb tot, la suma dels ajuts i la indemnització del Consorci no els cobria una pèrdua de “més de 110.000 euros” i van intentar, sense èxit, demanar suport a l’Institut Valencià de la Competitivitat Empresarial. “Ens vam trobar amb moltes dificultats, com haver de contractar un auditor, que les xicotes empreses no podem assumir”, lamenta.

SENSE HABITATGE DIGNE

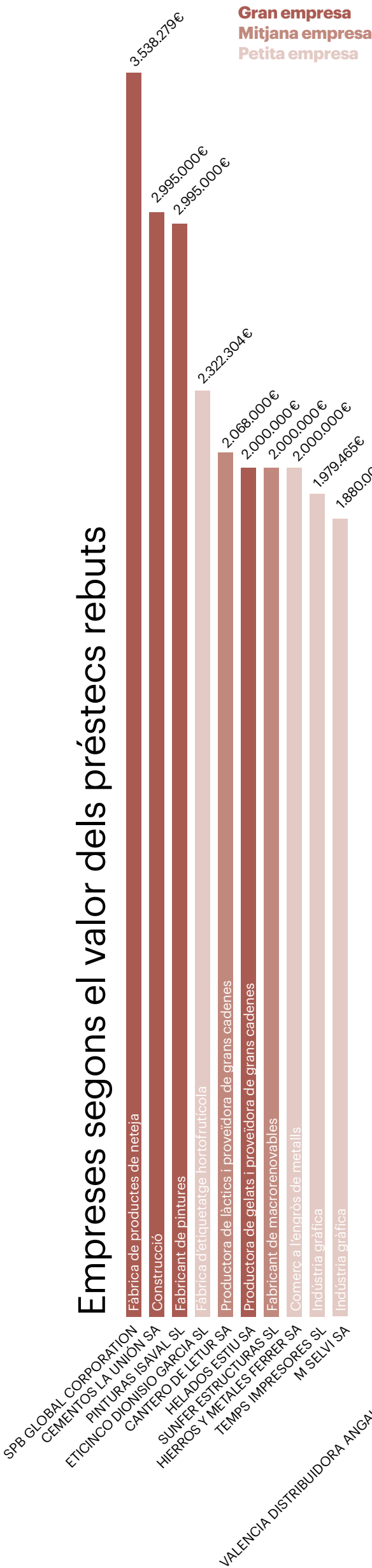
El govern espanyol ha rebut 43.637 sol·licituds d’accés a ajudes per pal·liar danys personals i materials en l’estructura d’habitatges o comunitats de propietaris, coberts exclusivament per l’Estat. La Generalitat, al seu torn, ha destinat diners a ajudes al lloguer, demolició de vivendes i adquisició de noves. A mitjan setembre, l’Estat havia repartit 92 milions dels 120 previstos inicialment, tot i que, segons fonts del departament de premsa del Ministeri de l’Interior, “la partida està en constant ampliació en funció dels informes de danys analitzats”. No obstant això, Rut Moyano critica la lentitud en la distribució d’aquests fons que, a parer seu, eren “d’extrema prioritat”: “Continuem amb molta incertesa, vivint pisos o en plantes baixes amb danys estructurals greus. N’hi ha molta gent que no té accés a un habitatge digne. És inadmissible”, conclou.

Moyano viu en Benetússer, en un edifici de quatre plantes on l’aigua va arribar fins a la primera i un cotxe va impactar en el portal. Hui, encara amb el garatge, l’entrada i l’ascensor sense arreglar, conviuen amb humitats, esquerdes i falsos sostres que cauen. Els danys a l’immoble es calculen en uns 235.000 euros i fins a l’agost només havien cobrat un 20 % d’aquesta quantia del Consorci de Compensació d’Assegurances, que van destinar als arranjaments més urgents, com els comptadors de llum o la bomba d’aigua. En data d’octubre, els falta per cobrar un 10 % del pressupost total. De la mateixa manera que en altres edificis de la zona, l’ascensor de la finca encara no funciona, fet que dificulta l’activitat de gent gran o amb mobilitat reduïda. “Tenim un veí que només pot baixar al carrer un dia al mes, quan ve Creu Roja”, denuncia. Segons Moyano, es tracta d’una problemàtica que no afecta a tothom per igual: “les empreses estan col·lapsades i ens diuen que no tenen disponibilitat o que falten peces. No ho dubtem, però curiosament els ascensors dels centres comercials d’Alfagar i Aldaia han tornat a funcionar”, compara.

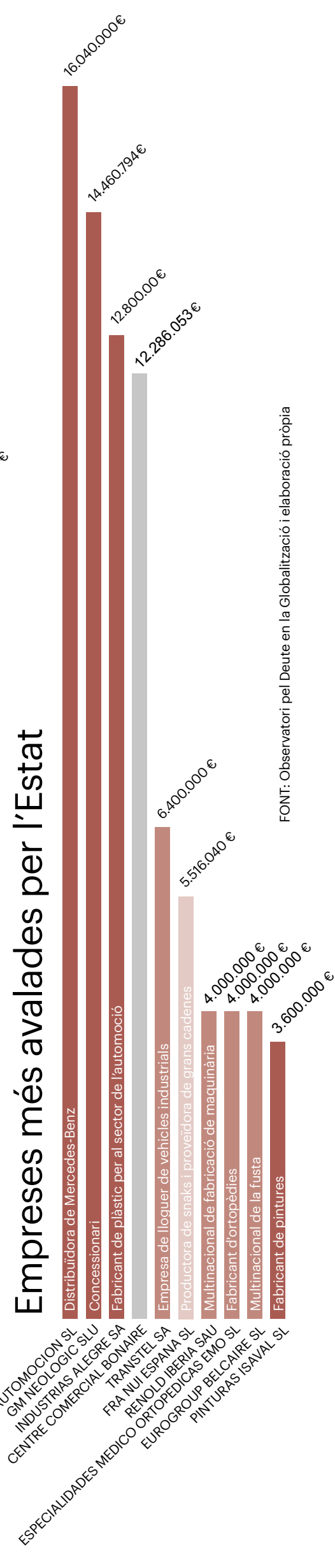
La recuperació de les llars va molt més lenta com més humil siga el barri. És el cas del conjunt de cases ubicades als carrers de Múrcia i d’Albacete de Torrent (l’Horta Sud), abans d’arribar al Xenillet i just al començament del barranc del Poio. A les problemàtiques habituals de les zones afectades, se suma “la marginació total en què es viu”, afirma Maria Jiménez, qui es trasllada periòdicament d’Aldaia a Torrent per acompanyar el veïnat. La majoria d’habitants no compta amb assegurança de llar i, per tant, no ha rebut compensacions del Consorci. Només han ingressat l’ajuda de 6.000 euros de la Generalitat, els 10.000 de l’Estat per pèrdua d’estris, i algunes donacions privades.

Consolación Dual és una de les afectades del carrer de Múrcia, on vivia, a una casa ubicada al llit del barranc prevista d’enderrocar. En total, l’Ajuntament assumirà la demolició de 45 vivendes “per l’alt nivell de perillositat del lloc”. Les famílies en són conscients i no s’hi oposen, però denuncien que afronten el procés sense informació, sense saber si rebran indemnitzacions i que les propostes de reallotjament no s’han formalitzat per escrit. En el cas de Dual, assegura que va rebre informacions

Empreses segons el valor dels préstecs rebuts

Empreses més avalades per l'Estat

FONT: Observatori pel Deute en la Globalització i elaboració pròpia

Els danys en l'immoble on viu Rut Moyano, en Benetússer, es calculen en 235.000 euros. Fins a l'agost havia rebut el 20% d'aquesta quantia del Consorci de Compensació d'Assegurances i en octubre encara resta pendent el 10%

contradictòries sobre l'estat d'afectació de la casa: “Va vindre un tècnic de l'ajuntament que deia que podíem tornar-hi, però no ens va entregar cap paper que ho certifiqués i, en la premsa, l'Ajuntament parlava del risc que suposava viure-hi”. A l'espera de rebre una ajuda estatal de 60.000 euros per destrucció total de l'habitatge, de moment, Dual viu en un pis cedit per una ONG, on ha de renovar l'autorització cada tres mesos.

Una situació similar travessa Amparo González, qui roman en el seu pis del carrer de Múrcia tot i tenir el passadís entre el menjador i el bany apuntalat pel risc d'ensulsiada. “Primer em digueren que s'havia d'enderrocar, després que n'hi havia prou amb reforçar-lo... El que tenim clar és que no podem viure-hi”, manifesta, preocupada pel destí dels reallotjaments. Des del consistori de Torrent s'assegura que han ofert un allotjament a les famílies i que es continua treballant “perquè puguin viure prop del seu entorn”.

Un altre dels testimonis que mostra com la tornada a la normalitat està marcada per un clar biaix de classe és el del matrimoni format per Paco Ramírez i Maria Garcia, de 70 i 68 anys, respectivament. Ara mateix han d'afrontar un deute hipotecari de 21.000 euros per una casa que no podran recuperar. Vivien en l'avinguda de Carlet, un carrer d'Algemesí situat al llit mateix del riu Magre, en el qual l'aigua va inundar per complet una vintena de plantes baixes. Donat el risc que suposa la ubicació, l'Ajuntament ha aprovat expropiar-les i destinar els terrenys a vial públic i zona esportiva a canvi d'una compensació econòmica. Ramírez i Garcia rebran 22.741 euros, una xifra que consideren “irrisòria”, com també la indemnització del Consorci (33.461,43 euros), tenint en compte que l'asseguradora valorava sa casa en 150.920 euros.

Ramírez i Garcia no han rebut cap ajuda directa per danys en l'habitatge, perquè “no sabíem com demanar-la”, confessa Garcia. En aquest sentit, critica la manca d'assessorament i informació: “Ací calien tècnics de l'Ajuntament que tocaren porta a porta i ens explicaren què havíem de fer”. Amb tot, encara se senten “afortunats” perquè “no ens hem quedat sense sostre, tenim una altra casa en el Raval”, aclareixen. Tanmateix, el baix d'aquesta finca, on tenien el garatge i una cuina, també va resultar danyat, i sense cap ajuda ni la protecció financera d'una asseguradora no saben quan el repararan.

Algunes llars situades a primera línia de barrancs han tingut més capacitat econòmica per afrontar una catàstrofe. A diferència de les famílies del Raval o el Xenillet, algunes veïnes que viuen al llit del barranc del Poio a Picanya han pogut refer els habitatges o iniciar els tràmits de la reconstrucció, tot i que no saben quin futur se les presenta, perquè l'Ajuntament ha dictat requalificar el sòl com a zona verda. És el cas de José Espinosa, qui va encarregar el projecte de reconstrucció de la seua vivenda i va demanar la llicència d'obres, denegada per la perillositat de l'emplaçament. “Més enllà de la por de perdre les nostres cases i el nostre lloc, el que ens dol és la falta

d'informació”, critica. De moment, l'Ajuntament ha expressat la seua voluntat de “donar resposta a les diferents situacions”, “vetllar per la seguretat” i “tramitar alternatives”.

BARRIS OBLIDATS

La devastació dels barris més humils persisteix també fora de les cases: parcs i serveis públics sense reconstruir, carrers alçats per la força de l'aigua o baixos abandonats acumulant residus, són encara un paisatge habitual a molts llocs. El govern espanyol ha concedit als ajuntaments dels municipis afectats ajudes d'entre 2 i 200 milions d'euros per refer infraestructures, un pressupost que costa mobilitzar per la manca de personal tècnic municipal i que, a més, segons Joan Nacher, “s'està invertint a dues velocitats i de manera discriminatòria”.

Nacher fa referència a la “manca d'inversió” als barris amb índexs de pobresa més elevats, i posa com a exemple el seu municipi: “Si camines per Algemesí quasi no veus les cicatrius del temporal, en canvi, al Raval la dana persisteix durament”. Aquest barri només disposava de tres infraestructures públiques que han quedat devastades: el centre de participació ciutadana, el col·legi d'educació infantil i primària i l'escoleta. “El centre està tancat, el col·legi el substitueixen per barracons i l'escoleta l'han traslladat al centre cultural, un espai pensat per a adults on els xiquets han de pixar en orinals”, denuncia Jacinta Domínguez, directora de l'escoleta. L'ajuntament ha explicat que tots tres espais s'enderrocaran i es construiran de nou seguint criteris antiinundació per garantir la seguretat, una decisió que Nacher qüestiona: “construir-los al mateix lloc no és la solució”.

La falta de neteja del clavegueram i dels forjats sanitaris -cambres d'aire sota alguns edificis per aïllar-los de la humitat- és una altra de les problemàtiques que s'han detectat. Dotze mesos després, molts forjats continuen plens de fang, una situació que en barris com el Parc Alcosa afecta la meitat dels immobles. A banda del risc d'infeccions i dels danys estructurals que pot provocar aquesta acumulació, des dels comitès locals hi ha preocupació per com s'afrontaran les pluges d'aquesta tardor. “Correm un risc enorme perquè ara l'aigua pot pujar molt més fàcilment”, alerten.

Per pal·liar aquests biaixos de classe en la reconstrucció, en paraules d'Andrea Ariza, urbanista i antropòloga de la cooperativa La Dula, “el suport institucional no es pot limitar a oferir ajudes econòmiques, deixant la responsabilitat de reconstrucció o reparació en mans de particulars”. Considera que és necessari que l'administració intervinga de manera directa en resoldre el que genera més vulnerabilitat “i que ho faça amb principis de l'economia social i solidària”. En la mateixa línia s'expressen Maria Jiménez i Rut Moyano, qui conclou: “qüestions com l'habitatge, la neteja dels forjats o la reparació d'ascensors ens les hem de resoldre nosaltres mateixes, però no tothom té capacitat per fer-ho”. ●

Contractes per a la reconstrucció, molta urgència i poca transparència

La Generalitat i el govern de l'Estat han optat massivament pel model del contracte d'emergència a l'hora de fer els encàrrecs a empreses privades per refer tot el que va danyar la dana. Aquesta fórmula exprés desactiva molts mecanismes de control i seguiment previstos en les licitacions públiques i afavoreix les companyies amb gran volum de facturació

TEXT: **ELOI LATORRE I ESTER FAYOS**

Gairebé 455.000 milions d'euros. Aquesta és la quantitat que l'Estat espanyol i la Generalitat Valenciana van destinar durant els mesos posteriors als aiguats de fa un any a contractes de serveis privats per reconstruir els danys. Durant uns mesos, la màquina de contractar va treure fum: només fins a l'abril de 2025, la Generalitat va adjudicar fins a 446 encàrrecs (amb una factura total de 328.840.607 euros), mentre que l'administració de l'Estat en va atorgar 47 (que sumen un dispendi de 126.450.754 euros).

Tota aquesta activitat frenètica ha estat possible gràcies a la fórmula del contracte d'emergència, una especificitat acotada a actuacions imprevistes que afectin béns essencials, normalment en resposta a catàstrofes naturals: en aquests casos la normativa vigent permet saltar-se bona part dels tràmits, mecanismes

i requisits dels processos de pública concurrència. "Són serveis que es poden assignar només amb una trucada de telèfon, sense un paper, i l'empresa ja pot començar a treballar", explica Júlia Martí qui, juntament amb Marta Pérez Fargas, ambdues membres de l'Observatori del Deute en la Globalització (ODG), ha rastrejat la seqüència de tots els encàrrecs d'obres i serveis per part de les administracions vinculats a la reparació dels efectes de la dana. "El primer que trobem és molta manca d'informació, sobretot per part de la Generalitat. Costa molt esbrinar les condicions de l'encàrrec i constatar si s'ha fet segons s'havia acordat", remarca Martí.

La llei estatal 9/2017, de contractes del sector públic, va representar una posada al dia de tots els procediments de licitació per harmonitzar-los amb la legislació europea. A banda dels procediments ordina-

ris de pública concurrència, també preveu situacions extraordinàries, com ara l'anomenada tramitació urgent, prevista per a "necessitats inajornables" o que "calgui accelerar per raons d'interès públic", per a la qual estan previstes diverses mesures per donar preferència a l'expedient i escurçar a la meitat tots els passos de la tramitació. Però la possibilitat més expeditiva inclosa en la llei és la de les tramitacions per emergència, que es poden activar davant d'"esdeveniments catastròfics", "que representin un greu perill" o "afectin la defensa nacional". Aleshores, l'òrgan contractador pot prendre totes les mesures que consideri necessàries sense estar subjectes al que preveu la mateixa llei: es pot acordar el servei de forma verbal, no cal comprovar l'existència de crèdit suficient per part de la contractada, no es contempla la possibilitat de presentar-hi un recurs en contra

L'edifici La Torre de València, un emblema de l'era del boom immobiliari que fins al moment de la dana mai no havia estat habitat. Dragados ha rebut 18,3 milions per reparar-ne els desperfectes. | **JORGE FABREGAT**

Tabasa s'ha encarregat de reparar el circuit Ricardo Tormo a Xest. El 2007, la sentència del cas Taula citava aquesta constructora per haver finançat l'estructura opaca del PP

i es permet començar a executar l'objecte del contracte abans fins i tot de firmar-lo. L'única exigència és que l'activitat ha d'iniciar-se abans que passi un mes de l'acord. Però la manca d'informació de seguiment publicada impossibilita comprovar si s'ha complert.

Tota aquesta excepcionalitat ha posat les adjudicacions per emergència en el focus de la sospita, per la manca de control i seguiment de les actuacions. Un moment paradigmàtic en aquest sentit va ser la pandèmia, quan es van produir alguns casos que van acabar investigats als jutjats relacionats amb la compra de material sanitari.

“El sistema incorpora alguns filtres, però deixa zones grises que podrien millorar-se per evitar que, sota el paraigua de l'emergència, es justifiquin contractacions que en realitat no en són –explica Laura Presicce, professora lectora de dret adminis-

tratiu de la Universitat Oberta de Catalunya-. És indiscutible que reconstruir un hospital inundat entra dins de la urgència. Però sovint s'hi acaben colant obres, compres o serveis que no tenen el mateix caràcter immediat ni indispensable per a la població”. Aquesta especialista en contractació pública creu que, per determinar amb més claretat quins supòsits haurien d'entrar en la categoria d'emergències, “caldria modificar la llei de contractació pública per incorporar disposicions específiques amb controls més estrictes, com ara criteris interpretatius més precisos sobre la necessitat d'immediatesa i la impossibilitat d'utilitzar procediments ordinaris, que serveixin tant de guia com de límit. I creu que també seria clau que “la normativa obligui a verificar els requisits bàsics de capacitat i solvència dels adjudicataris i l'absència de conflictes d'interès, i que ►

► aquests tràmits legals no puguin ser flexibilitzats”.

CONTRACTES A TOTA VELOCITAT. Alguns contractes adjudicats durant els dies posteriors a la dana han estat discutits pel fet d’haver entrat en la categoria d’emergència. A Xest (la Foia de Bunyol), la Conselleria de Medi Ambient, Infraestructures i Territori va adjudicar a la societat Pavasal un contracte de 3.279.100 euros per obres de reparació dels desperfectes que la riuada va causar a la pista i els accessos del circuit Ricardo Tormo, que habitualment s’usa per a competicions de motociclisme. Aquesta constructora, que en total s’ha endut 10 milions en contractes relacionats amb la dana adjudicats pel govern de Carlos Mazón, figura va l’any 2007 en la sentència del cas Taula, on s’acredita que havia aportat 240.000 euros a l’estructura financera opaca del Partit Popular valencià.

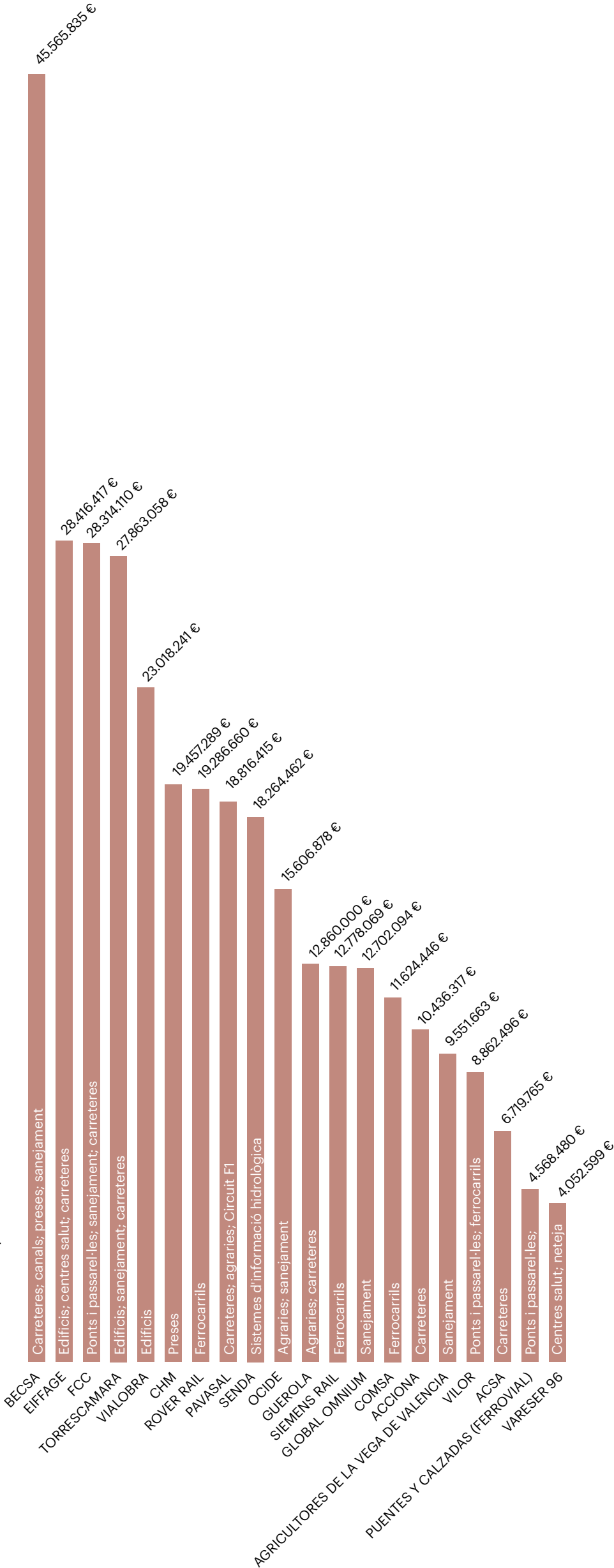
No és, però, l’única empresa del sector que ara està fent negoci amb la dana i que s’ha vist enmig d’altres episodis de corrupció relacionats amb anteriors governs del PP. Gabriel Alberto Batalla, un dels accionistes Becsa -una de les empreses més beneficiades amb la reconstrucció, amb més de 45 milions, entre totes les administracions-, va ser condemnat l’any 2007 a un any i nou mesos de presó per delictes electorals i falsedat documental en relació amb la trama Gürtel. La mateixa condemna va rebre Francisco Javier Martínez Berna, president de la constructora CHM, que s’ha vist gratificada ara amb 19.500 milions (14.000 dels quals amb contractes de la Generalitat).

Però en altres àmbits en aparença més essencials també s’han fet contractacions discutibles pel que fa al factor d’emergència. Entre contractes analitzats per l’ODG hi ha una adjudicació a Acciona per 10 milions, per restablir elements funcionals en carreteres (és a dir zones de descans, de servei i pàrkings.) amb una execució prevista de 12 mesos. “¿Unes obres que poden durar gairebé un any, és a dir, amb una urgència és més moderada, no podien ser adjudicades a través del tràmit d’urgència? Tot i que redueix els terminis, manté les garanties democràtiques d’un procediment obert”, es pregunta Júlia Martí.

PRIVATITZAR EL NUCLI GESTOR Ara bé, una de les contractacions que més malestar ha causat entre sectors de la població directament afectada per la riuada ha estat l’adjudicació de l’executiu valencià a la consultora Price, Waterhouse & Coopers (PW&C)

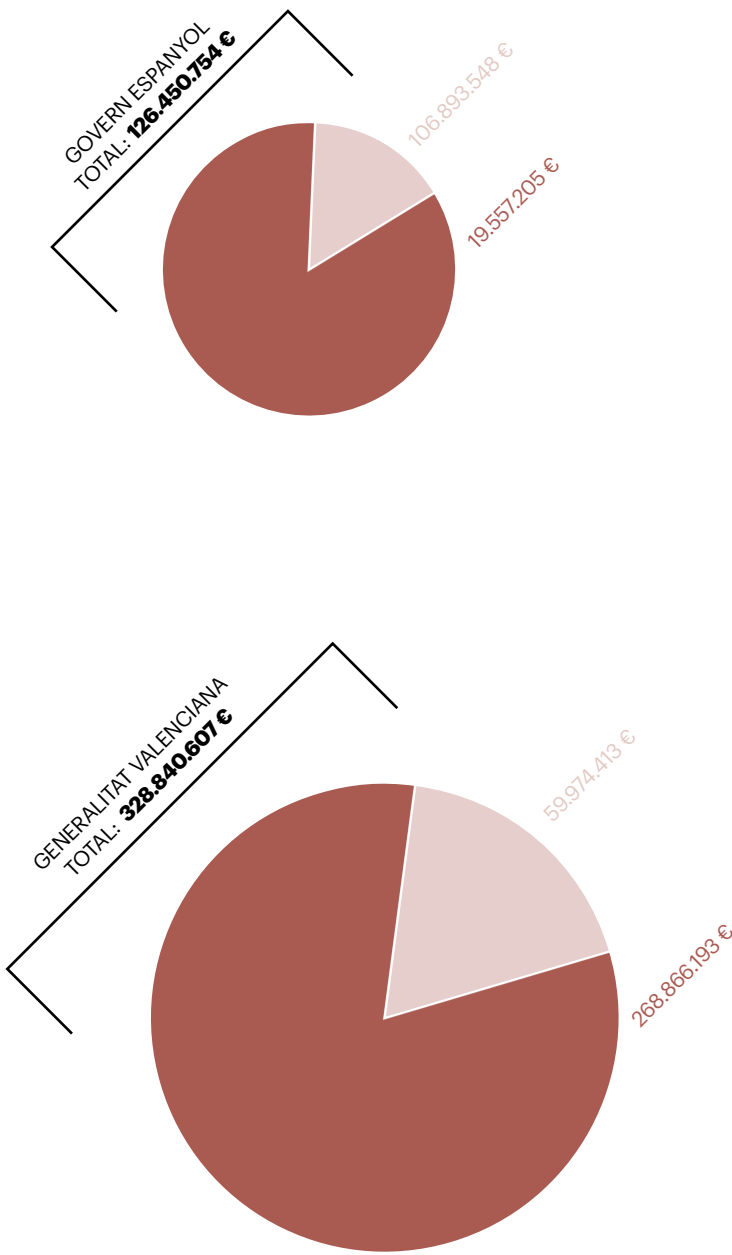
Rànkig 20 empreses que més diners han rebut per contractes

FONT: Observatori pel Deute en la Globalització

Contractes d'emergència
del Govern Espanyol i la Generalitat
Valenciana per la reconstrucció postdana

Gran empresa
PIME

La consultora PW&C facturarà 2 milions d'euros per elaborar un Pla de Recuperació Econòmic i Social i una oficina de gestió de projectes vinculats a la reconstrucció

d'un contracte de més de 2 milions per la via d'emergència i un període d'execució de deu mesos, per a feines d'assessorament, assistència tècnica i consultoria per a l'elaboració del Pla de Recuperació Econòmic-Social de tot el territori valencià. Aquesta designació fou una de les primeres decisions del militar català Francisco José Gan Pampols, fitxat per Mazón com a vicepresident poc després de la dana, justament amb l'encàrrec de dissenyar la reconstrucció.

Una les funcions d'aquesta consultoria, segons el govern valencià, serà fer el seguiment d'una Oficina de Gestió de Projectes. Segons Núria Martí, de l'ODG, aquesta forma d'operar evidència com la infiltració dels interessos del capital privat en l'àmbit públic és una tendència que va a l'alça i "ja no es limita l'externalització de serveis sinó que, des de fa temps, també deixa passar les funcions més clau de qualsevol administració, les de planificació i gestió dels recursos públics". La investigadora tem, alhora, el perill que pot representar "que persones que no que no són ni funcionaris ni representants de l'administració, preguin part en decisions tan importants com la planificació de la reconstrucció", i recorda que, "com va passar amb la pandèmia, consultores com PwC assessoraven alhora la patronal per ajudar-la a influir en el model de gestió dels fons de recuperació, així com a les administracions en la definició del sistema de repartiment".

En una línia similar, Juanmi Fernández, portaveu del Comitè Local de l'Emergència i Reconstrucció (CLER) d'Alfajar (l'Horta Sud) també mostra inquietud pel paper tan troncal d'una multinacional: "No és el mateix una gran consultora que una cooperativa de l'economia social i solidària. Les grans empreses són expertes a elaborar plantejaments urbanístics al servei de la generació de benefici", rebla. Com ell, altres veus del territori afectat lamenten que, a l'hora de reparar danys, s'han prioritzat empreses amb volums de facturació milionaris per davant del teixit productiu local. Per Rut Moyano, portaveu del comitè de Benetússer, "hi podria haver fórmules que permetessen no concentrar tot el pressupost d'un contracte a una única empresa i així el teixit local poguera remuntar, però això no s'ha tingut en compte".

La recerca de l'ODG dona la raó a aquesta queixa. Tan sols el 15% dels contractes d'emergència atorgats pel govern espanyol fins a l'abril, vinculats a la dana, van ser assignats a petites i mitjanes empreses (PIME). I en el cas de l'adminis-

tració autonòmica, el percentatge és del 18%. Cal tenir en compte que una empresa amb 250 treballadores i un volum de facturació anual de 49 milions es comptabilitza com a PIME als estaments públics.

L'economista Raúl Contreras, membre de la Plataforma per al Canvi Social Nittúa, planteja que aquesta concentració d'encàrrecs s'hauria pogut corregir "amb propostes imaginatives, però que ja existeixen, com els Sistemes Dinàmics de Contractació, és a dir, que funcionen a base de bosses d'empreses. I que cada ajuntament escollís. De fet, vam elaborar un catàleg amb 1.200 empreses de tot l'Estat, que incloïa clàusules ambientals".

Nittúa, en col·laboració amb diversos comitès per a la recuperació, com el d'Alfajar, va elaborar un document amb propostes per formular un pla d'acció del territori amb criteris basats en les economies transformadores, "que deu estar avorrit en algun calaix de la Generalitat", lamenta Contreras. "Creiem que l'escenari sorgit després de la dana reunia les condicions idònies per convertir-se en un espai d'experimentació, des del qual impulsar una transformació econòmica coherent amb els reptes climàtics, socials i financers que tenim", reflexiona l'economista.

Alguns dels contractes adjudicats per la Generalitat vinculats a la restauració posen en evidència la pressa amb què s'ha actuat per fer operatives infraestructures situades en zones amb clar risc d'inundació. És el cas del bloc antigament conegut com la Torre Sociópolis, situat al barri de la Torre de València, que la crisi immobiliària de 2008 va deixar a mig fer i abandonat. L'any 2021, el govern del Botànic va encarregar a la constructora Dragados la culminació del projecte per fer-hi 184 unitats d'habitatge de protecció pública, amb un cost de 18,3 milions. En el moment de la dana, l'immoble encara era buit, tot i que ja s'havia inaugurat. Després de les inundacions, la Generalitat va contractar la mateixa constructora per rehabilitar els baixos i els ascensors, que havien quedat malmesos, amb l'objectiu d'allotjar-hi de forma provisional famílies que s'havien quedat sense llar. La nova contractació va costar 1.558.480 euros.

Júlia Martí creu que les conseqüències de la dana "plantejaven una bona oportunitat per aturar-se i veure què estava mal fet, des del punt de vista urbanístic, econòmic, mediambiental i social. I repensar-ho. Però s'ha optat pel contrari: refer-ho tot tal com estava i el més de pressa possible". ●

Sobiranes

Vista aèria
de Calafou
capturada amb
un estel.

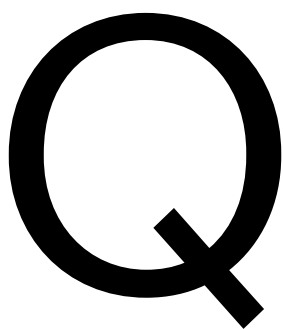

LA FÀBRICA D'UTOPIES

TEXT: **GUILLE LARIOS**

FOTOGRAFIA: **XOSE QUIROGA**

Fa quinze anys que una antiga colònia tèxtil de Vallbona d'Anoia es va reinventar com a cooperativa d'habitatge, Calafou. Amb un projecte de vida comunitària que recupera el patrimoni industrial i l'entorn natural de l'indret, experimenten alternatives ecològiques i laborals

Quan s'arriba a Calafou, hom té la sensació de traslladar-se a una producció cinematogràfica d'imaginari distòpic i postapocalíptic. Per arribar-hi, cal travessar el polígon industrial que hi ha als afores de Vallbona d'Anoia i resseguir una pista solitària que desemboca en aquest complex tan singular. Un indret que s'estén per la llera del riu Anoia -que durant dècades va ser un dels més contaminats d'Europa-, i a on, ja des de l'edat mitjana, s'hi han anat ubicant infraestructures (un molí de gra, una paperera o la posterior central hidroelèctrica) aprofitant la caiguda d'aigua que crea el congost en aquest tram. És un espai flanquejat per torres elèctriques i zones boscoses de pins pinyers, roures, alzines i canyars. I amb la remor omnipresent del viaducte de la C-15, ben visible, que delimita l'horitzó on s'albiren les serres de Cabrera d'Anoia i Capellades.

Un cop s'arriba al fons de la vall, es fan visibles les restes del patrimoni industrial resultant d'una època passada que va perseguir el progrés. L'enclavament fabril és immens. Un recinte de 28.000 metres quadrats d'hangars disseminats en estat mig ruïnós. Estructures i blocs de ciment dispersos, edificacions abandonades, incendiades, enderrocades i d'altres en obra vista, amb murs esquitxats de gotejat o a mig acabar, runes, ferro, ferralla... Fragments que sobreviuen en un entorn natural impactat per anys d'activitats i vessaments de metalls pesants de les indústries de la zona.

Enmig d'aquest paratge inhòspit, però, els ulls s'hi acostumen i saben trobar també els brots de transformació. Camins traçats, boscos desbrossats, senyalitzacions fetes amb cura, edificis rehabilitats, estructures aixecades de nou, parets repintades, detalls decoratius, ponts, escales i passarel·les, zones d'esbarjo i ombra, banys secs, un vistós dom. Infants i gent adulta formiguegen amunt i avall, ressignificant un espai aparentment caòtic i hostil. L'antiga colònia tèxtil Marçal, de Vallbona d'Anoia, construïda l'any 1890, va ser un dels 72 poblats industrials aixecats al voltant dels dos grans rius de la conca interna catalana -Ter i Llobregat- i els seus afluents -Calders, Anoia, Freser i Brugent. A més de residències i naus industrials, el recinte disposava d'escola, rentadores, economat, església, teatre i oficines bancàries.

Després de dècades d'abandonament s'ha reconvertit en Calafou, una cooperativa d'habitatge a on, des de fa quinze anys, la trentena de persones que hi conviuen de forma estable i els centenars de nòmades que hi han fet estada li han donat una nova vida industrial i comunitària. "Escollir aquest espai

abandonat, i cremat per un incendi el 2004, situat al fons d'una vall, equivalia a anar a viure a sota un pont: literalment, era una declaració estranya d'esperança en contra dels elements", explica Àlex, un dels membres del projecte. Ell, com altres implicades en el projecte que apareixen en el reportatge, ens han demanat no explicitar els seus noms complets. "No hem buscat un espai ideal, amb una natura esclatant i esplendorosa, ni una terra fèrtil a on començar un eco vila... Al contrari, hem escollit una ruïna. Una ruïna i un terreny contaminat. Una 'colònia', amb totes les coses negatives associades a aquest terme, per veure què hi podíem construir, què podia brotar d'aquest espai intersticial".

IMAGINARIS DE SOBIRANIA SORGITS DE LES RUNES

"No és fàcil aterrar i que t'acullin amb els braços oberts. Sempre hi ha fronteres entre els locals i els de fora. Però aquí estava a punt de comprar el terreny una empresa per fer-hi una planta incineradora. I el fet que finalment s'hi instal·lés una comunitat va ser ben rebut pel territori", recorda Eloi, un dels calafouencs que hi viu des dels primers anys.

Després de dècades d'abandonament, l'any 2011 la Cooperativa Integral Catalana (CIC) va posar en marxa la compra col·lectiva de la finca amb l'objectiu de repensar els usos i models tradicionals de gestió d'una colònia industrial. Amb el suport de la cooperativa financera Coop57 i les donacions de particulars, Calafou iniciava una nova etapa, evocant futurs alternatius i plantejant-se grans reptes ecològics, d'autoabastiment i d'autonomia energètica. L'aposta i la pregunta eren si es podia tornar a la vida a un lloc que feia anys que estava en una espiral d'abandó i contaminació, i fer-ho des d'un nou paradigma.

"No es tractava d'una comunitat intencional, perquè aquí primer la CIC va aconseguir l'edifici i les persones van arribar després. Per això, inicialment el grup era més dispers, menys cohesionat, amb dinàmiques i perfils que provenien de l'entorn hacker, s'experimentava amb la tecnologia blockchain i les criptomonedes, anys abans que caiguessin en mans de l'anarcocapitalisme", afegeix un altre dels membres de la comunitat, Xose Quiroga.

"La xarxa de programadors i activistes digitals d'aquí i internacionals ha nodrit molt Calafou", afegeix Eloi. "La mirada cap a altres maneres d'habitar internet i desenvolupar tecnologies lliures i aplicables ha estat un senyal d'identitat del projecte", apunta. Uns imaginaris i pràctiques que van anar trobant-se en els diferents *Hackmeetings* celebrats des de l'any 2012 en el complex i que amb els anys van reencarnar-se en clau de *transhackfeminisme*, donant impuls a servidors feministes com Anarchaserver.

A l'espai se celebra Hackeja La Terra, una trobada dedicada a compartir aplicacions industrials, tecnològiques o mediambientals creades amb la filosofia del fes-t'ho tu mateixa

Cada dues setmanes les habitants es reuneixen per fer una jornada de treball col·lectiu. | **XOSE QUIROGA**

Enriqueta, una altra de les participants en el projecte, el paradigma de la colònia ha anat evolucionant, explica que, primer de tot, van incorporar el que ha anomenat “decaentisme”. Amb aquest terme, es refereix a una “filosofia lúdica que aposta per treure el millor de la vida entre les ruïnes, utilitzant la resignificació com a eina de construcció, un recurs necessari per poder sobreviure com a humans en un espai originalment hostil, danyat i contaminat. I amb els anys, apropiar-nos i convertir-lo en casa nostra”, descriu.

Per a Xose Quiroga, més enllà de la composició del grup motor, “l’objectiu va ser sempre gestionar de nou una infraestructura industrial amb tant d’espai, per experimentar formes de vida anticapitalista”, així com “posar el focus en alternatives tecnològiques, ambientals i digitals per a la transformació social”. Per això, “la perspectiva del projecte va mutar en un desig de construir *Futurotopies*, una perspectiva política que planteja futurs desitjables i realitzables”, apunta.

En aquesta direcció, l’esdeveniment anual Hackeja La Terra, que se celebra a l’espai, s’ha convertit en una trobada dedicada a compartir aplicacions industrials, tecnològiques o mediambientals fetes amb la filosofia d’autogestió DiY (sigles de “fes-t’ho tu mateixa” en anglès).

RECONSTRUCCIÓ, AUTOCONSTRUCCIÓ, BIOCONSTRUCCIÓ
L’experimentació i l’autoconstrucció han sigut els altres pilars d’aquesta comunitat atípica. “En iniciar la travessa, tot esta-

va per reconstruir: les teulades, les portes, les finestres, la infraestructura de l’aigua, de l’electricitat, internet...”, enumera Àlex. “Mantenir la teva pròpia infraestructura et posa en una paradoxa estranya: és el primer pas per aconseguir l’autonomia i, al mateix temps, és fàcil que la teva infraestructura t’acabi controlant perquè li hagi de dedicar tot el temps lliure, d’oci o de creació del qual disposes. De vegades és gratificant tot i que generalment és frustrant” afegeix.

Durant anys les impulsores del projecte van experimentar amb tècniques de bioconstrucció, tapials i argila per a recobrir i aïllar parets, barrejant palla i excrements de cavall, canyes, i altres materials naturals. Però aquesta línia de treball va topar amb la realitat econòmica de Calafou. “Per reconstruir la teulada es va apostar per materials que, de ‘bio’, en tenien poc, però eren barats i eficients. Quan enfrontes la necessitat d’aïllar una teulada de 27 vivendes i saps que els tres estius vinents els passaràs fent torns de matí i nit et trobes en una situació en què l’aspecte productiu batega més que el bioecològic, que implica temps i processos més llargs i pausats”, reflexiona Enriqueta.

El pas dels anys ha propiciat també les anades i vingudes de diferents persones amb coneixements específics i habilitats constructives que han nodrit l’antic recinte fabril: una ‘operació frankenstein’ -així l’anomenen a Calafou- amb centenars de persones passant-hi temporades reconstruint, destruint, experimentant, provant, equivocant-se i encertant. Xose Quiroga encara al·lucina evocant les setmanes que es va acollir a un ►

► grup de joves alemanys que es feia dir *Axt und Keller* -destral i paleta-, un peculiar col·lectiu que s'inspira en les antigues organitzacions gremials i que, a Alemanya, vetlla per la formació i preservació d'oficis artesans en l'àmbit de la construcció. En la seva versió antifeixista, Axt und Keller col·labora de forma militant construint infraestructures en projectes socials d'arreu del món. "Van fer la teulada i les bigues de fusta de l'ermita, que estava ruïnosa. Van canviar la feina per l'estada, menjar vegà i un litre de cervesa per cap al dia", recorda Eloi.

Poc després, l'ermita esdevindria un nou centre social amb kafeta-bar. Un espai consolidat com a punt de trobada els divendres entre veïnes de la zona per a prendre alguna cervesa Subversiva -que es produeix també a Calafou-, celebrar festes, concerts i xerrades. Un lloc de trobada que permet reforçar la infraestructura del projecte i continuar sostenint iniciatives com la Trobada de Comunitats de Catalunya o la Xarxa de la Terra, mitjançant la qual s'intenta enfortir el vincle amb masies i projectes agraris de localitats pròximes com Piera o Capellades. Recentment, aquest viver d'aliances també ha col·laborat en l'impuls de l'Ateneu Rural de Cal Cisteller.

ARTEFACTES, EINES I APOSTES DE FUTUR

Al llarg d'aquests anys, Calafou ha esdevingut un laboratori d'alternatives, invents i experiments multinivell per a sostenir-se en un entorn difícil i reapropiar-se'l, tot plantejant escenaris de present i futur desitjable. Des de formes organitzatives de la vida en comunitat fins al reciclatge d'aigües grises per a rec. I cadascuna ha tingut més o menys èxit. Entre aquests camins, molts encara per recórrer, hi ha el punt verd autogestionat o les màquines *precious plastic*, que incorporen un hardware

per crear quatre màquines que permeten processar plàstic, triturar-lo, fondre'l i produir nous objectes, fil per a impressores 3D o inclús materials de construcció.

Amb tot, "avui continuem amb un punt verd mig desordenat, amb la meitat de les màquines en desenvolupament i amb molts viatges els dissabtes a la deixalleria per a tirar gran part dels residus que acumulem a Calafou", admet Spideralex, un altre integrant del projecte. Admet que no s'ha aconseguit encara crear una infraestructura integral per gestionar tots els residus que genera l'espai, "però tampoc hem perdut l'esperança d'aconseguir-ho. Encara som les filles d'una societat que no es preocupava de la gestió dels seus residus i els amagava sota l'estora", reconeix tot fent autocrítica.

A l'altra cara de la moneda, els immensos espais fabrils recuperats han permès desenvolupar els projectes productius que financen una part important de Calafou. Els obradors de la cervesa artesanal Subversiva, els tallers de fusteria a on s'encaixen els banys secs Ecosec o els doms geodèsics Domodesics són exemples d'aquesta aposta. Al mateix temps, la recuperació d'aquest patrimoni fabril permet a Calafou acollir residències artístiques i d'investigació, que conviuen amb els membres de la colònia. Aquesta tardor, per exemple, s'hi celebrarà la sisena edició del Liminàlica, una residència creativa de dues setmanes amb artistes de diferents llocs del món.

La defensa i custòdia del territori ha estat un altre dels pilars del projecte Calafou. L'Institut per la Montorització Veinal d'Espais Contaminats (IMVEC) és un observatori nascut al si del projecte que monitora el terreny de la colònia pel que fa a la contaminació del riu i la zona. Amb aquest objectiu, s'han desenvolupat eines interactives i obertes, que permeten fer

La cooperativa de cervesa Subversiva és el degà dels projectes productius de Calafou. | **XOSE QUIROGA**

Bloc d'habitatges aixecat fa cent anys, que allotjava treballadores de l'antiga colònia industrial.
| XOSE QUIROGA

observacions, elaborar mapes de flora i fauna i registrar episodis d'agressions ambientals. Per a fer-ho, ha fet falta creativitat i senzilles eines DiY: sigui amb estels, drons o globus que capturen fotos aèries, amb l'extracció de fang per analitzar i extreure'n mostres del sòl o bé amb l'anomenada *pesca de ferro*, que consisteix a capturar peces metàl·liques del riu amb sistemes casolans d'imants.

La suma d'aquestes recerques ha contribuït en crear un petit centre d'interpretació de la fauna local i reivindicar els éssers vius que conviuen a l'entorn, des de la garsa reial, el visó, ànecs o tortugues. Avui, tots aquests projectes de matriu ecologista conformen el que les calafouenques han anomenat la Reserva Natural Anoia. "És la nostra aposta col·lectiva. Perquè tot i que sabem que mai serà així, o que costarà molt, perquè és un terreny molt danyat, ens ho diem i apostem per defensar el territori que ens rodeja. És un tema d'imaginari, de creure'ns-ho" explica Quiroga, qui va ser un dels impulsors d'aquesta idea, ara ja fa cinc anys.

Aquesta petita *reserva natural* autogestionada ha tingut bona rebuda a la zona, ha atret visitants, excursionistes i alumnes de batxillerat de l'Institut de Vallbona hi han desenvolupat els seus treballs de recerca.

ELS FUTURS POSSIBLES DE CALAFOU

"Com moltes comunitats, tenim les nostres contradiccions", explica Eloi. "Però a diferència d'altres projectes, aquí no hem sigut molt rígids amb determinats aspectes col·lectius o ideològics. I això té coses bones i d'altres no tan bones. Però una de les coses que ha fet és que no tinguem, de moment, crisis internes tan fortes com en altres comunitats".

Àlex afegeix amb humor: "Hem trigat vuit anys a definir-nos com a transfeministes tot i que encara tenim habitants que no practiquen el feminisme i una bona part de nosaltres siguem hetero-ben-normatives. Cohabitem en mig de conflictes personals mal gestionats, a vegades hipergestionats, altres oblidats o enterrats, però som capaços de donar-ho tot per una companya quan menys s'ho espera i, de vegades, també quan així ho demana. L'alquímia d'un grup de trenta-dues persones és delicada, fràgil i sempre sorprenent. Tenim tot d'eines (cooperatives, assemblees, àrees de gestió, jornades de curro, xats, llistes de correu) per a complicar-la i enterbolir-la".

Calafou ha arribat als quinze anys d'existència col·lectiva. Tot i les pedres del camí, les finestres de possibilitat i experimentació continuen obertes entre els seus hangars. I la creativitat i la motivació continuen fluïnt en les seves habitants per a reconvertir la colònia en un micromón de presents i futurs possibles i desitjables. Àlex conclou: "A glopades i descompassades, amb tot aquest temps i espais hem aconseguit una llar, un refugi. Tot el contrari d'un no-lloc. Calafou és un lloc apropiat, habitable, ressignificat. És com si aquest lloc abandonat ens hagués embriuat i empès a aconseguir allò que semblava impossible, tornar-li la vida: a l'edifici d'habitatges, als horts i a les naus industrials reconvertides en tallers, obradors, laboratoris, centres socials, places. La terra cremada i erosionada ha tornat a ser més verda, més biodiversa, i la fauna va tornant a poc a poc. Els projectes productius encara són precaris però existeixen. Torna a haver-hi infants i adolescents. I també han tornat les treballadores que surten de bon matí per a poder-se guanyar el pa".●

Antimicrobians: uns pilars de la salut que s'afebleixen

TEXT: **CÈLIA VENTURA I GABARRÓ**

BIÒLOGA HUMANA, EXPERTA EN SALUT GLOBAL I DIVULGADORA A 'NEURONES FREGIDES'

INFOGRAFIA: **LLUÍS RÀFOLS**

Els antibiòtics són un tipus d'antimicrobians (com també ho són els antivirals, antifúngics i antiparasitaris) que tothom coneix, però massa poca gent sap que són un recurs finit.

Com més fem servir antimicrobians, més els exposem als microbis i, així, és més probable que els patògens es tornin immunes als medicaments. Quan deixen de funcionar el nostre sistema sanitari trontolla.

Els antimicrobians són pilars fonamentals de la medicina moderna. Sense ells, una infecció menor pot posar en perill la vida. Sense ells, una infecció menor pot fer-nos perillar la vida. A més, la manca d'antimicrobians eficaços pot complicar greument procediments com les cirurgies, els tractaments oncològics o els parts.

En aquest escenari, les persones en contextos de més escassetat són les més afectades: tenen un accés limitat al tractament i una major exposició a infeccions resistents. La solució no és esperar el pròxim fàrmac miraculós. L'edat d'or dels antibiòtics fa més de mig segle que va acabar.

Fer-ne un ús respectuós

Per tal de protegir el poder dels antibiòtics hem de promoure la prevenció en animals i humans, a través de la vacunació i la higiene, reduir el consum de carn i evitar l'ús indegut d'antimicrobians. És a dir, tractar els antimicrobians amb el respecte que es mereixen, abans que sigui massa tard.

Impacte de les resistències

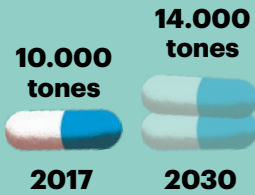
S'estima que el 2021, els bacteris resistents van causar 1,27 milions de morts humanes i van estar associats amb 4,71 milions de morts més. Si no fem res al respecte, aquestes xifres no pararan d'augmentar. De cara al 2050, s'estima que hi haurà uns 10 milions de morts relacionades amb les resistències.

Consum d'antimicrobians

Es calcula que el 2013 es van administrar 131.000 tones d'antimicrobians al bestiar a escala mundial. Es prediu que aquesta xifra augmentarà, arribant a les 200.000 tones el 2030. En aquicultura, s'estima que es van fer servir 10.000 tones d'antimicrobians el 2017, i també s'espera un augment de cara al 2030, fins a les 14.000 tones.

Ús en humans
El 2023, a nivell mundial els humans van fer un ús d'antibiòtics de 34.300 tones. Un de cada cinc antimicrobians va ser donat a un humà.

Les resistències, un repte complex i global
En una delicada balança, tenim, per una banda, el noble objectiu de garantir l'accés als antimicrobians a tothom qui els necessita i, per l'altra, limitar-ne l'ús per evitar les resistències. El repte és: qui decideix cap a on s'inclina la balança?

FONTS:
"Reducing Antimicrobial Use in Food Animals", Thomas P. Van Boeckel et al (2017).
"Global Trends in Antimicrobial Use in Aquaculture", Daniel Schar et al (2020).
"Global Trends in Antibiotic Consumption During 2016–2023 and Future Projections Through 2030", Eili Y. Klein et al (2024).

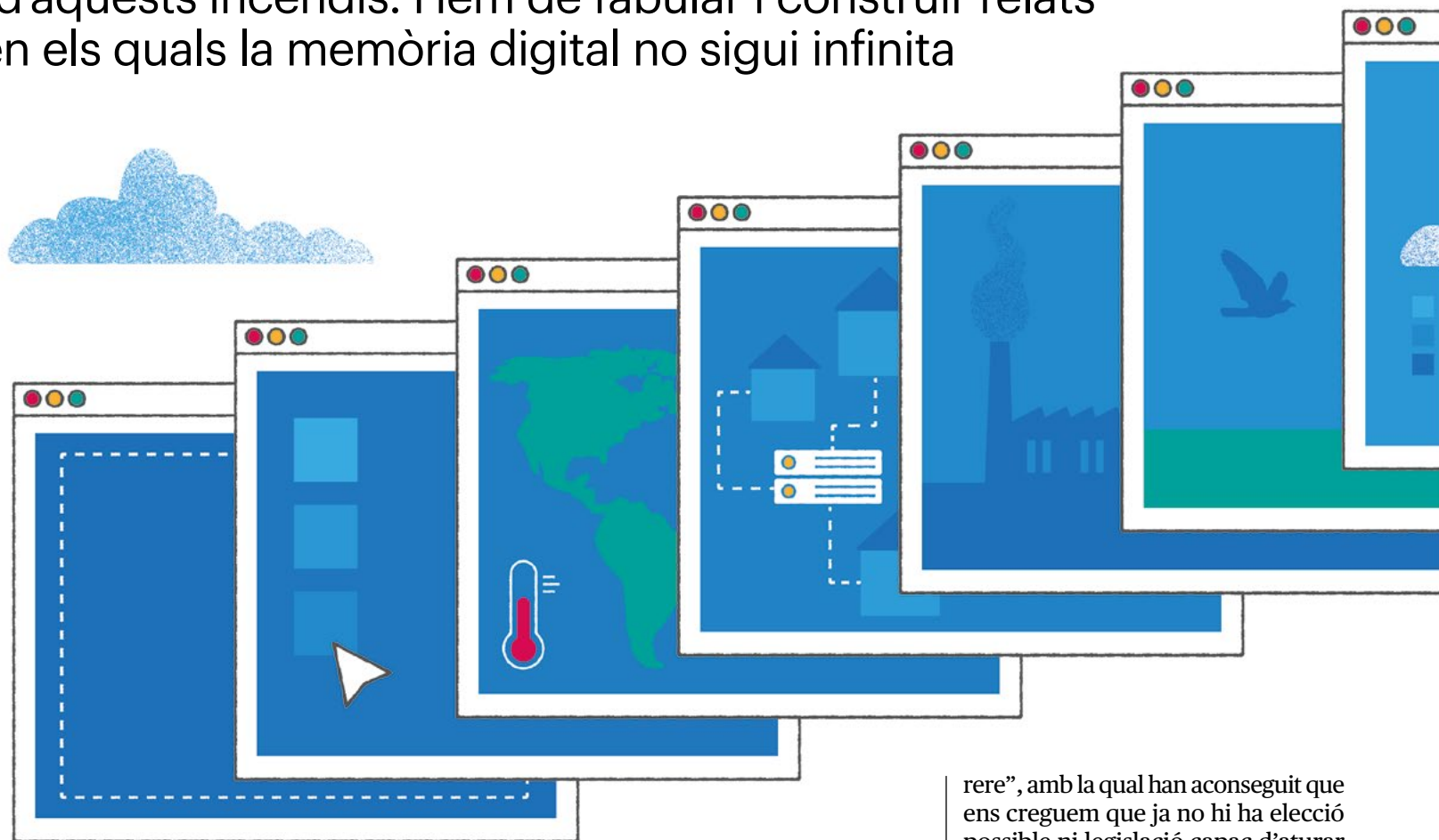
Per què "una sola salut"?
El consumidor més important d'antimicrobians és el sector animal. Tot i que la UE prohibeix el seu ús com a promotors del creixement, aquesta pràctica continua sent legal en altres països. Amb l'augment de la demanda mundial de carn i el pas a la ramaderia intensiva, s'espera que l'ús d'antimicrobians continuï creixent. Aquests fàrmacs, que s'administren a persones o animals, sovint acaben en el sòl o l'aigua, i així es crea un reservori d'antimicrobians, el lloc perfecte per entrenar els patògens a fer-se'n resistents.

PER SABER-NE MÉS:

Imaginar el decreixement digital en l'emergència ecològica

Les pantalles ens mostren boscos en flames. Però els engranatges de capital de les xarxes socials que les sostenen són part del combustible d'aquests incendis. Hem de fabular i construir relats tecnològics en els quals la memòria digital no sigui infinita

TEXT: **ANNA MUNDET MOLAS**

INVESTIGADORA DE LA UNIVERSITAT POMPEU FABRA

I ACTIVISTA A ECOLOGISTES EN ACCIÓ

IL·LUSTRACIÓ: **LISA FERNÁNDEZ**

L'èsser humà és essencialment un animal narratiu. Ens definim i entenem a través de relats i marcs de significat que ens permeten encaixar les nostres accions en una història més àmplia de la vida. Com escrivia Joan Didion, “ens expliquem històries per poder viure”. Per això, els relats i imaginaris que generem al voltant de les tecnologies digitals tenen molt de poder sobre la història que ens expliquem sobre la crisi ecològica i com la resoldrem.

Quan es parla de tecnologia i canvi climàtic sembla impossible no caure en contradiccions. Sempre ens movem en una incòmoda tensió entre la tecnologia com a solució i problema a la vegada: la nostra fe en les eines

digitals com a promesa que ens ha de permetre desenvolupar solucions sostenibles al canvi climàtic conviu amb l'impacte ambiental que sabem que tenen aquestes eines en termes de residus electrònics, consums energètics i hídrics, explotació laboral i cadenes de subministrament de minerals tacades de sang en pràctiques neocolonials al sud global. En el relat de la Unió Europea dels últims anys, especialment en el context de l'European Green Deal i l'Agenda Digital 2030, el binomi de la transició *verda* i la transició digital sembla també inseparable. Aquest relat, però, s'enfronta a dades alarmants que no paren de créixer: actualment, les TIC representen el 10 % de l'electricitat mundial i consumeixen de

mitjana uns 4.000 milions de litres d'aigua al dia.

Així, doncs, no podem menystenir les històries que ens expliquem sobre la tecnologia i el canvi climàtic, els imaginaris que generen i els impactes que tenen en ser duts a la pràctica. Aquests imaginaris i històries sorgeixen col·lectivament a través de discursos polítics, en la literatura, en el cinema, en les converses amb les amigues i sobretot, en les estratègies d'un petit oligopoli tecnològic d'empreses amb molt de poder (les també anomenades Big Tech o gegants tecnològics: Google, Apple, Facebook [ara Meta], Amazon i Microsoft).

La seva metanarrativa uniforme i despolititzada és la de l'optimisme i la inevitabilitat del progrés tecnològic, el famós “ha arribat per quedar-se” de la tecnologia com a destí i no com a disseny. És aquesta idea antidemocràtica que “o bé ens adaptem a la digitalització o ens quedarem en-

rere”, amb la qual han aconseguit que ens creguem que ja no hi ha elecció possible ni legislació capaç d'aturar. És el relat de les TIC com eines que milloren les nostres vides i solucionaran la crisi climàtica. El de la innovació verda i la integració *sostenible* de tecnologies digitals avançades, com el Machine Learning (IA), el IoT o el blockchain en àmbits productius, laborals i personals. Tot plegat, en el marc de l'anomenat capitalisme de la vigilància i la progressiva erradicació de la nostra sobirania i drets digitals. És una història que, amb l'ajuda de molta metàfora naïf sobre el núvol com a espai eteri i màgic i internet com una gran galeta molt *cuqui*, sosté un model econòmic basat en una doble extracció: la que explota els recursos naturals del planeta i els seus ecosistemes a la vegada que trafica amb les nostres dades personals; un model que necessita el creixement econòmic constant per sobreviure i que avui, per continuar creixent, sobrepassa els límits planetaris i intensifica la crisi ecològica mentre la seva força de treball es veu obligada a fer cada vegada més coses en menys temps.

ica

És per això que les tecnologies actuals tenen dissenys altament addictius i operen des del paradigma de la connexió permanent, acumulen dades en cada transacció digital i propicien que mirem una pel·lícula mentre la comentem a les xarxes socials, alhora que responem correus de feina i rebem anuncis personalitzats que ens creen necessitats que no tenim. Així, en aquest engranatge tan pervers, el nostre temps i la nostra atenció esdevenen un recurs més a explotar. Però en aquest màrqueting de la indústria 4.0 i la ecotecnocràcia digital mai ningú no parla dels problemes socials que això comporta en termes d'acceleració, dependència, estrès crònic, falta de son, ansietat, depressió, trastorns de l'atenció, sedentarisme, obesitat, problemes visuals, aïllament social i polarització. Així com tampoc es mencionen el formigó, el ciment, l'acer, el coure, els cables submarins de fibra òptica, el liti, el níquel, les terres rares o les ingents quantitats d'aigua i energia necessàries per fer funcionar tota la infraestructura material que sosté les tecnologies digitals.

Aquesta és la seva història. Però, quina és la nostra? Com podem generar relats desitjables sobre futurs tecnològics? Donna Haraway i Bruno Latour fa temps que ens avisen de les capacitats dels relats tecnocientífics

per construir mons i del perill dels imaginaris únics que redueixen la realitat a una sola història. Com podem, sabent tot això, fabular els nostres futurs per poder imaginar altres històries possibles? Com podem construir relats tecnològics alternatius en els quals la memòria digital no sigui infinita, imperi el minimalisme digital i les infraestructures de telecomunicacions siguin comunitàries i de baix impacte ecològic? Mons en els quals la novetat no és sinònim de millora i l'eficiència no és necessàriament desitjable. Sembla impossible, però la imaginació s'entrena i la podem recuperar: cal començar per redefinir la noció de progrés i preguntar-nos si el nostre benestar no passa precisament per menys tecnologia i connexió digital i més temps i connexió amb la naturalesa i l'entorn físic que ens envolta.

Com farem front i ens organitzarem contra l'emergència climàtica si

les hectàrees de boscos que cremen, les onades de calor extremes, l'extinció massiva d'espècies, la pèrdua de collites o les inundacions i temporals que arrassen ciutats i pobles. Fins que no entenguem que aquestes pantalles que ens mostren boscos en flames -i els engranatges de capital de les xarxes socials que les sostenen- són també part del combustible d'aquests mateixos incendis, no farem res. Perquè el problema no són només els dispositius, sinó les formes de vida que hem creat que els fan esdevenir imprescindibles.

Algunes idees i experiments que ja existeixen i que poden contribuir als nostres imaginaris col·lectius sobre aquest futur de decreixement digital són els servidors comunitaris veïnals com barri.online, o infraestructures obertes per a l'internet de les coses, com el servidor LoRaWAN, impulsat per XOIC i TICEA. A Catalunya, també hi ha exemples de xarxes d'infra-

fabricació digital, el Reparatruck o la Xarxa Òmnia. Finalment, també hi ha projectes de plataformes i mitjans de producció i distribució cultural comunitària de baix impacte com la Xarxa de Ràdios Comunitàries de Barcelona (XRCB) o La Guixeta, una alternativa comunitària i cooperativa a les plataformes comercials de streaming, així com la presència creixent d'instàncies catalanes del Fedivers (Mastodon, PeerTube, Mobilizon i altres xarxes socials de programari lliure), que aposten per una comunicació i distribució de continguts oberta, federada i al marge de les grans xarxes socials privatives

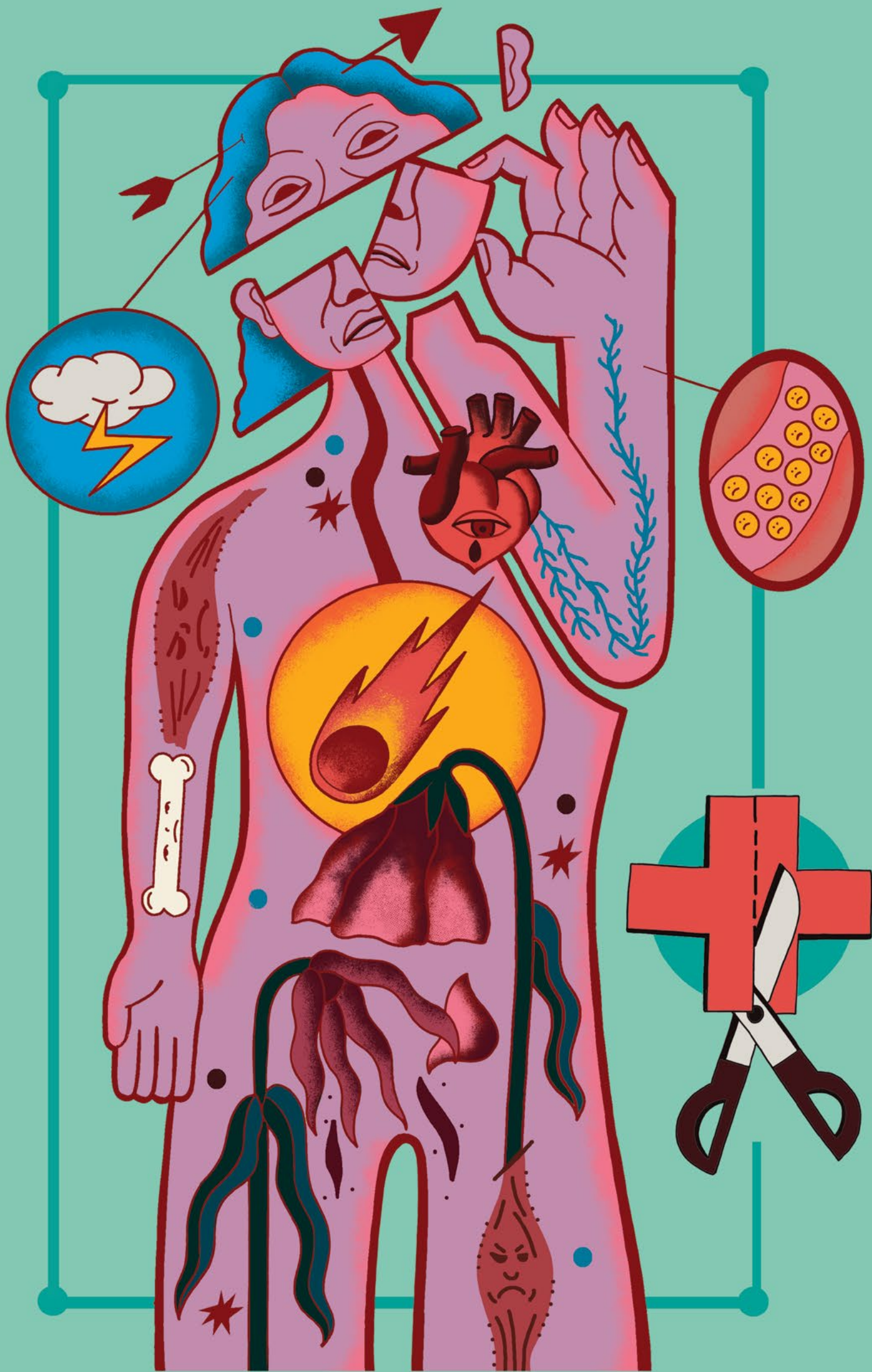
Ens cal mirar cap a fora i mirar-nos entre nosaltres per poder pensar col·lectivament com volem viure d'una altra manera, com podem limitar, simplificar i repensar comunitàriament i de manera intencionada les tecnologies digitals i l'espai que volem que ocupin en les nostres vides. Ja hi ha moltes persones, col·lectius i entitats que, cada vegada més, pensen de manera conscient en l'impacte ambiental i social de les tecnologies que usen i, sense entrar en discursos primitivistes antitecnologia, sospesen i reflexionen alternatives per poder fer-nos-la nostra i utilitzar-la per millorar la nostra qualitat de vida dins dels límits planetaris i de benestar humà. ●

Com ens organitzarem per fer front a l'emergència climàtica si no estem en contacte amb els ecosistemes que ara estem posant en perill?

no estem en contacte amb els ecosistemes que ens han sostingut al llarg dels segles i que ara estem posant en perill? Si no aixequem els ulls de la pantalla, mai no connectarem emocionalment ni perceptivament amb

estructura d'internet comunitàries com la Xarxa Oberta de Barris (XOB) o els espais públics d'accés, reparació i capacitació tecnològica com la xarxa d'ordinadors d'accés públic de les biblioteques, els ateneus de

Cossos esquerdat pel col·lapse

TEXT: **NÚRIA CASSANY**
INFERMERA DE L'HOSPITAL CLÍNIC
DE VALÈNCIA

IL·LUSTRACIÓ: **VANE JULIAN**

Episodis crítics com la pandèmia de la covid o la dana de fa un any al País Valencià han posat en evidència la necessitat de dotar de més recursos el sistema de salut pública, amb una perspectiva preventiva, comunitària i fonamentada en el principi de justícia social

Quina vida mereix ser viscuda? En un món cada vegada més immediat i col·lapsat es recepten solucions immediates per pal·liar els símptomes sense atendre així la causa d'origen que ens emmalalteix. Atacades per onades de crisis socials, tecnològiques, mediambientals, econòmiques... Els fàrmacs amb efecte immediat són capaços d'invisibilitzar l'huracà de problemàtiques que ens ataca i ens fa creure que posseïm vides funcionals i amb sentit. Aquesta situació és un reflex de la gestió dels recursos econòmics en les institucions sanitàries públiques, on cada cop s'inverteix menys en l'atenció primària i comunitària, i s'aposta per remeis immediats, tot i que més costosos, als hospitals.

El cos cada cop té més i més esclatxes. També, de manera comunitària. L'atenció primària afeblida pels pocs recursos que s'hi destinen i els hospitals amb les urgències col·lapsades en són la mostra. El tractament que s'hauria de pautar és justícia social. Necessitem posar el fre juntes a aquest col·lapse urgent, immediat, neguitós, angoixant, asfixiant, ofegant... el qual no compta amb cap destí final ni tampoc amb cap full de ruta. Però, ens veiem capaces? Tenim la solidesa social per revertir la situació? Som conscients que encara hi som a temps? Té cap sentit tot el que dic? Llavors, per què estem tan paralitzades enmig de l'alta velocitat? Com milloraria la nostra salut si es dotés l'atenció primària dels recursos sanitaris necessaris? Quines mesures s'haurien d'implementar per millorar l'atenció? L'era capitalista també ha fet diana en els nostres cosos, alienant-los de la natura i de la interdependència comunitària. Una sanitat pública i primària enfortida capaç de promoure la salut, prevenir la malaltia i fomentar l'empoderament i l'autonomia personal a través de l'educació en salut a la ciutadania, és la píndola perfecta per disminuir el col·lapse de llits als hospitals.

Pal·liar des de la urgència comporta una despesa econòmica de

gran pes per comparació al que implica enfortir i construir uns pilars sòlids d'una salut primària comunitària, universal i pública. James Fitzgerald, director del Departament de Sistemes i Serveis de Salut de l'Organització Panamericana de la Salut (OPS) declara que “la inversió en l'atenció primària és la més rendible en termes de resultats, perquè ací es poden resoldre fins al 80% dels problemes de salut”. A més, la manca d'educació per a la salut repercuteix també en la prudència ciutadana de la bona utilització dels recursos públics. És ací on totes hauríem de comprometre'ns. Fer ús responsable de les urgències és essencial si volem una sanitat que no grinyole, que funcione atenent a tothom sense cap discriminació, on totes les peces encaixen i funcionen ben enllestides.

Segons l'informe de la Federació d'Associacions per a la Defensa de la Sanidad Pública (FADSP), durant

l'any 2024, al País Valencià, únicament es va destinar a l'Atenció Primària un 9,23% de la despesa sanitària pública. Si més no, l'Organització Mundial de la Salut recomana que els països han d'invertir almenys un 1% del seu PIB en atenció primària. Per tot açò, necessitem que les responsabilitats polítiques destinen recursos a una atenció digna per a les nostres vides. I com més digna, també més universal, per no deixar

al marge a cap persona en situació de vulnerabilitat o dependència.

Cal ressaltar que, durant les últimes catàstrofes esdevingudes la sanitat pública ha sigut la que ens ha permés mantindre'ns en vida. Durant la pandèmia de la covid-19, entre els anys 2020 i 2022, la despesa en salut provinent dels fons pressupostaris públics va permetre respondre ràpidament a l'emergència, protegint més persones i salvant més vides. Açò reflecteix la utilitat de tindre pressupostos de finançament per a les funcions de salut pública dirigides a la població. Per contra, la crua realitat que vam viure les professionals sanitàries als hospitals durant la covid va implicar posar la nostra vida en risc per la falta d'equips de protecció individual. A més, aquesta realitat transcendeix més enllà fins a arribar a la vida laboral quotidiana de les infermeres, les quals, segons un informe del 2024 presentat pel Ministeri

de Sanitat, a l'estat espanyol ens exposem a una ràtio infermera-pacient de 6,3 infermeres per cada mil habitants, enfront de la mitjana de la UE de 8,5 d'infermeres per cada mil habitants. Al País Valencià, concretament, aquesta xifra disminueix fins a 5,46 infermeres per cada mil habitants. És evident que mai ningú no desitjaria ser atès per una infermera explotada que assumís quasi el doble de pacients de la mitjana de la UE,

i molt menys si parlem de persones en situació de salut crítica. Torns de nit, jornades llargues, sobrecàrrega de treball... Vols que t'atenga?

Per continuar amb les situacions de crisi, després de sis mesos de la catàstrofe de la dana, els danys sobre la població de l'Horta Sud i la Ribera encara estan a flor de pell. Es presenten com a cremades mal cicatritzades i arraps corporals fruit de l'ansietat. Tot açò no es curarà únicament amb ansiolítics. Aquestos només actuaran com un apòsit que amaga un dol comunitari no atès i una exclusió social accentuada sobre els col·lectius més vulnerables. La dana ens exposa a riscos per a la salut com són les infeccions, les ferides, el tètanus, les picades de mosquits o l'acció de rosegadors, afeccions a la salut mental a banda. Hem après que el bon estat de la infraestructura de la canalització dels rius de les nostres poblacions pot salvar-nos de totes aquestes afeccions, i fins i tot pot salvar-nos la vida.

Aquests exemples ens alerten sobre el desequilibri entre la necessitat requerida i la insuficiència de recursos destinats a la Sanitat Pública. Necessitem escoltar els avisos del nostre cos i tornar a aprendre a relacionar-nos amb el medi que ens envolta. Conèixer que la marjal contaminada i insalubre demana també una atenció i un tractament necessaris, atès que els efectes adversos no sols perjudicaran l'ecosistema de l'Albufera, sinó que també les nostres vides. Necessitem que el personal sanitari trebal·le en condicions laborals dignes per poder garantir qualitat en les cures. Necessitem una salut preventiva i inclusiva, tot proveint-la de recursos econòmics i materials necessaris per a fer front a les crisis multidimensionals a les quals ens enfrontem. Necessitem defendre la salut com a dret humà fonamental i, per tant, que s'assegure de manera equitativa per a tothom sense desatendre els marges. Així doncs, la satisfacció d'aquestes necessitats sí que marca un destí final. Tot açò ens porta cap a la vida. Cap a una vida que mereix ser viscuda. ●

“Se’ns ha dit sempre que som culpables de tenir el cos que tenim”

Sandra Gonfaus (Barcelona, 1987) va estudiar Comunicació i Indústries Culturals. Molts dels seus treballs giraven entorn dels feminismes. Es va adonar que era objecte de grassofòbia i va començar a interessar-se pel “moviment gras”. Però no tenia espais on compartir-ho. Així, va impulsar les Jornades contra la grassofòbia i la violència estètica vers les dones i les dissidències de gènere, que ja duen tres edicions.

TEXT: **MARIANA CANTERO**

FOTOGRAFIA: **VICTOR SERRI**

A l'Estat espanyol, fa deu anys, més o menys, que comencen els moviments activistes anti-grassofòbia. “El moviment gras aquí comença a les xarxes socials, gràcies a la Magdalena Piñeiro, que és la referent ara mateix a escala estatal”, assenyala Sandra Gonfaus. D'un quant temps ençà, aquestes militàncies ja són més presents arreu. “A Catalunya tenim La Gorda, assemblea de dones i identitats dissidents de Barcelona i el Fat Squad Maresme, que es dedica a fer quedades per fer coses que habitualment les persones grasses no ens atrevim a fer soles, que semblen molt comunes, però per a nosaltres no ho són, com anar a la platja”, ens situa l'activista.

L'existència d'aquest moviment és recent, però la grassofòbia fa molt que existeix i té diversitat de conseqüències. Entre altres, es manifesta als centres sanitaris. “Ens costa molt arribar a un diagnòstic de les malalties que tenim, per diversos factors: el personal sanitari ho atribueix tot a l'obesitat i, per tant, no demanen les proves diagnòstiques que pertorquen”, lamenta. “I la vegada -apunta nosaltres, a partir de males experiències, no volem tornar al metge i, com a resultat, els diagnòstics arriben tard en moltes ocasions”. En aquest sentit, denuncia que la gent grassa viu amb un estigma permanent: el d'estar malaltes: “i si comprem aquest discurs, que les persones grasses estem malaltes, per què no se'ns tracta de la mateixa manera que qualsevol malaltia? Si una persona escull certs hàbits, és lliure de fer-ho, oi? Al final hi ha moltes realitats que es perden de vista: la classe social, la situació personal, temes emocionals... I moltes vegades tot això es perd de vista des del privilegi”.

A escala social, moltes vegades també es pressuposa que les persones grasses no saben com menjar

La grassofòbia, expica l'activista, també es manifesta als centres sanitaris: “Ens costa molt arribar a un diagnòstic de les malalties que tenim, perquè s'atribueix tot a l'obesitat”

correctament i tenen hàbits de salut dolents. Tal com ho explica Gonfaus, “ens trobem cada dia gent que ens dona consells de com viure una vida saludable: hauries de menjar això, o has vist que aquesta clínica fa això... Les persones amb corporalitat normativa tenen una tendència a fer recomanacions sobre la salut que no té cap lògica i que, al final, ens estigmatitza. Grassor no és el mateix que malaltia, de la mateixa manera que primesa no és el mateix que salut”.

Aquestes situacions, remarca l'activista, fan que moltes persones amb cossos no normatius s'aïllin i pateixin en silenci els efectes d'una grassofòbia constant que arriba als espais més insospitats de la seva quotidianitat. “Una de les coses que a mi més m'incomoda en la meua vida diària és l'aspecte del mobiliari -indica Gonfaus, en referència a la manca d'adaptació d'alguns espais a la diversitat de volums corporals-. Jo, si vull quedar amb amigues per prendre un cafè, moltes vegades no puc anar a una terrassa perquè no cabo a les cadires. Tampoc no tinc accés a la cultura. Als cinemes, encara... però als teatres és horrible. Així, llavors, deixes d'anar al metge, de treballar, de quedar amb els col·legues, de viure una vida social, de tenir accés a la cultura... Al final, què ens queda?”, es pregunta.

Que els discursos legitimen certes pràctiques és un fet que des del col·lectiu antigrassofòbia es té ben clar. Per això, Gonfaus situa com a objectiu estratègic del moviment el de despatologitzar els cossos i no parlar amb termes mèdics com obesitat o sobrepès: “Se'ns ha dit sempre que som les culpables de tenir el cos que tenim. Això ens avergonyeix i ens ha silenciats -sentència-. I ara, comencem a parlar-ne; fa molt de temps que callem per vergonya i desconeixement. És im-

portant que aquest discurs estigui sobre la taula, perquè hi ha molta gent que no és conscient que existeix, la grassofòbia”.

Sandra Gonfaus creu que, en aquest sentit, les xarxes socials les han ajudat molt, tot i que també són un espai on el manament del cos normatiu té moltíssim espai. “Les xarxes estan repletes de comentaris de tota mena, són un espai molt hostil. El missatge sempre és el mateix: com que no cuides la teua salut, mereixes morir. Aquest el missatge que rebem per xarxes”. Però, alhora, recorda que “allà va néixer també el moviment *body positive*, el moviment *body neutral*... a mi no em representen, perquè, al final, aquests corrents el que diuen és que has d'acceptar-te i has d'estimar-te per sobre de totes les coses, i el que fan és recaure, un altre cop, en el fet que la responsabilitat d'estar bé amb tu mateix és teua”.

L'activisme gras que ella vindica, en canvi, el que busca és assenyalar el sistema. “Jo puc treballar el fet d'estimar-me, però el sistema també ha de canviar, perquè, si no, la responsabilitat tornarà a ser meua: de tenir el cos que tinc, de voler o no aprimar-me, del meu estat emocional... i ja n'hi ha prou”. Al final, creu, l'entorn empeny a què la responsabilitat sigui individual en comptes de col·lectiva: “Hi ha un context social que, òbviament, condiona moltíssim. Hi ha estudis que diuen que és a partir de la colonització quan comencem a establir el cànon de què és bo o és dolent en un cos. Al cap i a la fi, en començar a envair altres territoris, com pot ser Amèrica o Àfrica, [la humanitat blanca] comença a descobrir un altre tipus de cossos. I, és clar, una forma de jerarquitzar i establir quins cossos són vàlids i quins no és establir quin és el normatiu”, rebla Gonfaus. ●

Quan la tardor és a lloc, treu les castanyes del foc

TEXT I FOTOGRAFIA: **VICTOR SERRI**

L’Imperi Romà no només va unificar la llengua, la religió, la cultura i els procediments administratius dels pobles conquerits; també va transformar la manera d’alimentar-se. I no parlem únicament del vi, sinó també dels arbres i plantes cultivades que va introduir i difondre. Una d’aquestes és la *Castanea sativa*, és a dir, el castanyer. Tot i que inicialment es va valorar sobretot per la seva fusta, flexible i alhora resistent, ideal per a la fabricació de botes, el seu fruit acabaria esdevenint fonamental en l’alimentació popular en temps medievals. La castanya, plena de fibres, nutritiva i versàtil, es podia menjar sola, bullida o torrada, formant part d’estofats, i també permetia ser conservada durant mesos un cop assecada.

Als Països Catalans, la castanya és protagonista de la Castanyada, festa de tardor en què es comparteix el seu consum amb moniatos i panellets, sovint servida en paperines que evocuen la calidesa de la llar. En altres territoris de la Mediterrània, com a la península Itàlica, la castanya ha derivat en un producte molt genuí: el castagnaccio. A les regions centrals d’Itàlia, on el blat era difícil de conrear, la farina de castanya –dolça i rica en midó– permetia cuinar un tipus de pastís senzill només amb aigua, sense sucre ni ous. Són unes postres humils, aptes per a tots els estrats socials, que es van convertir en símbol de la cuina popular. L’any 1553, ja apareix esmentat a la miscel·lània *Commentario delle più notabili et monstruose cose d’Italia*, i amb el temps altres fonts literàries en van deixar constància, consolidant-lo com una tradició culinària nascuda de la necessitat i de l’enginy.

GENER | FEBRER | MARÇ | ABRIL | MAIG | JUNY | ULIOL | AGOST | SETEMBRE | **OCTUBRE** | **NOVEMBRE** | DESEMBRE

CASTAGNACCIO

INGREDIENTS (per un motlle de 32 cm de diàmetre)	PREPARACIÓ	
500 gr de farina de castanya 650 gr aigua 100 gr de pinyons, 80 gr de panses, 100 gr de nous, 40 gr d’oli d’oliva verge extra 1 branquilló de romaní 5 gr de sal	1.	Hidrateu les panses 10 minuts.
	2.	Piqueu les nous en un morter i esfalleu el romaní.
	3.	Barregeu la farina amb l’aigua fins obtenir una pasta llisa, afegiu-hi nous i pinyons reservant-ne uns quants.
	4.	Incorporeu-hi les panses escorregudes i la sal.
	5.	Unteu el motlle, aboqueu-hi la massa, distribuïu al damunt els fruits secs i romaní, regueu-ho amb oli i enforneu-ho a 195 °C uns 35 min, fins que formi escletxes i una crosta daurada.
	6.	Deixeu-lo refredar i serviu-lo.

PREESTRENA

Dijous 16 d'octubre, 19.30 h
Casa Orsola, C. Calàbria, 137
Barcelona

Publicitat

UN PODER CARCELARIO

SINDICATOS DE PRISIONES Y SISTEMA PENAL

Una investigació excepcional de **José Navarro Pardo** sobre el poder a l'ombra dels sindicats penitenciaris. Amb pròleg d'**Iñaki Rivera Beiras**.

VIRUS

VIRUSEditorial.NET

Assegurem compromís

www.arc.coop

una altra economia és necessària
una altra forma d'estalviar ja és possible

coop57

serveis financers ètics i solidaris

www.coop57.coop

ENTITAT CULTURAL I ESPORTIVA

C/ del PI 25. Ribes (Garraf). Països Catalans
08810. Tlf: 93 896 12 00. ger@mesvilaweb.com

...aquest estiu posem la directa amb la nova web

www.entitatger.cat

KAMILOSETAS MUSKARIA

distribuidora llibertària

www.nodo50.org/kamiloasetas
kamiloasetas@nodo50.org

Collectiu Ronda

Defensem tots els teus drets

www.ronda.coop
T. 932682199

La Directa utilitza els serveis de

foli verd

gràfiques

foliverd.net
foli@foliverd.net
C. de la Llibertat 44,
Gràcia, 08012
Barcelona

Benvingudes a la comunitat del llibre crític

Fes-te sòcia de la llibreria crítica

La Repartidora des de 50€/curs

Descomptes · Llibres gratis · Assemblea anual de sòcies

C/Reverend Rafael Tramoyeres 8 baix
Benimaclet - València
960 83 56 13 - larepartidora.org

LA DES KOMUNAL

Menú del dia
de dilluns a divendres
de 13:00 h a 15:30 h
Reserves a 93 119 06 92

ladeskomunal.coop

Hooooooooooooo

4.500 subscriptores

100.000 visites úniques al mes

ooooo

oooooooooooooooooooo

ooo Anuncia't a la Directa **ola!**

publicitat@directa.cat

LA CIUTAT INVISIBLE

LIBRERIA CRÍTICA DE BARRI
CATÀLEG DE ROBA
ESTUDIS COOPERATIU I COMUNALS
GESTORIA I ASSESSORAMENT
ECONOMIES FEMINISTES

Riera d'Escuder, 38 (08028) · 932 989 947 · invisible.coop

Digitalització amb sobirania tecnològica

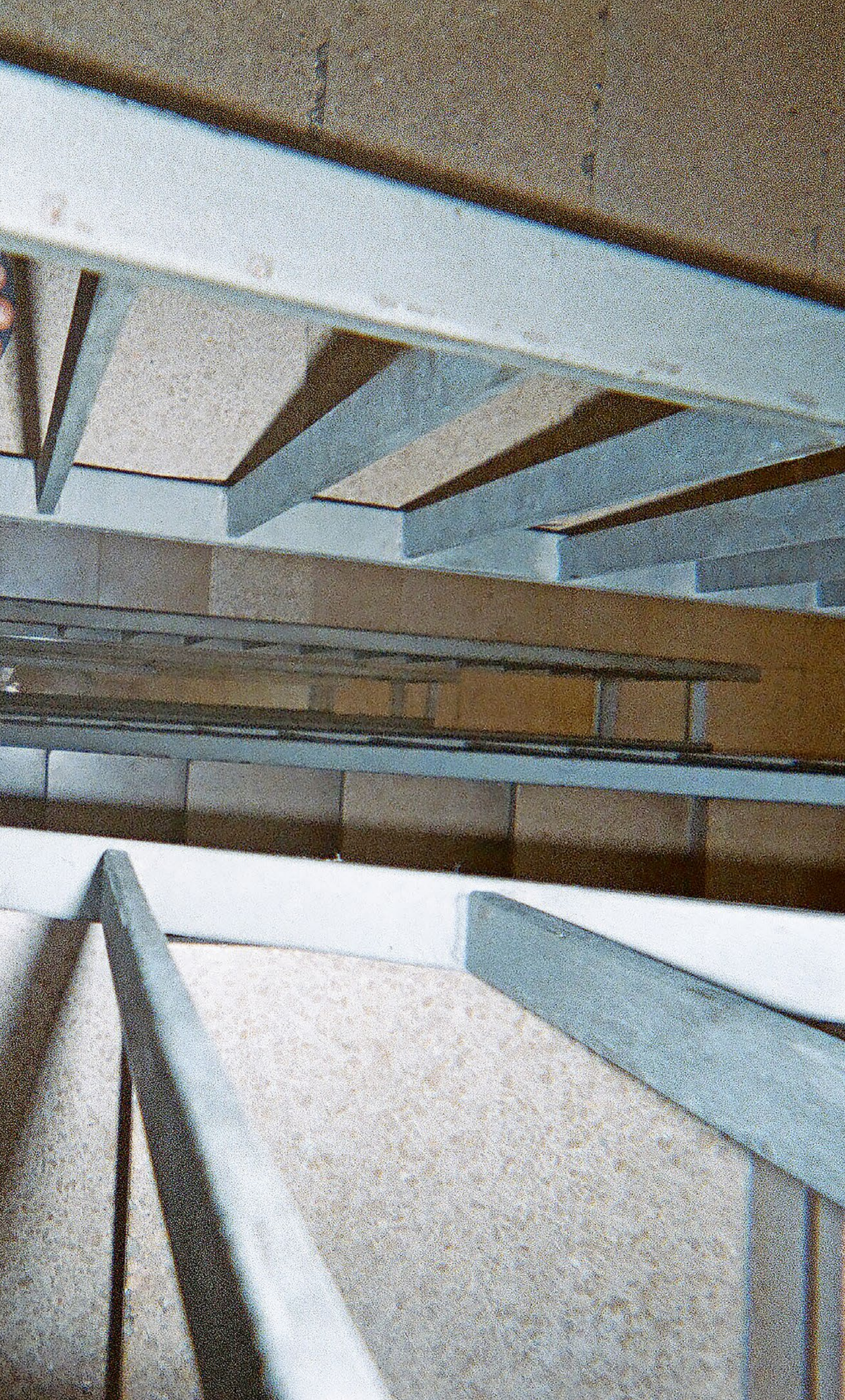
SomNúvol

.coop

- Som cooperativa
- Som tecnològica
- Som programari lliure

hola@somnuvol.coop

FOTOGRAFIA: **HICHAM ELMOULAD**

Terrassa, setembre de 2021. La imatge és fruit del projecte (Fora de) Control, impulsat per la fotoperiodista egarenca Mireia Comas. El va iniciar durant la crisi de la covid-19, quan es va posar a documentar la vida de catorze joves que vivien en condicions molt dures en una nau abandonada. Més tard, els va proporcionar càmeres perquè ells mateixos expliquessin de primera mà què veien i com se sentien. Per a l'autor, la foto "mostra com és la vida d'un immigrant jove sense família. És com un laberint que no saps on comença ni on acaba i quedem penjats al punt del mig".

Calais, Estat francès

Concentració de membres del voluntariat de la caravana Obrim Fronteres a les platges de Calais.

CALAIS, FRONTERA DE DIGNITAT I RESISTÈNCIA

A la costa septentrional francesa, una munió de persones subsisteix en condicions molt precàries, mentre espera fer el salt a Anglaterra. El suport d'algunes xarxes ciutadanes confronta la inacció institucional i l'assetjament policial

TEXT: **SIRA RUIZ NOGALES**

FOTOGRAFIA: **DIEGO GARCÍA MÁRQUEZ**

Als afores de Calais, en un dels molts coberts que puntegen els paisatges dels marges d'aquesta frontera oblidada, es troben any rere any centenars de nois, molts d'ells adolescents, que malmenen els primers somnis d'una joventut robada per l'exili. Fa entre tres mesos i dos anys que malviuen en aquests espais liminars, on el temps sembla suspès mentre esperen l'oportunitat de desafiar l'última gran frontera continental: la que separa l'Estat francès del Regne Unit.

En aquest indret ple de joves que caminen amb els ulls posats en els camions que hi ha a l'altra banda del tancat del recinte, Mohamed -no vam poder recollir el seu cognom- un txadià de 18 anys, procedent del districte barceloní de Nou Barris, ens interpel·la en sentir-nos parlar en català: "Sou de Barcelona?".

Una de les mesures més polèmiques del municipi de Calais ha estat la col·locació de grans blocs de pedra en parcs i vorals perquè la gent en trànsit no s'hi pugui estirar

Fa dos mesos que viu amb més d'un centenar de nois en una nau industrial abandonada. "No ens queda res enrere. Jo soc el cinquè d'una família de quatre germanes i, d'alguna manera, m'ha tocat migrar", explica mentre mostra les greus ferides als peus que es va fer en travessar la tanca de Melilla i que arrossega amb unes quantes operacions a l'esquena. "Més enllà del canal, veiem la possibilitat de ser algú", sentència.

RITUALS DE SUPERVIVÈNCIA

Mohamed i els seus companys volen creuar l'estret de Dover perquè tenen vincles familiars a l'altra banda, però també per la mística que envolta el que podrien aconseguir: la feina i els sous promesos. Ja no queda res més enllà. Només l'illa. Després, el buit. Però continuen corrent cap a no se sap on, perseguint no se sap què. O potser sí que ho sabem. Busquen el miratge d'una vida millor, aquell somni que la metròpoli els va vendre i que la colonització els va inocular, generació rere generació.

Al campament -o, dit amb el llenguatge dels grups de solidaritat, "l'espai de vida", en un enèsim intent d'humanitzar el que només pot ser qualificat d'inhumà- la quotidianitat està marcada per l'extrema pobresa i la precarietat. Les tasques més bàsiques esdevenen rituals de supervivència: recollir escombraries, separar restes de menjar, intentar salvar embalatges o tendes malmeses per les inclemències o l'abandonament.

Grups com Utopia 56 o la Caravana Obrim Fronteres s'integren en aquesta rutina de manteniment, classificant el que encara serveix del que ja és irrecuperable. L'estructura del lloc, si se'n pot dir així, depèn completament d'aquest voluntariat que, malgrat la repressió i la vigilància constant, insisteix a continuar-hi venint enmig de la tragèdia. Aquest any, la Caravana Obrim Fronteres ha posat rumb a Calais. Aquesta iniciativa, ►

► que ha recorregut punts crítics com Irun, Portbou, Calais, Dunkerque i Tolosa, vol visibilitzar les vulneracions de drets amb què viuen milers de migrants retingudes en aquest corredor europeu: des d'una repressió policial constant fins a la criminalització de la solidaritat i la precarietat dels qui esperen una oportunitat per travessar el canal de la Mànega. I també vol denunciar que -tant a les fronteres interiors com a les externes de la Unió Europea- la vulneració de drets humans és una realitat persistent i sistemàtica.

Les integrants de la caravana, desconegudes pels habitants del campament, actuen amb precaució: pregunten fins on poden entrar per netejar i ho fan sota un silenci que segurament amaga sentiments sense nom.

Moltes de les que avui fan les tasques de neteja deixen de l'àmbit educatiu o social, i en veure Mohamed i els altres joves els recorden aquells infants i adolescents, tutelats o sense tutela, que han creuat les seves trajectòries professionals. Els mateixos nois -perquè, de noies, al campament de Calais no se'n veuen- que ara queden lluny del miratge dels centres educatius i encara més lluny de la suposada protecció que una Europa opulenta hauria de garantir.

Amb l'ajut clandestí d'un grup d'anarquistes, l'electricitat arriba al camp: almenys poden carregar un mòbil o encendre una bombeta durant unes hores. Però l'aire dins els coberts és dens i, segons Mohamed, l'alternativa -la tenda de campanya, a la intempèrie- és encara pitjor: el fred, la solitud i la inseguretat acaben per forçar tothom cap als pocs refugis disponibles.

SOLIDARITAT CRIMINALITZADA

La repressió policial a la ciutat de Calais i als seus marges és constant. Les veïnes, voluntariat i activistes denuncien que la solidaritat és, un cop més, criminalitzada per un dispositiu que equipara ajuda humanitària amb tràfic de persones.

Les patrulles freqüents, la presència de gossos ensinistrats -que, segons un voluntari que prefereix romandre en l'anonimat, es fan servir específicament per identificar i atacar persones en trànsit migratori- i els desallotjaments sistemàtics de qualsevol agrupació estable, configuren un espai cada vegada més tens i insegur.

Durant molts anys aquests assentaments van ser batejats amb el malnom mediàtic de "la jungla de Calais". "La Jungla

ja no existeix com a tal", explica un jurista de la Plataforma de Suport a les Persones Migrants de Calais. "Però tothom associa Calais amb la jungla des del 2016. El que molts no saben és que des de finals dels noranta fins avui, el flux no s'ha aturat: hi ha el mateix nombre de persones intentant passar al Regne Unit ara com en temps de la guerra dels Balcans. La gent continua venint i continuarà venint", conclou.

La repressió física s'acompanya d'una arquitectura hostil. Una de les mesures més polèmiques i exhibides pel municipi de Calais els darrers anys ha estat la col·locació de grans blocs de pedra en parcs, vorals i zones de gespa del centre. Aquesta pràctica impossibilita que les persones migrades puguin estirar-se de nit en un lloc segur per dormir prop de les zones centrals o turístiques.

No obstant això, la creativitat i supervivència dels joves no té límits. Durant el dia, alguns es reparteixen per la ciutat buscant racons protegits; de nit, altres aprofiten els túnels del tren, on la circulació cessa després d'una certa hora, per arregar-se agrupats i esquivar el fred i la inseguretat. Aquests espais semiocults han esdevingut durant setmanes veritables campaments nocturns informals.

LES DONES NO ES VEUEN, PERÒ HI SÓN

Seguint la petja de la migració a Calais, una pregunta ens persegueix: on són les dones? Les xifres informals que ens faciliten els grups de solidaritat i voluntariat pinten una escena preocupant: la seva presència no para de créixer, però la seva visibilitat és fantasma.

Encara que cada cop hi ha més dones i infants a la frontera nord, gairebé ningú les veu. La majoria d'organitzacions no poden quantificar-les ni localitzar-les, perquè s'amaguen en campaments més apartats o ocults, perquè la violència les persegueix, i elles ho saben.

Només en espais com les dutxes comunitàries o els punts d'autocura, quan la intimitat ho permet, algunes accepten parlar. Allà, neixen converses fugaces al voltant d'una tassa de te.

Aquestes dones han patit, en molts casos, la ruta mediterrània per Llíbia -actualment la de més mortalitat de tot el corredor migratori africà- cap a Europa. Moltes han sobreviscut a segrestos, extorsions, violències sistemàtiques i empenyiment en els camps de Llíbia, tal com denuncia Metges Sense Fronteres. El trauma psicològic és perenne: moltes no han recuperat mai la normalitat emocional i la cruesa del seu dia a dia a Calais fa impossible superar l'estrès posttraumàtic.

A més, la migració de les dones sovint implica cures addicionals: dones que viatgen amb infants, persones grans o familiars amb dependència. Aquesta realitat les obliga a buscar refugis més segurs, on acaben depenent gairebé exclusivament de xarxes ciutadanes. En ciutats com Barcelona, per exemple, són veïnes i veïnes qui, de manera espontània, acullen temporalment aquestes famílies quan els recursos oficials erren.

Les vies per travessar al Regne Unit són cada cop més perilloses i escasses. Les barques inflables parteixen de punts cada vegada més allunyats de Calais, apropant-se a Dunkerque o la costa belga, per esquivar la vigilància. El trajecte pot durar fins a 24 hores, sense cap garantia de seguretat. Mentrestant, els camions que travessen el canal de la Mànega s'han convertit en una alternativa gairebé inaccessible, a causa de la pressió policial i les amenaces legals: cartells que es poden veure per tota la regió adverteixen qui condueix un vehicle de transport que s'arrisca a l'acusació de complicitat amb el tràfic de persones.

El fet és que moltes dones, especialment les més vulnerables o aquelles en estat de xoc, són captades de seguida per xarxes de tràfic. Els col·lectius de suport constaten la dificultat per localitzar-les un cop han desaparegut.

Tanmateix, la frontera entre Calais i el Regne Unit no és només un punt de sortida: s'observa un fenomen emergent de "migració inversa". Algunes persones, després d'arribar a l'illa i enfrontar-se a la manca d'oportunitats, hostilitat institucional i condicions de vida extremes prenen la decisió

Les migrants només tenen accés a atenció hospitalària un cop per setmana. Exceptuant una minoria que pot acreditar l'estatut d'asil, la resta queden excloses del sistema sanitari

Acte de record a les persones mortes creuant la frontera francobritànica al Parc Richelieu, a Calais.

dolorosa de tornar a la costa francesa. Aquest retorn sovint implica un nou desemborsament econòmic, però en molts casos els condueix a intentar travessies encara més perilloses: per mar o, en situacions desesperades, infiltrant-se novament per l'Eurotúnel. Aquesta mobilitat pendular no només afegeix tensions als ja precaris espais de vida d'aquestes persones, sinó que les obliga a reviuire el trauma de la frontera en un cicle sense fi.

FER XARXA CONTRA EL BUIT INSTITUCIONAL

Davant la negligència de les institucions, la supervivència diària depèn, especialment, de l'impuls humanitari. Les cuines de Refugee Community Kitchen (RCK) atenen entre 400 i 1.200 persones cada dia. En aquests espais, el respecte pel menjar esdevé un acte de resistència i dignitat. El lema de RCK resumeix la perfecció la seva missió: "Des del 2015, servim aliments nutritius sense judicis a qui fuig de la guerra, la pobresa, la persecució o el canvi climàtic, i viu al nord de França o al Regne Unit". Tanmateix, la manca de voluntariat és un problema greu. Com explica un company de Caravana que fa una dècada que col·labora com a voluntari en cuines solidàries d'arreu del continent, "qualsevol ajuda compta, fins i tot si només pots dedicar un dia a pelar cebes o repartir àpats".

Un altre espai de suport rellevant és el magatzem d'Utopie 56 on es respira un caos ordenat. Muntanyes de roba donada esperen ser revisades, netejades i classificades amb un criteri inflexible: que tot allò que es reparteixi preservi la dignitat de qui ho rep: "Rebem donacions contínuament, però no totes són útils", explica un membre del seu equip.

També destaquen els espais de solidaritat medicalitzada, ja que l'atenció mèdica oficial és insuficient. Les migrants no més tenen accés a atenció hospitalària un cop per setmana. A més, exceptuant una minoria que pot acreditar l'estatut d'asil, la resta queden excloses del sistema sanitari.

A la casa de solidaritat adjacent a l'església de Notre-Dame de Calais s'ofereix un refugi essencial on viuen quinze persones. Guillem, voluntari de la casa, explica que aquest espai acull principalment gent que ha estat ferida a la frontera, persones amb necessitat de suport mèdic urgent, famílies sol·licitants d'asil i famílies en situació de vulnerabilitat especial.

Amb aquest entramat solidari, no sorprèn que la coordinació entre els diferents agents humanitaris i de suport sigui cabdal a Calais. Flor, treballadora de l'Alberg dels Migrants de la localitat, afirma que "sense col·laboració, moltes necessitats quedarien desateses". L'equipament on treballa centra els seus esforços en dos eixos principals: facilitar l'accés a la informació i a la connexió digital i distribuir material per combatre el fred.

Finalment, anem on tot acaba: al cementiri de Calais. Aquí, la història s'escriu en dues pedres diferents. D'una banda, les que brillen sota els honors de la pàtria, dedicades als caiguts de les dues guerres anomenades mundials. De l'altra, les que s'enfonsen en el silenci. Totes, però, mostren les mateixes edats. Amb l'ajuda d'un jove treballador funerari de només 17 anys, d'origen txetxè, seguim les empremtes d'aquelles que moren en l'exili migratori. Ell ens guia fins a un racó oblidat: un espai sense flors ni làpides, només marcat per cartells de fusta clavats a la terra. ●

Cinc factors de la derrota electoral de Milei

El desgast per les polítiques de retallades, la recessió, l'escàndol de corrupció que esquitxa la germana i mà dreta del president argentí o l'habilitat estratègica del peronisme local, malgrat les seves crisis internes, expliquen el fracàs de la coalició governant a les eleccions provincials de Buenos Aires

TEXT: **NICOLÁS SALAS**
PERIODISTA DE L'AGÈNCIA ANRED

El triomf electoral del peronisme a la província de Buenos Aires en les darreres eleccions provincials de principis de setembre, ha posat sobre la taula la fallida de la conjuntura política actual a l'Argentina. Les opcions progressistes van treure 14 punts de distància a La Libertad Avanza (LLA), la coalició del president Javier Milei, a la província que concentra gairebé el 40 % de la població del país, representa el 36 % del PIB nacional i acapara el 37 % de les exportacions.

Aquest nou escenari no va ser advertit ni per les agències enquestadores ni pels dirigents peronistes més optimistes. Encara menys per Milei, la seva germana Karina (secretària general de la Presidència de la Nació) i el seu cap de campanya portenya, Sebastián Pareja.

Com podem explicar aquests resultats electorals? Com es va construir la subjectivitat de la ciutadania fins al punt de donar van donar un dels cops polítics més contundents al govern que s'autoanomena llibertari? En principi, podem parlar de diversos factors que van confluïr en un mateix temps i lloc. Alguns amb base més objectiva i altres de naturalesa més atzarosa, però tots es van trobar en un mateix llit. En destaquem cinc:

El primer factor, la política econòmica de Milei. Ja són dos anys de penúries per a gran part de la població. Analistes i periodistes de tota mena s'han preguntat durant diversos mesos per què el cap de l'Estat mantenia una imatge positiva a les enquestes quan l'única cosa que feia eren ajustos i retallades. “Amb una recessió econòmica que afecta l'ocu-

pació i les petites i mitjanes empreses, submergides en deutes i burocràcies bancàries, per què la gent continua apostant a Milei?” Aquesta era la pregunta que recorria editorials televisives, programes de ràdio i articles en diaris.

Aventurem una primera hipòtesi: s'ha trencat el factor expectativa que feia pensar a milers de persones que, després de la tempesta retalladora es produiria un cicle de millores i de beneficis per als de baix.

En aquest marc, la caiguda de la imatge de Milei, no només s'ha concentrat en els sectors populars o obrers. L'elecció ha mostrat un retrocés central en zones de l'interior porteny molt vinculades a l'activitat agropecuària que, malgrat la baixa subtil dels impostos, ha vist caure les seves expectatives a conseqüència de la pujada de preu dels fertilitzants i la maquinària, així com per la manca d'obra pública estatal en camins rurals i infraestructures que garanteixin l'acumulació harmoniosa de guanys per al sector.

El segon factor, els desgavells de l'administració *llibertària*. El triomf de La Libertad Avanza a la Ciutat Autònoma de Buenos Aires a les eleccions legislatives el maig de 2025 va empoderar el sector més impulsiu de la direcció dretana i, tal vegada, va ser el principi de la derrota del 7 de setembre a la província. Karina Milei i Sebastián Pareja van ocupar la direcció de l'equip de campanya i van dur a terme la mateixa estratègia en diverses províncies. El resultat va quedar plasmat a Corrientes i s'ha confirmat a Buenos Aires. La idea llibertària d'“anar a totes” va fracassar

Malgrat que el valor de canvi del peso respecte al dòlar ha fregat el màxim històric, el govern no ha modificat la seva composició ni el rumb de la política econòmica

i va deixar una estesa de cadàvers en el partit Propuesta Republicana (PRO), el partit de dretes de Mauricio Macri que va aliar-se amb la formació de Milei per concórrer als comicis provincials. Aquesta mateixa estratègia triomfalista va fer que sorgissin formacions alternatives pel centre i per la dreta, que buscaven la base electoral interpel·lada històricament per les opcions de dreta.

Si trasplantem aquesta estratègia a escala estatal, podem veure com les ambicions del tàndem Karina Milei - Pareja no va fer més que recollir derrotes i va obrir l'ampla avinguda del mig perquè la comencin a transitar un front democràtic de centredreta de cara al 2027.

El tercer factor, la nacionalització i polarització. La decisió de nacionalitzar l'elecció, vinculada a l'estratègia de Karina-Pareja, va fer que el president topés amb la derrota i ha generat la crisi política que es va veure l'endemà dels comicis. No es pot passar per alt que es tracta d'un govern que va arribar al poder sostingut per la figura absoluta de Milei. Cada cop que aquesta rep, fa tronollar tot el tauler del poder actual.

Aquesta nacionalització va implicar una polarització entre el govern nacional i tots els seus desgavells, i un governador provincial, Axel Kicillof, que es va situar com a principal rival de l'executiu nacional. En els comicis, no es va referendava la gestió portenya sinó la del govern de la nació. En aquest marc, la primera opció per al vot anti-Milei es va canalitzar en el peronisme que si bé no va aconseguir més vots que en les anteriors eleccions, la veritat

Karina i Javier Milei en la presa de possessió del president salvadoreny, Nayib Bukele.

| CASA PRESIDENCIAL DE EL SALVADOR

és que fàcilment hagués pagat algun cost electoral si no és per la polarització. La crisi interna amb la qual va arribar als comicis i una gestió que, si bé es mostra “ordenada”, no despunta amb cap cavall de batalla que traccioni un imaginari de masses, semblava que li havien de passar factura.

El quart factor, el desdoblament i la llista unitària peronista. Un punt a favor de Kicillof va ser desdoblant l'elecció, és a dir, fer que alguns càrrecs de la província s'escollissin el 7 de setembre i altres el 26 d'octubre. Es tracta d'una decisió històrica i amb escassos antecedents a la província. En el seu moment, la decisió semblava estar més lligada a la situació interna del peronisme que a la política de confrontació amb el govern de Milei. Més enllà de les especulacions, no es discuteix que va ser una decisió absoluta de Kicillof, ja que podia ser ell qui canalitzés tots els costos d'una possible derrota o, com ha succeït, assaborir un triomf aclaparador.

En aquest marc, haver garantit una llista unitària (més enllà d'algunes fugides com les de l'intendent Julio Zamora al municipi de Tigre i altres polítics peronistes) li va permetre una centralització de la direcció de la campanya. Si bé es van mostrar algunes de les disputes internes amb les crítiques dels diputats Máximo Kirchner i Mayra Mendoza, en plena la campanya, no van aconseguir imposar-se sobre l'aliança del governador amb els intendents i sobre l'escenari polaritzat amb La Libertad Avanza.

El cinquè factor, la cançó viral dedicada a Karina Milei, “Alta coimera”, que la titlla de “gran corrupta”. Des de la criptoestafa que Javier Milei va promoure, passant per l'últim acord amb l'FMI, el govern nacional ha incorregut en una sèrie d'errors no forçats que ha acabat pagant cars. A les eleccions provincials, va arribar amb l'aura de “casta” després que es filtressin els àudios que demostraven l'entramat de suborns

cuinats per la germana del president amb fons destinats a persones amb discapacitat, mentre el govern justificava retallades de les pensions i fins i tot reprimia qui es mobilitzava contra aquestes polítiques. La manca de respostes per part de l'executiu va fer que la bola de neu creixés i aquest assumpte s'instal·lés com a principal qüestió d'agenda en la setmana prèvia al 7 d'agost. Alhora, una investigació de la periodista Luciana Geuna va despatar els sobrepreus de les licitacions i va fer augmentar el percentatge dels qui creuen en el que en el debat polític argentí s'ha anomenat “la ruta dels diners K”, amb K de Karina.

L'escenari que va deixar l'elecció no vol dir que el govern de Milei no pugui revertir la situació i aspirar, almenys, a recuperar els vots perduts. Tots els canons apunten als més de dos milions de nous votants que van decidir no participar en la jornada electoral provincial i que se sumen als més de cinc milions d'electors absoluts que no van anar a les urnes.

Ara bé, el rumb econòmic no només no troba sortida sinó que sembla empitjorar. Fins a les eleccions nacionals d'octubre hi ha un abisme i això ja va quedar demostrat l'endemà de les eleccions. La consultora JP Morgan va dir als seus clients que no invertissin a l'Argentina. Els mercats van ser clars: les accions argentines a Wall Street van caure fins a un 24 %, el valor del dòlar estatunidenc va superar els 1.400 pesos i el diferencial es va acostar al seu sostre històric.

La resposta del govern, ara com ara, ha consistit a mantenir-ho tot com està, no renovar la seva composició ni modificar el rumb econòmic. En algun punt, tot sembla encaminar-se a continuar minvant el deute com es pugui, negociant amb el Banc Interamericà de Desenvolupament i amb els Estats Units, i a continuar venent les *joies de l'àvia* amb alguna privatització o disposant dels fons del tresor per a intervenir en el mercat. ●

Rob Riemen

filòsof

“El feixisme sempre
ha guanyat poder
amb la covardia i la
traïció de les elits”

La seva obra està travessada pel retorn de l'extremisme de dretes i els antídots per frenar-ho. Assagista i filòsof, Rob Riemen (els Països Baixos, 1962) acaba de publicar *La paraula vencedora de la mort* (Arcàdia, 2025) on, a través de referents de la literatura i el pensament com Simone Weil, Thomas Mann, Antoine de Saint-Exupéry, Janusz Korczak o George Orwell, defensa una cultura de la vida, contra el valor del mercat entès com una nova religió i contra el reduccionisme tecnològic. Fundador i president del Nexus Institute, fa temps que alerta de la deriva autoritària que pateix Europa. Precisament, en el seu llibre anterior publicat en català, *Per combatre aquesta època* (Arcàdia, 2018), que recollia dos assajos breus, alertava d'un repunt del feixisme que mai no es va acabar de derrotar.

TEXT: **GEMMA GARCIA**FOTOGRAFIA: **VICTOR SERRI**

El 2010 vas publicar *L'etern retorn del feixisme* als Països Baixos. Va ser un èxit de vendes, però la classe política et va atacar. Com has interpretat aquest atac?

Molts lectors em van creure i vaig rebre una resposta molt positiva, però la classe acadèmica i política va detestar el meu llibre. I, per descomptat, com que controlen els mitjans de comunicació, em van dedicar diversos articles, titllant-me de ridícul i dient que m'havia d'avergonyar del que havia escrit. Les crítiques van ser extremadament negatives. Una cosa similar em va passar vuit anys més tard, quan el llibre es va publicar als Estats Units amb el títol de *To Fight Against This Age*. Els nord-americans em responien que el feixisme era un fenomen europeu i que no podia afirmar que Trump és com Hitler. Però jo el que dic és que Trump és un feixista i que el feixisme es disfressa amb diversos colors. També em deien que Trump no era feixista perquè no era violent i vaig respondre que la violència ja era en el seu llenguatge i que acabaria aflorant.

En efecte, la violència ja ha anat aflorant, tant als Estats Units com a Europa.

Malauradament, tenia raó. Han passat quinze anys des de la publicació de *L'etern retorn del feixisme* i tothom pot veure què està passant als Estats Units, a Hongria o a Polònia. També sabem la força que té el partit de Nigel Farage al Regne Unit, AfD a Alemanya, Le Pen a França o Geert Wilders al meu país. El 18 de febrer de 1933, quan Hitler ja era al poder, Winston Churchill va pronunciar un discurs on deia que Mussolini era el gran geni del nostre temps. Li va costar uns quants anys més reconèixer el perill del feixisme... També el mateix Sigmund Freud va enviar un dels seus llibres a Mussolini amb una dedicatòria on s'hi referia com a "heroi cultural del nostre temps". Aleshores estàvem enmig de les runes i la desesperació d'una postguerra, però ara juguem amb avantatge: coneixem la Història i les seves conseqüències. Thomas Mann ja ens va alertar el 1947 que no cometéssim el mateix error. Deia: "la guerra s'ha acabat, però el feixisme no ha desaparegut". Si les elits no haguessin tancat els ulls i més gent hagués advertit del que estava en joc, segur que ara no ens trobaríem en aquesta situació extremadament difícil. Per aturar l'auge del feixisme, el primer que cal és ser conscients del perill real de la seva reaparició.

A la teva obra també emfasitzes la importància de la paraula i fas una crida a anomenar les coses pel seu nom. Consideres que l'ús del terme *populisme* en lloc de *feixisme* és un signe de negació de la realitat?

La negació passa per la idea que si canviem les paraules, canviaran els fets. Així doncs, la societat nord-americana, per exemple, mai parla de "problemes", tot són "reptes". Però hi ha una diferència claríssima entre un problema i un repte. En primer lloc, el terme *populisme* té el seu origen en uns moviments i corrents socialistes russos, el Narodnik, de la segona meitat del segle XIX. Així que, originalment, tenia una connotació completament diferent, unes arrels revolucionàries. En segon lloc, la paraula, per se, no ens diu res i pot significar qualsevol cosa. Barack Obama també va dir "soc el veritable populista". Per entendre alguna cosa, cal anomenar-la pel seu nom. I a diferència del "populisme", el feixisme el coneixem, el podem reconèixer, té unes característiques associades. A causa de la negació, s'ha mirat cap a una altra banda i s'ha blanquejat el feixisme convertint-lo en un "repte", en comptes d'assumir que és un "problema".

Afirmes que les estratègies de Geert Wilders, per exemple, són idèntiques a les que van utilitzar Hitler i Mussolini. Quines són?

El feixisme pren formes diferents segons la geografia i el moment, però conserva les mateixes tècniques. Sempre hi ha líders demagogs i carismàtics. Per descomptat, sempre són populistes perquè saben com dirigir-se i mobilitzar les masses, són una mena de figures messiàniques. Darrere del feixisme no hi ha cap idea ni valor universal, el seu únic interès és el poder i els diners. Als feixistes no els importa la gent que els vota o els dona suport, sinó que utilitzen aquesta gent i fan política de la mentida i de

l'odi. De fet, sempre necessiten l'odi i un boc expiatori, el seu grup sempre és la víctima i tot el ressentiment es dirigeix cap a un "enemic". Aleshores, el boc expiatori van ser els jueus i ara, les persones migrades. A Europa ja existeix el moviment The Great Reset (El gran reinici), nascut de Polònia i Hongria, que vol conservar la UE per treure'n diners, però reivindica sobirania dels estats per protegir el que anomena "valors cristians" i frenar la migració. Aquesta és la mentalitat feixista.

Més enllà de les estratègies comunes que van fer possible que, tant a Itàlia com a Alemanya, el feixisme aconseguís prendre el poder democràticament, quin paper van jugar les elits?

Van actuar amb traïció, arrogància i covardia. Els socialdemòcrates alemanys van atorgar confiança al feixisme per por de perdre encara més votants. No van tenir prou valor per romandre fidels als seus principis i les seves responsabilitats socials. Segons Maquiavel, l'imperi romà -que per a ell era un exemple de civilització- no va caure pels bàrbars que venien de l'exterior, sinó que el problema era a dins. Els nostres bàrbars són les elits polítiques, mediàtiques o financeres, que només es preocupen dels seus interessos. La resta de la societat no els importa. I per això, afegia Maquiavel, són corruptes, tot està corromput. El pensador va dir que no es pot combatre la corrupció amb més lleis perquè les lleis també es corrompan. La seva conclusió fou que calia que totes les organitzacions que formaven part del pilar de la societat tornessin al seu primer principi. Que la política tornés a estar al servei de la gent i no del seu partit, que els mitjans no estiguessin sotmesos als interessos del capital privat, que les universitats no servissin a un model de negoci sinó a la divulgació de les humanitats... El feixisme sempre ha guanyat poder amb la covardia i la traïció de les elits.

Sovint ens fixem en els partits polítics, però tu assenyaales que el feixisme es desenvolupa de baix a dalt. Quins símptomes ens poden indicar que això està passant abans que culmini amb l'arribada al poder?

Anem tard. En el nostre sistema, la classe política també és el mirall de qui som, perquè molta gent vota determinats partits i els col·loca on són. D'alguna manera, són un mirall lleig on veiem la nostra cara lletja. Nietzsche va escriure que si elimines els valors transcendents, com la veritat, la bondat i la bellesa, crees un buit. Ningú no pot viure amb aquest buit, que et fa despertar al matí i no trobar un sentit a la vida. Si sents aquest buit, però no vols prendre la decisió dràstica de llevar-te la vida, busques substituïts. I n'hi ha molts: la cultura kitsch, com a visió del món, amb l'únic objectiu que tot el que t'envolti sigui agradable i et faci sentir bé, i que resulta, per tant, en la subjectivitat total; la cultura dels diners i el materialisme, l'esteticisme... i també la cultura feixista, amb la qual passes a formar part d'un moviment que vol "canviar el món". Les persones s'han reduït a ser clients, votants, espectadors o esclaus dels

“Les persones s’han reduït a clients, espectadors o votants. El dolor d’aquesta buidor pot despertar en l’home-massa el ressentiment, l’odi i la rancúnia”

diners. No tenen cap possibilitat d'esdevenir lliures i responsables. Experimentar el dolor d'aquesta buidor pot despertar en l'home-massa el ressentiment, l'odi i la rancúnia.

El feixisme, dius, és el fill bastard de la democràcia de masses. Quina és la diferència entre una democràcia i una democràcia de masses?

Democràcia és una paraula encara més mal utilitzada que feixisme. Tornant al significat original de les paraules, democràcia en la seva essència és un model de govern que es basa en valors morals espirituals: en la dignitat de cada ésser humà, sigui quin sigui el seu aspecte o el seu origen. Cada ésser humà té el dret fonamental de viure la seva pròpia vida amb dignitat. En un món democràtic, s'ha d'elevat el poble perquè no formi part d'una massa, sinó que cadascú pugui tenir la seva pròpia vida, una vida independent i digna. Per tant, el democràtic és un govern que hauria de voler protegir tot aquell i el que és vulnerable: la gent gran, les criatures, les persones que estan malaltes, els animals, la cultura... En canvi, la democràcia de masses es regeix per la por i la cobdícia i es basa en una política de la mentida, l'odi i el ressentiment. Les persones no són éssers humans pensants independents, sinó que s'arrosseguen pel grup i estan dominades per les pors i els desitjos, i això ens torna vulnerables a la demagògia. Són democràcies desproveïdes d'esperit democràtic. A més, en una societat de consum, el sistema econòmic es basa a infiltrar el sentiment de cobdícia. Si això es converteix en la forma de vida dominant, es crea una societat en què la gent viu amb por i està plena de ressentiment cap al diferent. Plató va escriure-ho fa 2.400 anys a *La República*: els demòcrates només parlaran amb eslògans i propaganda.

Aquest sistema econòmic, basat en la competitivitat, l'èxit personal i el marge de benefici, també és fonamental per entendre el creixement del feixisme?

El ressorgiment del feixisme va acompanyat d'una ideologia politicoeconòmica, el neoliberalisme, que ha elevat els valors comercials molt per sobre de tota la resta. Com va escriure Karl Polanyi els anys quaranta a *La gran transformació*, és el mercat qui decideix què té valor i què no. I els valors del mercat només tenen a veure amb el materialisme. Així que la nova classe de sacerdots són els economistes que assenyalen què s'ha de fer sota l'argument de què interessa o no interessa al mercat. Si el sistema econòmic no està sota control, això és el neoliberalisme, una arquitectura creada per Thatcher i Reagan. I això, per exemple, als Països Baixos vol dir privatitzar el transport públic i que sigui un desastre. Després, l'esquerra ha acabat acceptant el neoliberalisme, ens ha dit que també podem fer-nos rics d'una manera més decent. Però la gent davant de la mateixa cosa torna a l'original. Passa el mateix ara amb la migració: l'esquerra també fa discursos en contra de qui migra. El fet que tot es redueixi a valors de mercat i que el mercat decideixi què té valor és el final d'una civilització.

Dins d'aquest mercat, hi ha les xarxes socials, una de les eines que està marcant profundament la nostra societat. Estan al servei del feixisme o també poden servir per combatre'l?

Patim un capitalisme de la vigilància i els algoritmes ens tanquen dins d'una caverna digital. Un company dels Estats Units em deia que un dels problemes als quals ens enfrontem ara és que, a causa de les xarxes socials, ja no podem tenir una conversa pública sobre la veritat perquè tothom viu en la seva pròpia realitat, en la seva pròpia bombolla. No hi ha un interès per la veritat, perquè la veritat sol ser incòmoda. Hem de tenir en compte el funcionament de l'algoritme, que selecciona què es llegeix i què no. A més, ja sabem que totes les xarxes estan oficialment etiquetades com a drogues digitals perquè són addictives. Afecten el cervell i minen la concentració, però, a més, no controlem les grans tecnològiques que hi ha darrere. És cert, que han tingut cert pes en algunes revoltes, com la Primavera Àrab, i llavors, hi havia l'esperança que la generació d'internet, la generació de Facebook, podria canviar les coses. Però final-

“L'esquerra ha acceptat el neoliberalisme. I el fet que tot es redueixi a valors de mercat i que el mercat decideixi què té valor és el final d'una civilització”

ment, no va ser així. Hem deixat de banda la idea de qualitat i s'ha imposat la quantitat. El millor són les xifres altes, la quantitat de *likes*. Per això els economistes són tan importants, avui, i per això han sorgit els influenciadors. El seu èxit no es basa en la qualitat ni en el coneixement; pots parlar de qualsevol ximpleria i tenir milions de seguidors.

Fas un recorregut per molts pensadors i filòsofs, com ara Sòcrates, Thomas Mann, Albert Camus o Nietzsche. És impressionant adonar-se de quantes de les seves reflexions podrien haver estat escrites avui. Després de la Segona Guerra Mundial, Mann i Camus ja insistien que el feixisme no desapareixeria. Som en un sistema basat en l'aquí i l'ara i sabem poc del passat?

Qui vulgui saber què pot passar hauria de mirar el passat. En el darrer llibre invoco la musa de la història, Clio, per recuperar aquestes històries que ens diuen “us ho vam dir”. A través de Thomas Mann, Janusz Korczak o George Orwell... El que recupero podria haver estat escrit ahir. Per tant, la pregunta és per què ho hem oblidat? En primer lloc, he d'assenyalar que, gairebé deliberadament, el nostre sistema educatiu ha estat destruït i la Història no forma part dels “valors de mercat”. El mercat necessita alta tecnologia, intel·ligència artificial i innovació, i valora l'ésser humà en funció de la seva utilitat per al nostre sistema econòmic. El mateix Geoffrey Hinton, que va rebre el Premi Nobel de Física sobre la IA, en una entrevista amb el *Financial Times*, va dir que la intel·ligència artificial faria que un grup molt petit de persones fos molt ric i la majoria molt pobre. Hem de ser capaços de construir un sistema basat en la igualtat social, que no malmeti el planeta i sense un substrat colonial d'espòli d'altres territoris. Conèixer i reconèixer el passat és imprescindible per fer-ho.

Precisament, Thomas Mann, el 1940, es va anticipar als nostres temps dient que si el feixisme mai arribava als Estats Units, ho faria en nom de la llibertat. La idea de llibertat és una de les més perverses de la nostra època?

Als Països Baixos, el nostre partit feixista es diu Partit per la Llibertat, per exemple. Una de les coses que fan els feixistes és robar paraules i conceptes. Hitler i Mussolini s'erigien en uns grans europeus, deien que volien una Europa unida. Alhora, el feixisme s'articula a partir de les mentides i una d'essencial és repetir que “això és el que vol la gent”. És molt important protegir les idees i el significat de les paraules, i alimentar-les, per combatre el feixisme. En l'intercanvi de cartes entre Freud i Einstein, l'últim li pregunta “per què la guerra?”, i Freud respon que l'instint de guerra, l'instint de mort, l'instint d'agressió forma part de la nostra naturalesa humana. És la nostra base per defecte. Som l'espècie més agressiva del planeta perquè nosaltres també matem per plaer. Però afegim que l'única manera de tractar amb l'instint de mort és l'amor i la cultura. Cal un treball continu per cultivar l'ànima humana. Si deixes de buscar la saviesa i ho substitueixes tot pel consum i la tecnologia, hi ha conseqüències polítiques. ●

Ideari

QUAN LES MUNTANYES VAN ESDEVENIR CATEDRALS

TEXT I FOTOGRAFIA: **VICTOR SERRI**

El mite de la ‘natura salvatge’, com un espai idealitzat, bell i sanador, és una construcció cultural moderna associada a l’ideari estètic i filosòfic del romanticisme i l’esperit americà de la ‘conquesta de l’oest’, que avui continua explotant la literatura i el cinema ‘mainstream’, tot i el seu substrat colonialista i gentrificador

La “natura salvatge” no ha existit mai. Una muntanya, un bosc, un paisatge o tot allò que considerem “pur” no és més que el resultat d’un relat construït, que ha separat artificialment l’ésser humà del seu entorn. Durant mil·lennis, els humans han habitat la Terra, transformant-la i sent transformats per ella. Però només en els darrers segles ha nascut una narrativa que hem assumit com a veritat: la idea d’una natura “verge” i incontaminada, on l’ésser humà és un foraster o fins i tot un intrús.

Aquesta visió continua present en la base del pensament conservacionista actual i en la narrativa sobre les terres salvatges. S’ha construït sobre conceptes religiosos, mites masculins, violència colonial i models econòmics turístics que, sovint, han mercantilitzat l’entorn natural. Amb l’exemple paradigmàtic de la creació dels grans parcs naturals estatunidencs, aquests processos han reforçat al llarg del temps un mite poderós, però enganyós: el del paratge silvestre com a lloc sense història humana.

L’ESPERIT DEL “WILD WEST”

El 1997, l’historiador estatunidenc William Cronon, en el seu llibre *Uncommon Ground: Rethinking the Human Place in Nature* (Terreny poc comú: repensant el lloc de l’humà en la natura, W. W. Norton) ja analitzava aquest fenomen. De manera lapidària, Cronon def que “Si retrocedim 250 anys en la història americana i europea, no trobaríem gaire gent recurrent racons remots del planeta mentre busquen el que avui anomenaríem “experiència de la natura salvatge”. Fins al segle XVIII, l’ús més comú de la paraula *wilderness* (“natura salvatge” en anglès) feia referència a paisatges qualificats amb adjectius molt diferents dels actuals: es feia menció a quelcom desert, salvatge, desolat, erm -en definitiva, un ‘buit’ seria el sinònim més proper.”

Per a aquest autor, les fonts de la transformació del concepte es poden agrupar en dues grans categories: el sublim i la frontera. El primer és una expressió clau del romanticisme, el corrent cultural i estètic del començament del segle XIX. L’altra estava més estrictament lligada a la història recent nord-americana. El moviment constant de la frontera -l’expansió des de la costa atlàntica cap al “salvatge oest”- va generar una narrativa pròpia en la cultura estatunidenca. Combinada amb la idea del sublim, va reinventar la naturalesa salvatge i la va carregar de valors morals i símbols culturals que encara perduren.

No és casualitat que, just quan la *conquesta de l’Oest* arribava al seu final, nasquessin els primers parcs naturals: Yosemite (a Califòrnia) el 1864 i Yellowstone (a Wyoming) el 1872.

El concepte de *frontera*, encara que no sigui excessivament habitual en la cultura general europea, ha estat profusament explorat per la cinematografia i literatura. No cal anar molt lluny per trobar històries com les de *The Revenant* (El renaixut, 2015) d’Alejandro González Iñárritu, la sèrie canadenc *Frontier*, de Rob i Peter Blackie (2016-2022) o la més recent minisèrie *Érase una vez el Oeste* (Mark L. Smith i Peter Berg, 2025). Expliquen històries de frontera: relats del segle passat

on personatges masculins descobreixen un territori inhòspit, hi lluiten i intenten domesticar-lo. Sempre segons Cronon, “l’individualista mític de la frontera era gairebé sempre masculí: en la natura salvatge, l’home podia ser un *home de veritat*, abans que la civilització el debilités. En la retòrica de la frontera, la natura salvatge era el refugi de l’home ‘autèntic’, allunyat de la corrupció de la modernitat industrial”. Frederick Jackson Turner (1861-1932), historiador per excel·lència del primer segle de vida de la Unió americana ja havia plantejat que els habitants de l’Est dels EUA i les noves fornades migrades d’Europa, en anar a les terres salvatges de la frontera, deixaven enrere la civilització, redescobrien les seves energies primitives, reinventaven les institucions democràtiques i es revitalitzaven amb una força que va acabar esdevenint la font primerenca del caràcter i la democràcia americanes: és el que es va conèixer com la “tesi de la frontera”, un paradigma encara vindicat avui.

EL MITE ROMÀNTIC DEL SUBLIM

Però per arribar al concepte modern de natura salvatge encara falta afegir el concepte del sublim, que, de fet, és anterior. El concepte de natura salvatge havia de fornir-se amb alguns dels valors més profundament arrelats de la cultura que el va crear i idealitzar: havia de ser sagrat. Per a autors com Edmund Burke, Immanuel Kant o William Gilpin, els paisatges sublims eren pocs i excepcionals: llocs on es podia contemplar, millor que en cap altre indret, el rostre de Déu. El catàleg del segle XVIII sobre aquests llocs ens resulta molt familiar: Déu era a la muntanya, al barranc, a la cascada, al núvol tempestuós, a l’arc de Sant Martí, al capvespre.

Aquesta concepció es va capgirar amb el Romanticisme. Autors com William Wordsworth, Henry David Thoreau, Ralph Waldo Emerson i o John Muir van transformar la manera com la societat occidental veia la natura. El món salvatge deixava de ser un lloc d’abandonament per un punt de revelació espiritual. Wordsworth ho expressava amb aquesta claredat: “La natura mai no va traïr el cor que l’estimava”. Aquest gir va ser decisiu. La natura, sublim i poderosa, esdevenia un espai on retrobar-se amb la mateixa essència. Emerson afirmava a *Nature* (1836): “Al bosc, tornem a la raó i a la fe”. I afegia: “Dreçat sobre la terra nua, el cap banyat per l’aire alegre i elevat a l’espai infinit, tot egoisme mesquí s’esvaeix”.

Aquest ideal romàntic va cristal·litzar amb Thoreau. Al seu *Walden o la vida als boscos* (1854, amb versió en català de Símbol Editors, del 2007) deixava per a la posteritat una de les frases més

proclamades des de l’ecologisme: “En la *wilderness* hi ha la preservació del món”. Per aquest pensador, una natura lliure era font de veritat i de vida autèntica. Però, com s’ha assenyalat sovint, la cabana als boscos en la qual es va aïllar per escriure aquest assaig era a tan sols una hora de distància caminant del centre de la ciutat industrial de Concord (Massachusetts). Aquest fet, més que desacreditar-lo, simbolitza la paradoxa del mite romàntic: voler escapar de la civilització sense deixar de formar-ne part. En la mateixa línia, John Muir, considerat el pare dels parcs nacionals dels Estats Units, declarava: “El camí més clar cap a l’univers és a través d’un bosc salvatge”. ►

PER L’HISTORIADOR WILLIAM CRONON, “L’INDIVIDUALISTA MÍTIC DE LA FRONTERA ÉS QUASI SEMPRE MASCULÍ, UN HOME ‘AUTÈNTIC’, ALLUNYAT DE LA CORRUPCIÓ DE LA MODERNITAT INDUSTRIAL”

La sèrie de fotos del parc de Yosemite que va plasmar Carleton E. Watkins el 1861 van ser un encàrrec de James Mason Hutchings, que hi acabava d'obrir un hotel, per promocionar el turisme.

Edweard Muybridge, amb la seva famosa fotografia del llac Mirror, a la vall del Yosemite, del 1872, reforçava la idea d'espai buit de l'indret.

► I plantejava aquest camí com el remei d'una malaltia ben moderna: “Milers de persones cansades, amb els nervis sacsejats, massa civilitzades, comencen a descobrir que anar a la muntanya és tornar a casa”.

LA CONSTRUCCIÓ FOTOGRÀFICA DEL MITE

Tot aquest imaginari ha anat produint també una notable plasació gràfica. Si pensem la muntanya associada al concepte del sublim, és possible que la primera imatge que ens ve al cap quasi instintivament és la pintura “Caminant damunt un mar de boira” (1817-18) del paisatgista alemany Caspar David Friedrich, que és el prototip d'aquest imaginari. Mirar aquesta pintura de fa més de dos segles i remirar les imatges publicades a Instagram per algú que hagi arribat a algun cim ens genera una clara ressonància estètica.

Les primeres fotografies de paisatges del parc de Yosemite no eren només un exercici d'autocelebració estètica. Cal entendre-les també en el context dels esforços per expulsar els indígenes de Califòrnia i espoliar-los de les seves terres. Les primeres imatges de la vall, preses per Charles Leander Weed el 1859 i Carleton E. Watkins el 1861, van ser encarregades per James Mason Hutchings per promocionar el turisme a l'hotel que acabava de construir. La fotografia de Weed de les cascades de Yosemite es va reproduir com a litografia a la portada a la revista *Hutchings' California Magazine*, en un article que anunciava el “descobriment” del Yosemite. Al costat de la imatge apareixia un text embellidor que justificava la massacre dels pobles indígenes per delictes menors. Aquestes fotografies històriques, celebrades com a símbols de la conservació nord-americana, també expliquen històries de pèrdua i resistència. En concret, les de les set tribus que en aquell moment poblaven el territori.

Muir identificava les muntanyes de Yosemite com a “temples” i “catedrals” de la natura, ignorant el fet que havien estat modelats i mantinguts durant mil·lennis per pobles nadius. Així, va escriure: “Cap paisatge de la natura és lleig mentre sigui salvatge”. La idea que la natura era més bella en absència d'éssers humans no era només una romantització, sinó també una justificació i una forma d'invisibilitzar-ne l'expulsió violenta. Els pobles indígenes, que havien viscut a la vall de Yosemite durant generacions, va ser-ne foragitats per la força perquè turisme blanc pogués admirar la “bellesa salvatge” sense patiments. Així, la natura salvatge va esdevenir espectacle turístic, amarat d'idees urbanes sobre el camp. No era un lloc de treball productiu ni una llar permanent, sinó un espai de recreació i consum, on es contractava guies locals com a figures decoratives al servei del nou negoci. La ironia és que, amb aquest procés, la naturalesa salvatge acabà reflectint la mateixa civilització es plantejava deixar enrere.

I un cop buidat l'espai i generat el nou *paisatge verge*, altres autories van anar als mateixos llocs per retratar-los de nou. És el cas de Edward Muybridge, amb la seva famosa foto del llac Mirror, a la vall del Yosemite, de l'any 1872. L'autor, conegut per desenvolupar la tècnica de la cronofotografia (considerada un precedent del cinematògraf), va recalcar també en la narrativa del sublim, en la recerca dels elements per-

fectes de la natura salvatge. Al seu torn, el considerat pare de la fotografia moderna, Ansel Adams, ho va reflectir també al seu llibre *Yosemite* (1979) amb una tècnica molt més depurada. A la instantània “The Captain”, la muntanya apareix com un element únic, extrem i perfecte. Recupera el concepte de muntanya com a catedral, d'espai de sanació en la naturalesa, i marca de forma definitiva una manera determinada de veure la *wilderness*. Una manera que no s'allunya massa del que en temps molt més recents ha reflectit l'obra del brasiler Sebastião Salgado, que amb una pàtina antropològica, recau en la mateixa lectura sacralitzadora del fet natural, particularment a la sèrie *Genesis*, publicada el 2013.

PERSISTÈNCIA EN L'ENTRETENIMENT CONTEMPORANI

Tot aquest ideari continua present en la producció audiovisual d'avui. Quan pensem en la natura salvatge, a molta gent li vindrà al cap la pel·lícula de Sean Penn *Enmig de la natura* (*Into the Wild*, 2007). El film explica la història de Christopher McCandless, un jove que abandona els estudis i la vida urbana per iniciar un camí solitari cap a les terres remotes d'Alaska, tot recuperant els conceptes clàssics de la civilització malalta i la naturalesa com a marc de cura espiritual.

Una altra pel·lícula encara més recent, *Un passeig pel bosc* (*A walk in the woods*, del 2015, dirigida per Ken Kwapis i produïda i protagonitzada pel recentment desaparegut Robert Redford) es basa en un concepte similar, però hi afegeix una dimensió més: l'amistat. Durant una excursió a la muntanya,

dos amics que fa dècades que no es veien, intenten retrobar-se i a l'hora redescobrir-se. En aquesta natura, mostrada com un espai de sanació emocional, llimen les diferències generades pel pas del temps. El valor de cura de la naturalesa retorna de forma subtil en tot el relat. Però no és l'única producció actual en què es manté aquest ideari. Una altra mostra és *Alma Salvaje* (*Wild*, 2014), de Jean-Marc Vallée, en la qual una dona decideix fer una ruta a peu de tres mesos sola i així poder cicatritzar ferides emocionals profundes: la mort de la mare, comportaments autodestructius, abús del consum de drogues i el fracàs d'una relació amorosa. Curiosament, aquestes dues pel·lícules estan basades en sengles llibres autobiogràfics, exploracions del mite de la natura terapèutica i reparadora convertits en èxits comercials i carn de gran pantalla.

La “natura salvatge” mai no ha estat un espai pur i intacte: és una idea inventada, construïda a partir de valors romàntics, les ideologies colonials i els in-

teressos econòmics capitalistes. Des dels primers parcs nacionals fins a la fotografia d'Ansel Adams o el cinema de gran consum contemporani, aquesta visió ha servit tant per celebrar la bellesa del món natural com per justificar la destrucció de les formes de vida que l'havien modelat durant segles. Entendre la *wilderness* com a construcció cultural no en resta valor estètic o emocional, sinó que ens obliga a mirar-la amb més honestat: no com un bell escenari buit, sinó com un espai viu, ple d'històries humanes. Només assumint aquesta complexitat podrem construir una relació amb la natura que sigui realment respectuosa, justa i duradora. ●

FILMS RECENTS COM ‘UN PASSEIG PEL BOSC’ O ‘WILD’ ESTAN BASATS EN LLIBRES AUTOBIOGRÀFICS, ‘BEST-SELLERS’ QUE exploren EL MITE DE LA NATURA TERAPÈUTICA I REPARADORA

El film ‘Enmig de la natura’ (Sean Penn, 2007) recupera els conceptes de la societat malalta i la naturalesa com a cura espiritual.

A la serie ‘Érase una vez el Oeste’ (2025) es plasma nítidament certa idea masculinitat en la frontera i el prototip d’un “home autèntic” allunyat de la corrupció de la modernitat industrial.

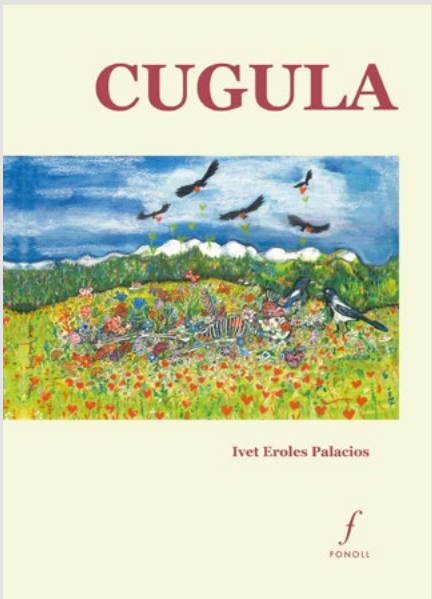
Pirineu, un ecosistema de llibre

LA RECOMANACIÓ DE **MIQUEL ALBERO**

Entre cims abruptes, valls silencioses i poblets que semblen haver sortit d'una postal antiga, el Pirineu ha estat històricament molt més que una frontera natural: és un espai d'identitat, memòria i creativitat. En aquest entorn, aparentment allunyat dels grans centres culturals, ha anat florint un ecosistema literari propi, amb una veu que reivindica la singularitat del territori i el dret a explicar-se amb les seves paraules. La geografia condiona inevitablement la manera com es viu i com s'escriu. Els hiverns llargs i les distàncies han fomentat la introspecció, mentre que l'estreta relació amb la natura ha nodrit una sensibilitat ambiental que impregna molts textos. Els llibres que neixen al Pirineu no són només històries ambientades entre muntanyes; són obres que parteixen d'una experiència vital arrelada a la terra, al pas de les estacions, a la memòria oral i al valor de la comunitat. Aquesta combinació dona lloc a un univers literari amb una veu diferenciada, que sovint escapa dels circuits comercials dominants, però que destaca per la seva autenticitat. Durant les darreres dècades, han aparegut editorials pròpies i projectes culturals que treballen per visibilitzar aquesta producció. En podem destacar Salòria, Anem Editors, Medusa, Editorial Andorra així com l'Associació Llibre del Pirineu, que fa dècades que duen a terme una tasca intensa. Són iniciatives que aposten per tiratges reduïts, llibres fets amb cura i un contacte directe amb els autors i els lectors. Aquest model, lluny de la lògica industrial, permet preservar la llibertat creativa i afavoreix una relació més propera i honesta amb el públic. A més, aquestes editorials sovint fan d'altaveu per a veus noves que potser no trobarien cabuda en els grans segells urbans. Les fires del llibre de muntanya

–com la Fira de llibre del Pirineu celebrada a Organyà durant vora trenta anys–, les trobades literàries en la xarxa cada cop més extensa de llibreries com El Refugi, Natura Llibres, la Singratalla o La Lluerna i els festivals culturals que tenen lloc als pobles pirinencs com el festival Pirineu, terra de versos són punts de trobada que reforcen aquest ecosistema. En aquests espais, editors, autors i lectors comparteixen coneixements, lectures i experiències. També serveixen per consolidar una xarxa que connecta els diversos racons de la serralada i que facilita l'intercanvi d'idees, llibres i projectes. El llibre pirinenc no és només un objecte cultural: és també una eina de cohesió social i territorial. L'ús de la llengua pròpia, especialment el català i l'aranès a la Val d'Aran, és un altre pilar fonamental d'aquest ecosistema. Escriure en aquestes llengües no és només una opció estilística, sinó una afirmació de pertinença i de resistència. Les obres publicades en llengua pròpia contribueixen a enfortir el teixit cultural local i a transmetre un patrimoni lingüístic que ha sobreviscut gràcies a l'esforç de generacions. El llibre es converteix, així, en un espai on la identitat es manté viva i es renova constantment. La presència creixent de biblioteques rurals i clubs de lectura a la zona també ha estat clau. Aquests espais acosten els llibres a la població i generen dinàmiques culturals que, sovint, van més enllà de la lectura: presentacions, tallers, tertúlies o activitats per a infants. Això permet que la literatura no sigui només una pràctica individual, sinó una experiència compartida que enforteix el sentiment de comunitat. En un món globalitzat, on la cultura tendeix a homogeneïtzar-se,

el cas del Pirineu mostra que és possible bastir un ecosistema cultural propi, arrelat i alhora obert. Aquest equilibri entre tradició i innovació, entre arrelament i universalitat, és precisament el que fa que el llibre pirinenc tingui una personalitat tan marcada. El futur d'aquest ecosistema dependrà de la capacitat per continuar creant complicitats entre creadors, editors, lectors i institucions locals, però també de saber mantenir la fidelitat a l'esperit del territori. El Pirineu ens recorda que la literatura pot néixer a qualsevol racó, i que fins i tot en els indrets més apartats poden sorgir veus de totes les edats capaces de parlar al món sencer, com poden ser Pau Chica, Carles Gascón, Laura Casanovas, Teresa Colom, Montse Milán, Txema Martínez, Pep Coll, Joan Obiols, Isidre Domenjó, Ivet Eroles, Vanesa Freixa, Maria Barbal, Albert Villaró o la Creu de Sant Jordi Josep Espunyes. Potser aquest és el secret més preuat del seu ecosistema del llibre propi: demostrar que, des dels marges, també es pot escriure el centre.

NARRATIVA BREU I POESIA
Cugula
Ivet Eroles Palacios
Editorial Fonoll, 2025
120 pàgines

Miquel Albero és un dels socis de treball d'El Refugi, un projecte que va començar a caminar a finals de l'any 2021 a la Seu d'Urgell (l'Alt Urgell). Mitjançant el format cooperatiu i de comerç cultural arrelat al territori, El Refugi té la voluntat de cooperar i no competir amb el conjunt d'agents socials, polítics i culturals del Pirineu.

L'OPERACIÓ 'MORENETA'

TEXT: **ELOI LATORRE**
IL·LUSTRACIÓ: **PAU FABREGAT**

O L'ALTRE MIL·LENARI DE MONTSERRAT

Ara fa 145 anys, el 1880, l'abadia benedictina ja va celebrar mil anys de culte a la Mare de Déu. Tot i no fonamentar-se en una base històrica, la commemoració va servir per conformar la imatge mariana com a símbol d'identitat col·lectiva i fou una peça clau en l'empeny de la jerarquia catòlica per no perdre influència en un moment de profunds canvis socials

La fe del poble català, l'estel del seu camí, l'afany dels seus amors. La sardana cantada “Ès la Moreneta”, escrita el 1948 per Antoni Carcellé, formulava d'aquesta manera contundent el poder simbòlic de la Mare de Déu de Montserrat a Catalunya. En efecte, al voltant de la imatge religiosa montserratina s'ha volgut erigir un símbol espiritual i patriòtic. Però ha esdevingut una mena de marca, el logotip d'una catalanitat prepolítica d'àmplia identificació popular; i també un objecte de marxandatge kitsch: de rajoles serigrafiades que donaven la benvinguda als rebedors de les cases o figuretes amb la imatge mariana al capdamunt dels televisors, abans que les pantalles de plasma abolissin el rol de la pantalla petita com a altar domèstic.

Durant el darrer any s'ha tornat a parlar de la Moreneta, coincidint amb els actes del naixement del monestir de Montserrat. Uns fastos que han generat algunes crítiques des de certs sectors que n'han denotat un perfil baix pel que fa a identificació amb el país. Sobretot arran de la polèmica visita del rei espanyol, Felip VI, el 23 de juny, enmig d'una protesta convocada per l'Assemblea Nacional Catalana, que ha estat l'acte amb més ressò mediàtic de tots els celebrats.

El culte a la Mare de Déu de Montserrat és, en efecte, mil·lenari. Però la seva elevació com a símbol català és relativament modern, té una data concreta, i s'associa, curiosament, a un altre mil·lenari. Perquè Montserrat ja va celebrar de forma fastuosa mil anys d'existència, fa ara 145 anys. Té una explicació. Enguany es commemora el primer mil·lenni de la carta fundacional, firmada per l'abat de Santa Maria de Ripoll, Oliva, d'un cenobi al voltant de l'ermita on ja es venerava la imatge de la verge: és a dir, el naixement de la comunitat benedictina. El 1880 es va celebrar un fet amb una base històrica molt més dèbil: mil anys de la suposada troballa de la imatge de la Moreneta.

‘MIL·LENARI’ D'UNA FABULACIÓ
La llegenda fundacional de Montserrat s'assembla a la de gairebé totes les històries de les anomenades “verges trobades”, és a dir, recuperades d'algun indret amagat, quasi sempre en llocs naturals inhòspits (una balma o una cova) i amb una càrrega de mitologia i sobrenaturalitat: en el cas de la Moreneta, l'intent de davallar-la fins a Manresa es va frustrar pel sobtat i miraculós increment de pes de la talla. Aleshores s'hi establí una ermita per aixoplugar-la. Però,

tal com explica Anselm Albareda a la seva *Història del Monestir de Montserrat* (Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1974), es dona per fet que ja hi havia nuclis d'eremites pul·lulant per la muntanya des del segle VI.

El primer document conegut sobre Montserrat és del 20 d'abril del 888. Una escriptura del comte de Barcelona, Guifré el Pilós cedeix les ermites i algunes terres a l'abadia de Ripoll, llargament demanades per l'abat Oliva i el bisbe de Vic, Gotmar. Sempre s'havia pensat que la fundació de l'ermita primigènia podia

setjada de nou durant la primera Guerra Carlina als anys trenta, i durament castigada per la desamortització de béns eclesiàstics decretada pel govern liberal de Juan Álvarez de Mendizabal el 1836: si bé Montserrat ser un dels centres religiosos que va quedar exempt de l'exclaustració, no es va deslliurar de la confiscació de terres i objectes valuosos, i durant uns anys la comunitat quedà pràcticament dispersada i la imatge de la Moreneta, fou amagada en llocs discrets. Des dels anys cinquanta, amb l'impuls de Muntadas, inicia una lenta recuperació. De fet, ell mateix va

Per a la intel·lectualitat de la
Renaixença, hereva de l'esperit del
romanticisme literari, Montserrat
ho tenia tot: una dimensió
espiritual, una escenografia
natural imbatible i una història
mitificable que l'entroncava amb
els orígens dels comtats catalans
i de les lletres llemosines

rondar aquesta data. Per què es va celebrar el mil·lenari el 1880 és, però, una incògnita. Diuen les males llegendes que fou una deferència a l'abat Miquel Muntadas, venerat com a gran reconstructor del monestir, la mala salut del qual no augurava bons presagis. De fet, moriria el 1885.

Amb tot, la celebració de fa 145 anys va ser exitosa, un *win win* a tres bandes que va satisfer els interessos de la comunitat monàstica, el moviment catalanista vinculat a la Renaixença i també als interessos de la jerarquia eclesial. L'abadia benedictina arrossegava un segle XIX de moltes penúries que la van situar diversos cops al punt de la desaparició: assaltada i incendiada dos cops durant la Guerra del Francès (1809 i 1811), as-

propugnar la idea d'una gran celebració popular que despertés l'interès de la societat civil per implicar-la en la restauració dels immobles devastats i tornés a situar Montserrat al rovell de l'ou de la vida catalana.

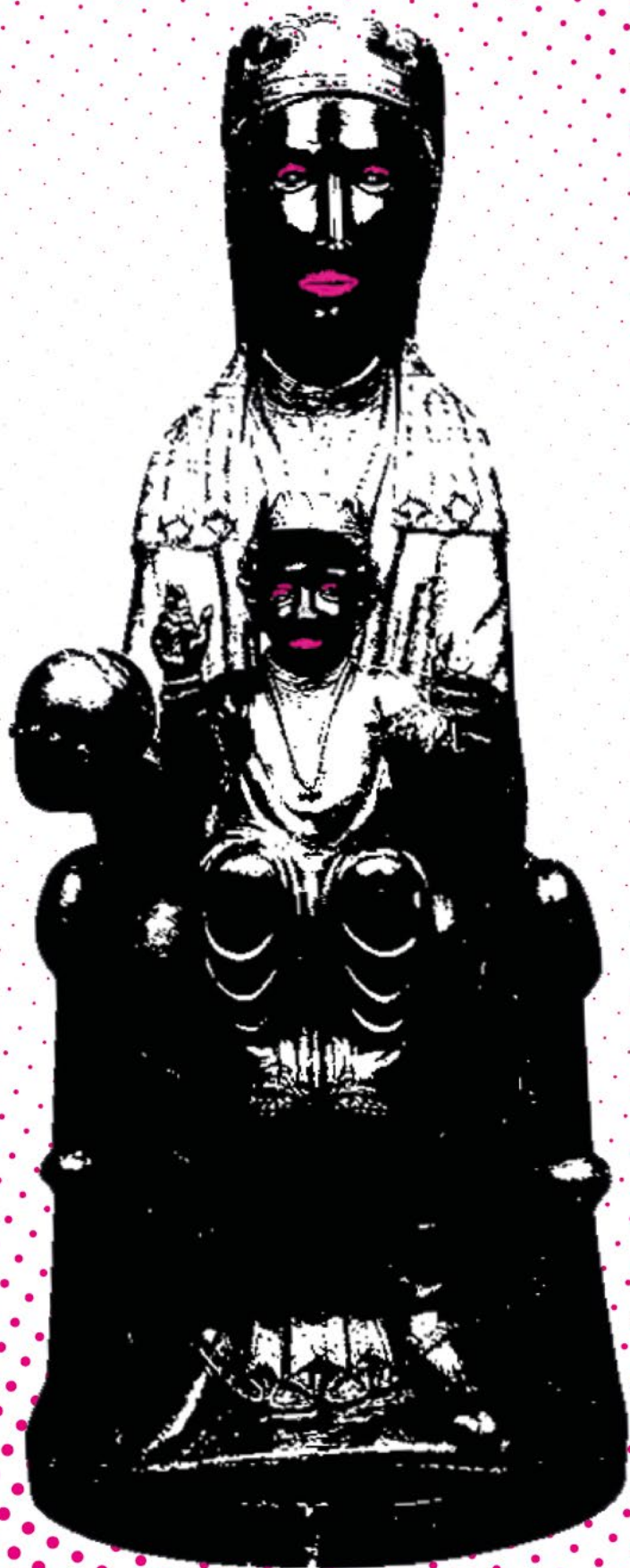
No va estar sol. Va comptar amb la benedicció del bisbe de Barcelona, Josep Maria Urquinaona, i l'adhesió entusiasta de l'anomenat grup de Vic, un lobby d'eclesiàstics i literats de procedència osonenca, els caps de cartell del qual foren tres figures destacades de la branca ruralista i espiritualista del moviment cultural de la Renaixença; Fèlix Sardà i Salvany, Jaume Collell i Jacint Verdaguer. Sardà fou sempre un furibund tradicionalista antiliberal, que vindicava el Tribunal de la Inquisició, a diferència de Collell

i Verdaguer, d'un perfil conservador més moderat i pietós. Ambdós mantingueren una estreta relació d'amistat, però, arran de la defenestració de l'autor de *L'Atlàntida* per pràctiques espiritistes, pocs anys més tard, van acabar maldades. L'historiador i monjo benedictí Josep Massot, al llibre *Els creadors del Montserrat modern* (Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2012) els presenta com a forjadors intel·lectuals del paper central del monestir en la vida cultural i política catalana durant bona part del segle XX.

Per a la intel·lectualitat de la Renaixença, hereva de l'esperit estètic del romanticisme literari, Montserrat tenia tots els ingredients que els sadollaven: una dimensió espiritual, una escenografia natural imbatible i una història mitificable entroncada amb els orígens dels comtats catalans i amb l'era gloriosa de les lletres llemosines i provençals.

Collell havia fundat el 1878 un setmanari significativament anomenat *La veu de Montserrat*, que s'erigí en altaveu oficiós dels fastos del mil·lenari. Durant la jornada central de celebració, va congrega una multitud al voltant de l'abadia el 25 d'abril -i no el 27, dia actual del patronatge-, pronuncià un abrandat pregó en què definí la diada com “la festa major de Catalunya” i el centre monàstic com “lo monument etern de la pàtria catalana”. Però a banda d'aquest dia clau, durant tot l'any van tenir lloc peregrinacions populars, seguint la crida d'una campanya amb l'inconfusible eslògan “A Montserrat!”, que van mobilitzar grups de gent de tots els indrets de parla catalana, amb un esperit més identitari que religiós, i que van inaugurar un costum encara vigent avui: anar a peu fins al monestir per celebrar alguna fita.

El paper de Verdaguer fou més discret pel que fa a projecció pública, però molt més decisiu per a la posteritat, perquè de la seva ploma en sorgí en aquell moment “El Virolai”, oda montserratina per excel·lència, tot i que la condició d'himne oficiós i popular català no l'adquireix fins entrat el segle XX, especialment durant el primer franquisme, en què s'erigí en un succedani toretat en un moment de repressió de les expressions catalanistes. El poeta va entregar els versos que conformarien la cançó per ser impresos en el programa oficial de les festes de 1880. La música sorgí d'un concurs convocat durant l'any del mil·lenari. La partitura del barceloní Josep Rodoreda s'imposà per damunt de les 65 composicions presentades. S'estrenà com a colofó de la jornada del 25 d'abril, curiosa-

ment no per part de l'emblemàtica escolania, sinó per la banda d'un regiment d'enginyers.

Es diu, però, que el nom amb què ha acabat sent coneguda, “virolai”, fou una invenció de l'omnipresent Jaume Collell qui, obsedit en la mitificació de l'esplendor medieval català, s'inspirà en el conegut com a *Llibre vermell de Montserrat*. Es tracta d'un còdex del segle XIV, d'indubtable valor musicològic, i és considerat el recull anotat més antic d'Europa de música no sacra, pel fet que aplegava les cançons que cantaven les persones que acudien en pelegrinatge al monestir. Diverses d'aquestes peces prenen la forma d'un tipus de dansa anomenada “virelai” o “virolay”. Una d'elles, que comença amb els vers “Rosa placent”, diu la tradició que va inspirar els versos verdaguerians.

En el moment del mil·lenari, el *Llibre vermell* havia esdevingut un objecte de culte per als propagandistes de la Renaixença, ja se'l considerava perdut, probablement víctima dels incendis de la segona dècada d'aquell segle, però era conegut per la còpia manuscrita que n'havia fet un frare dominic de visita a l'abadia, Antoni de Villanueva. Finalment, es va saber que el llibre havia estat amagat fora de la muntanya, i el 1885 fou dipositat de nou a l'arxiu montserratí, això sí, amb unes quantes pàgines desaparegudes, entre elles la del virolai inspirador de la seva rèplica moderna.

EL PAPAT ES MARIANITZA

El papa Lleó XIII (antecessor nominal de l'actual titular de la basílica de Sant Pere), es va sumar a la disbaixa montserratina un any més tard, el 1881, amb dos gestos de gran poder simbòlic: proclamar la verge de Montserrat com a patrona de les diòcesis catalanes (la tradició popular ha reconvertit el títol en el de patrona de Catalunya) i imposar-li la coronació canònica. El costum de coronar les imatges de Maria venia des del segle XVI, però al segle XIX el papat en pren el control incorporant-la a la litúrgia romana, segurament com una de reforçar el culte marià, però alhora controlant-lo jeràrquicament. La de Montserrat inicia una onada de coronacions a la península Ibèrica que implanten una tradició aleshores molt limitada a Itàlia. Als Països Catalans rebrien la distinció la mare de Déu de la Mercè a Barcelona (1886) i la de la Misericòrdia a Reus (1904).

El papat de Lleó XIII és recordat avui sobretot per l'encíclica *Rerum novarum*, publicada el 1891, un intent una mica tardà i a la desesperada de situar l'Església catòlica en el mapa dels profunds canvis que

s'havien produït al món d'influència europea durant el darrer segle i mig i un tímid esforç d'esbossar un principi de doctrina social. Les revolucions burgeses del segle XVIII i la industrialització havien agafat a peu canviat una nomenclatura eclesial que encara vivia en el marc mental del feudalisme, l'absolutisme i el pensament premodern. I ja no diguem l'esclat del moviment obrer revolucionari arran dels fets de la Comuna de París, i la força creixent del socialisme i l'anarquisme, que amenaçaven l'hegemonia de la fe cristiana entre les classes socials més humils. Els dictats de la *Rerum novarum* van ser un intent equilibrista de quedar bé amb tots els nous agents socials: beneeix el dret a la propietat privada i la llibertat de comerç i d'empresa, però també reconeix el dret de les classes treballadores a organitzar-se per defensar-se dels abusos patronals i millorar les seves condicions, sempre sense caure en ideologies dissolutòries de l'ordre social establert.

No és casualitat que aquest moviment tàctic es correspongui en el temps en un moment de clar reforç de la figura de la Mare de Déu. El papat fins i tot li va atorgar la condició d'un dogma de fe fet a mida, a partir de la tradició de la immaculada concepció de Maria -concretament l'antecessor de Lleó XIII, Pius IX-, una decisió del tot excepcional, perquè no se n'aprovava cap des del concili de Trento, al segle XVI.

El dinovè és el segle de les coronacions, però també de sonats episodis d'aparicions de la imatge virginal, moltes a terres franceses o occitanes -centre neuràlgic de la laïcitat i el moviment obrer-, com al de la medalla miraculosa (1830), la de la Salette (1846), la de Lorda (1858), la de la Misericòrdia (1876) o, ja al segle XX, la de Fàtima, a Portugal (1917). La nomenclatura catòlica, sempre molt cautelosa a donar aprovació a aquests episodis sorgits de l'imaginari popular -i, per tant, fora del seu control-, va ser més oberta aleshores a donar-hi la benedicció oficial, donant pas imatges de culte i llocs de peregrinació de gran èxit. Curiosament, les protagonistes d'aquests albiraments sobrenaturals eren quasi sempre dones o infants, i de condició humil, com si l'església busqués un públic més familiar i una imatge més amabilitzadora a través de la figura mariana. S'ha dit sovint, de fet, que durant el segle XX el catolicisme va esdevenir una religió practicada majoritàriament per les dones, però comandada per homes, un privilegi de gènere que encara no han cedit avui. ●

Immunocapitalisme i extrema dreta

El creixement global de moviments polítics extremistes de dreta entronca amb la tendència autoimmunitària dels estats nació democràtics, que troben en el reaccionarisme, el rebuig a la contaminació i a l'obertura a l'alteritat una via de defensa

TEXT: **BERNAT TORNER ARÍS**
INVESTIGADOR PREDOCTORAL EN ÈTICA
I FILOSOFIA POLÍTICA DE LA UPF

IL·LUSTRACIÓ: **IORELLA QUARANTA**

“El feixisme és un símptoma característic del declivi d'aquesta època, una expressió de la dissolució en curs de l'economia capitalista i de la descomposició de l'estat burgès”, va proclamar Clara Zetkin, en la “Resolució sobre el feixisme”, del Comitè Executiu de la Internacional Comunista, l'any 1923 (recollit a *Com combatre el feixisme i vèncer*, Tigre de Paper, 2019). Més d'un segle després, l'any 2025, a Suècia, el partit d'extrema dreta Sverigedemokraterna (SD) és segon en nombre d'escons i dona suport extern al govern; a Itàlia, Fratelli d'Italia (Fdl), partit neofeixista liderat per Giorgia Meloni, encapçala el Consell de Ministres; a Àustria, Freiheitliche Partei Österreichs (FPÖ) és la primera força política imposant la seva agenda ultraconservadora i nacional-etnicista; a França, el Rassemblement National (RN) de Marine Le Pen és segona força parlamentària i encapçala les enquestes; a Hongria, el partit Fidesz del primer ministre Viktor Orbán lidera el govern des de 2010, arrossegant el país a una deriva antidemocràtica; als Estats Units, Donald Trump, de la mà del Partit Republicà, ha arribat a la presidència per segona vegada fent ús d'una retòrica obertament racista, populista i autoritària.

Arreu del món, moviments polítics d'extrema dreta aconseguixen representació parlamentària i conquereixen instàncies de poder. Aquesta incursió als circuits de presa de decisions d'estats democràtics

acompanya un gir *institucional* cap a l'autoritarisme al cor mateix dels estats nació capitalistes, que toleren la participació d'agents pseudo o no democràtics que, si fossin impulsats al poder per les urnes, podrien arribar a abolir el mateix procés democràtic o, almenys, alterar-ne profundament el funcionament.

Per què l'extrema dreta és tolerada per les democràcies capitalistes? Com podem explicar el seu meteòric ascens en l'actual context de concatació de crisis? Per abordar l'auge de l'extrema dreta en aquests termes cal analitzar primer la lògica que regeix el funcionament dels estats nació democràtic-capitalistes i que alimenta el sorgiment del fenomen en qüestió: *la lògica general autoimmunitària*.

En aquest punt, són centrals les nocions d'*immunitat* -*sistema immunitari*- i d'*autoimmunitat*, que exploraré des de la zona d'indeterminació que emergeix d'una lectura filosòfica -ontològica- dels processos biològics. El sistema immunitari és una xarxa de sistemes que protegeix l'organisme de la intrusió de malalties, mentre que l'autoimmunitat és el moviment a partir del qual aquesta immunitat pot girar-se contra si mateixa, socavant les defenses immunològiques. La reacció autoimmunitària d'un organisme pot ser alimentada per factors exògens i endògens al propi cos.

Per una banda, els factors exògens es refereixen, en paraules del filòsof italià Roberto Esposito, a “la refractarietat d'un organisme al perill de contraure una malaltia conta-

giosa”, mitjançant la “infecció” d'un altre organisme virulent en el cos per “estimular la formació d'anticossos” i protegir l'organisme “contra una forma més virulenta del mateix tipus” (a *Immunitas: Protección y negación de la vida*, Amorrortu Editores, 2005). En aquest sentit, l'existència mateixa de la vida requereix la incorporació de la mort al seu propi organisme. Aquest, en infectar-se amb una dosi del verí contra el qual intenta immunitzar-se, corre el risc d'acabar contraient una malaltia autoimmunitària per un excés d'immunització. En aquesta tendència hiperbòlica, la immunització es gira contra si mateixa i l'amenaça contra la qual el sistema immunitari s'intenta protegir acaba sent en realitat creada per la protecció mateixa.

En segon terme, els factors endògens descriuen el sistema de respostes immunitàries d'un organisme contra el seu propi sistema immunitari sense la necessitat de la infecció externa d'un organisme virulent. Des d'aquesta perspectiva, Jacques Derrida (al volum *Philosophy in a Time of Terror: Dialogues with Jürgen Habermas and Jacques Derrida*, Chicago University Press, 2003) descriu la noció d'autoimmunitat com “aquest comportament estrany on un ésser viu *mateix*, de manera quasi suïcida, treballa per destruir la seva pròpia protecció, per immunitzar-se contra la seva ‘pròpia’ immunitat”. L'autoimmunitat és una reacció immunitària que tendeix a destruir el sistema immunitari de l'organisme

per una atrofia dels sistemes que permeten reconèixer el que és propi del que és aliè, l'interior de l'exterior.

Segons aquesta mateixa lògica, dirigida ara al camp de batalla de la subjectivitat, en la mesura que la vida està exposada a la intrusió d'altres organismes, la identitat de l'organisme es percep en constant perill, de manera que les seves defenses immunitàries, metafòricament parlant, s'obren a la possibilitat de girar-se en contra si mateixes per purificar la seva ànima contaminada, que en cas contrari romandria tancada a l'altre i a la diferència. Segons Roberto Esposito, aquesta pulsio sacrificial de l'autoimmunitat s'inscriu en el punt de tensió entre la immunitat, com a purificació interna, i la comunitat, com a contaminació externa. Aquí el que està en joc és el *fantasma metafísic* d'una identitat absolutament immunitzada contra l'altre, contra tota forma d'alteritat, que no dubta a atacar-se a si mateixa per a salvaguardar la seva impossible puresa, sempre subjecta a la potencialitat oberta del seu suïcidi, de la seva particular *solució final*.

Segons aquesta primera lectura filosòfica de la perspectiva biològica, la reacció autoimmunitària és pròpia del funcionament intern de l'anomenada vida “natural” i subjectiva, però Derrida també atorga a la lògica autoimmunitària una dimensió política, que es troba en la dinàmica interna de l'organisme democràtic. Així doncs, segons la lògica de l'autoimmunitat, les amenaces

als sistemes democràtics no són simplement imposades per un enemic extern, sinó que són inherents a la seva estructura fonamental. En paraules del pensador francès, “la gran qüestió de la democràcia parlamentària i representativa moderna, potser de tota democràcia, [...] és que l’alternativa a la democràcia sempre es pot *representar* com una alternativa democràtica” (*Rogues: Two essays on reason*, Stanford University Press, 2005).

Com a exemple, Derrida se situa a l’Algèria del 1992, context en el qual el govern “va decidir, de manera sobirana suspendre, almenys provisionalment, la democràcia pel seu propi bé, per a cuidar-la, per a immunitzar-la contra un assalt molt pitjor i molt probable”. En aquesta conjuntura, la democràcia va tolerar i alimentar la participació en el procés democràtic intern d’agents polítics no democràtics a risc de convertir-se temporalment en no democràtica. Així doncs, la democràcia porta a dins el germen de la seva autodestrucció, la paradoxal possibilitat de la seva suspensió per preservar la seva identitat mateixa com a democràcia. Per aquest motiu, Derrida sentència que “la democràcia ha estat sempre suïcida”, atès que l’organisme democràtic està

sempre amenaçat per la *tendència sacrificial a l’autoimmunització*.

En aquest punt, el fenomen de l’extrema dreta adopta una nova dimensió. L’extrema dreta i altres formes de feixismes no es descobreixen com un element extrínsec, sinó com un element constitutiu de les democràcies capitalistes. L’extrema dreta encarna el doble sentit de la lògica autoimmunitària: és a la vegada l’antídot que el mateix sistema immunitari democràtic inoculara dins el seu organisme, a priori només en petites dosis, per immunitzar-se respecte a una “amença” externa i, també, és la reacció interna de l’organisme democràtic contra el seu propi sistema immunitari. En el context actual, el creixement global de moviments polítics d’extrema dreta entronca directament amb

Derrida sentència
que “la democràcia
ha estat sempre
suïcida”, un
organisme sempre
amenaçat per
la ‘tendència
sacrificial’ a
l’autoimmunització”

la tendència autoimmunitària dels estats nació democràtics, que troben en el reaccionarisme la via per defensar el seu propi sistema immunitari quan aquest es percep amenaçat. El rebuig a la contaminació i a l’obertura a l’alteritat,

reforçat per la “hipertròfia dels dispositius de seguretat” en les “societats contemporànies”, alimenta aquest sorgiment de malalties autoimmunes en l’interior. Així, l’extrema dreta és el *mal necessari* que l’organisme democràtic assumeix per tal de protegir-se de la ingerència externa i preservar així la seva fràgil identitat de classe i nacional, sempre

potencialment disposada a la mort sacrificial. En aquest punt s’inscriu la intuïció de Clara Zetkin segons la qual el feixisme és “una expressió de la dissolució en curs de l’econo-

mia capitalista i de la descomposició de l’estat burgès”. Ara bé, amb perspectiva històrica i en el marc de la lògica autoimmunitària, el feixisme i -en els nostres dies- l’extrema dreta, més que una “expressió”, com diria Zetkin, apareix com la reacció fonamental del sistema immunitari democràtic en temps de crisi, quan aquest es percep amenaçat i necessita les urpes del llop per restablir l’equilibri orgànic.

Altra vegada Derrida: “La democràcia ha estat [i, afegeixo, serà] sempre suïcida”. Des d’aquesta perspectiva, per fer front a un fenomen com l’extrema dreta no només ens cal identificar les seves condicions d’existència, sinó que hem de ser capaços de repensar la relació entre immunitat i comunitat, ipseïtat i alteritat, fora dels marges de les democràcies capitalistes, sense la mediació de les tecnologies de govern biopolítiques i obrint-nos a la contaminació i transgressió de les fronteres d’identitats monolítiques i uniformes, tant en la seva representació subjectiva com política. Així doncs, una política antifeixista -i, per tant, anticapitalista- s’ha de fonamentar necessàriament en la definició dels marges d’una nova ontologia política. ●

L'educació a casa pot a l'escolarització en

HA DE SER LA BASE DE QUALSEVOL SISTEMA EDUCATIU

L'educació a casa no és una alternativa a l'escolarització en el sistema públic. És -ha de ser- directament la base de qualsevol sistema educatiu, atès l'impacte crític que les decisions i accions dels pares i de la resta d'entorn socioafectiu de l'infant tenen, no ja sobre el seu procés d'aprenentatge, sinó directament sobre el seu desenvolupament cognitiu, emocional i social.

I donant-li la volta a la pregunta, l'escolarització no pot ser una alternativa a la tasca educativa de les famílies. No disposa dels recursos necessaris i no està en la millor posició per fer-ho, al marge d'altres consideracions.

Llavors, escolarització? Per què no? Però sempre que aquesta escolarització no destorbi la tasca dels pares i resta d'entorn familiar de preparar espais de participació social per a l'infant, on aquest, mitjançant la interacció social, l'activitat i el diàleg, construeixi una interpretació arrelada del món i adquireixi un rol propi.

L'escolarització actual ho permet? Aquesta pregunta es contesta sola només observant els horaris maratonians dels infants a I3. A això hem d'afegir la interferència de la presència massiva de dispositius electrònics (utilíssima quan l'ús és adequat, però de conseqüències dramàtiques quan no ho és) i la pressió econòmica (artificial?) que obliga els pares a jornades laborals esgotadores.

Però més que diners (que òbviament també) el que la criança d'un infant reclama és temps. Temps de

les persones adultes del seu entorn. Temps per jugar, temps per parlar, temps per escoltar, temps per compartir, per conèixer-nos i créixer plegats. Temps de col·laboració i participació en la immensa diversitat de vivències quotidianes al seu abast, una participació que nodrirà la seva autonomia i la comprensió del seu entorn. Temps de qualitat, de dedicació.

Sense aquest temps, l'infant creix amb una construcció fragmentada, incompleta del món, copada de pensaments màgics. Amb una base d'aquestes característiques, és molt difícil fer arrelar els aprenentatges acadèmics que proporciona l'escola (com dia rere dia corroborem els docents a l'aula).

La manca de dedicació de pares i mares a la criança de l'infant no només provoca carències difícilment compensables en ell. També en els mateixos pares que no desenvolupen plenament la seva competència educativa (enriquida amb la pràctica diària i conscient). I quan aquests pares i mares s'adonen de la importància crítica del seu paper, el decalatge ja és molt gran, i corregir la situació és realment complex.

L'educació a casa, prescindint de l'ús dels establiments escolars, és una contundent reivindicació de la importància cabdal que l'entorn social de l'infant té en el seu desenvolupament, i l'assumpció en primera persona d'aquesta responsabilitat, de l'única forma possible que es poden assumir responsabilitats: decidint.

Puc parlar de la meva experiència personal, i compartir les meves

vivències i les de la meva família. Fa disset anys, la mare dels meus fills i jo no només ens trobàvem amb dificultats per dedicar als nostres fills tota l'atenció que requerien, sinó que, a més havíem de lidiar amb problemes addicionals (bullying i dislèxia), causats per l'escolarització. L'educació a casa durant el període d'escolarització obligatòria va ser l'alternativa que vàrem escollir.

Disset anys més tard, els nostres tres nens són ja persones adultes, empoderades, autònomes, compromeses, amb una vida social intensa i rica. Els dos més grans han desenvolupat una potent carrera professional i s'han independitzat. Anecdòticament, puc comentar que tots tres es van integrar en el sistema educatiu (en etapa postobligatòria) sense gaires problemes, que continuen estudiant i que obtenen resultats acadèmics extraordinaris.

Però per damunt de tot això, em quedo amb la profunda i valuosa amistat que ens uneix. Cada persona és un món i cada situació és diferent, però en el cas concret de la meva família, haig de dir que sí, que malgrat les dificultats i l'esforç que ens va suposar, l'educació a casa ha estat una alternativa més que vàlida a l'escolarització. ●

MANEL MOLES

PROFESSOR DE SECUNDÀRIA I AUTOR DEL LLIBRE 'NO VULL ANAR A L'ESCOLA'

pot ser una alternativa n el sistema públic?

ELS PROJECTES EDUCATIUS EMANCIPADORS HAN ESTAT TOTS COL·LECTIUS

Les institucions, així com els individus, són productes històrics i socials i, per tant, els seus aspectes positius i negatius no es poden separar. Cal remarcar el paper de l'educació com a motor de mobilització social. La importància de l'escola pública com un espai de socialització i aprenentatge, que, en afectar a la classe treballadora, és una peça clau en la sensibilització per emprendre dures lluites. Com s'ha demostrat reiteradament i encara s'ha de demostrar, per exemple, en la lluita contra el genocidi contra el poble palestí. Així, l'escola pública és una de les eines més importants per la cohesió social i la construcció d'una comunitat forta.

Tanmateix, s'ha de ser conscient que el sistema educatiu és també la institució coercitiva que ens imposa la ideologia dominant i, per tant, és part indispensable de l'aparell de l'Estat (com la policia, l'exèrcit o els jutges). L'essència del paper del sistema educatiu és emmascarar i velar el fonament mateix del poder, és a dir, la força i, a més, arrencar el consentiment i l'acceptació de la cultura dominant per part de tota la població com el que s'elegeix lliurement i natural o autèntic.

En els mateixos termes podem parlar de la família, que assegura un sistema de reproducció social ideològic (també econòmic), però en espais privats molt més reduïts, on és ben fàcil tancar-se i buscar una salvació en la idea gairebé religiosa per la qual els tutors legals poden i estan legítims per configurar les criatures a imatge i semblança seva.

Si fem l'esforç de mirar enrere, i busquem prou profundament per trobar la il·lusió que és necessària per enderrocar un sistema, sembla inevitable veure que els projectes emancipadors que han posat èmfasi en l'educació, sense excepció, han sigut projectes col·lectius: L'Escola Moderna de Ferrer i Guàrdia, la pedagogia materialista del treball de Celestine i Elise Freinet, l'educació col·lectivista de Makarenko, la teoria sociocultural de Vigotsky, el Consell de l'Escola Nova Unificada de Catalunya amb Puig Elías al capdavant, el constructivisme de Piaget o la pedagogia de l'oprimit de Freire, entre d'altres.

Potser cal abstenir-se de seguir modes i influències naïfs, per no dir neoliberals, i recuperar alguna de les essències de lluita que van constituir comunitats que volien construir-se, no només per ser individus més intel·ligents i funcionals pel sistema, sinó per poder transformar el món. Volien esfondrar moltes coses, també la idea patriarcal del retorn al nucli familiar que, lluny de ser emancipador, ha estat l'encaix perfecte de l'opressió de les dones i els infants en el capitalisme.

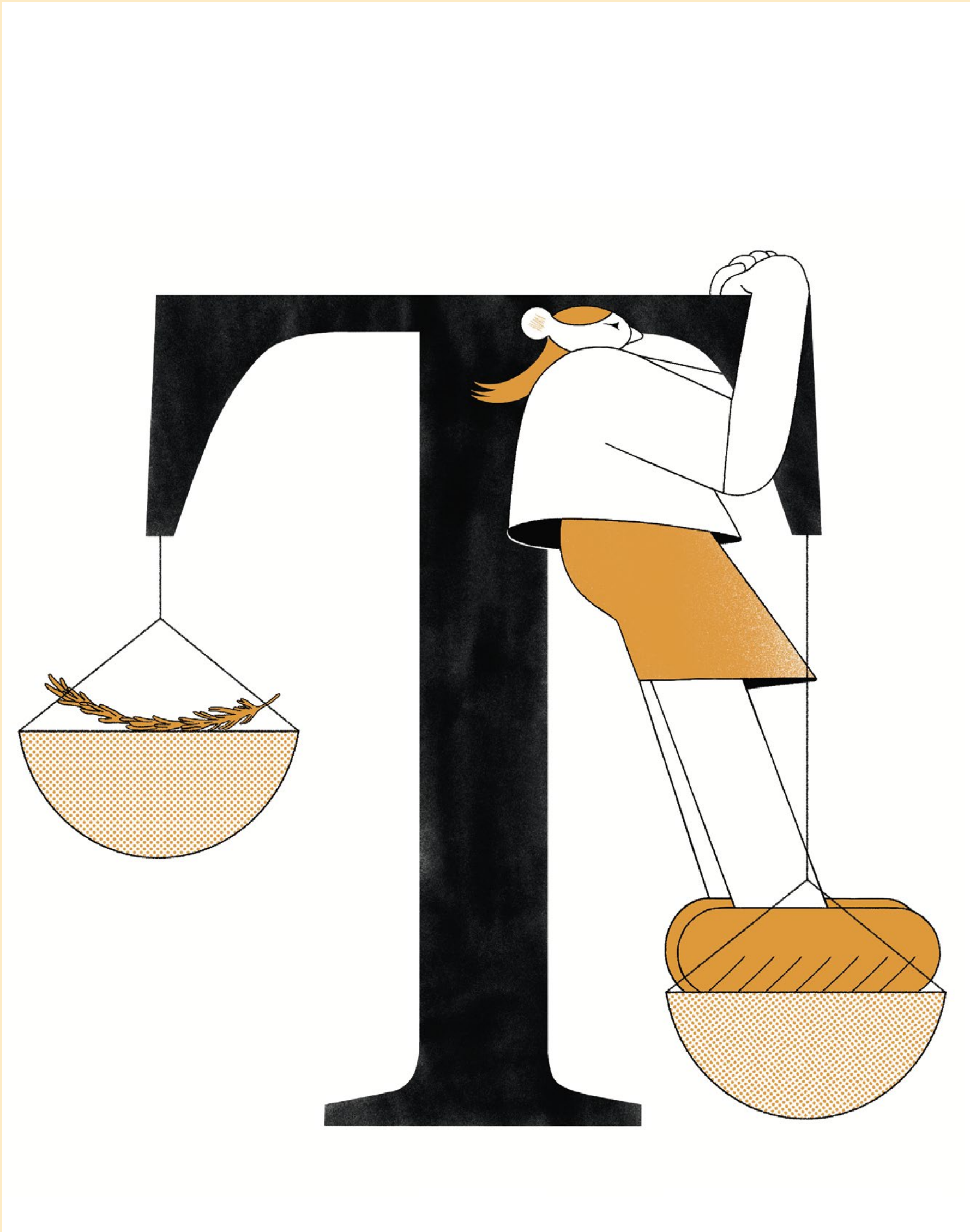
Davant les ofensives de tots els governs que continuen amb la seva política de traspasar fons als negocis privats, també a l'escola, no podem respondre girant l'esquena a qui té menys recursos, recollint-nos en espais cada vegada més endogàmics, ni anar-nos-en a la muntanya a fer d'ermitans que baixen per relacionar-se jugant a futbol o fent classes d'anglès. No pels nostres fills i filles, encara

menys pels dels altres... I tampoc per nosaltres!

Aïllar l'infant en l'entorn familiar pot crear greus perjudicis en el desenvolupament social i cognitiu. Però les conseqüències individuals no són les més preocupants, perquè de problemes pel desenvolupament en som experts, amb les pantalles, les drogues, l'estrès... I no n'està exempt el projecte públic. El problema és de classe, és la segregació que comporta una perspectiva que pretén salvar el teu fill mentre abandona a la seva sort els fills de la resta. És per mitjà del mecanisme d'aculturació que s'incita als membres de les classes treballadores al desclassament, com un altre dels objectius del sistema educatiu: sembrar el mirallet de les solucions individuals i succionar els seus dirigents potencials.

En cap cas canviem una institució per una altra, la família per l'escola. Per una educació pública, gratuïta, per tothom i sota el control de qui hi treballa i hi aprèn. ●

ISARN PARDES FUSES
DELEGAT DE CGT ENSENYAMENT

EL RELAT D' **AROA CANGUEIRO**
IL·LUSTRACIÓ: **JAUME VADELL**

Aproximació a la por

“No coneixem major joc de daus que el joc del naixement i de la mort. Preocupats, interessats, ansiosos fins a l’extrem, assistim a cada partida, perquè als nostres ulls tot està posat en ella” (Arthur Schopenhauer)

“Yo no le temía a nada, pero ahora le temo a perderlo to” (Yung Beef, “Ready pa morir”)

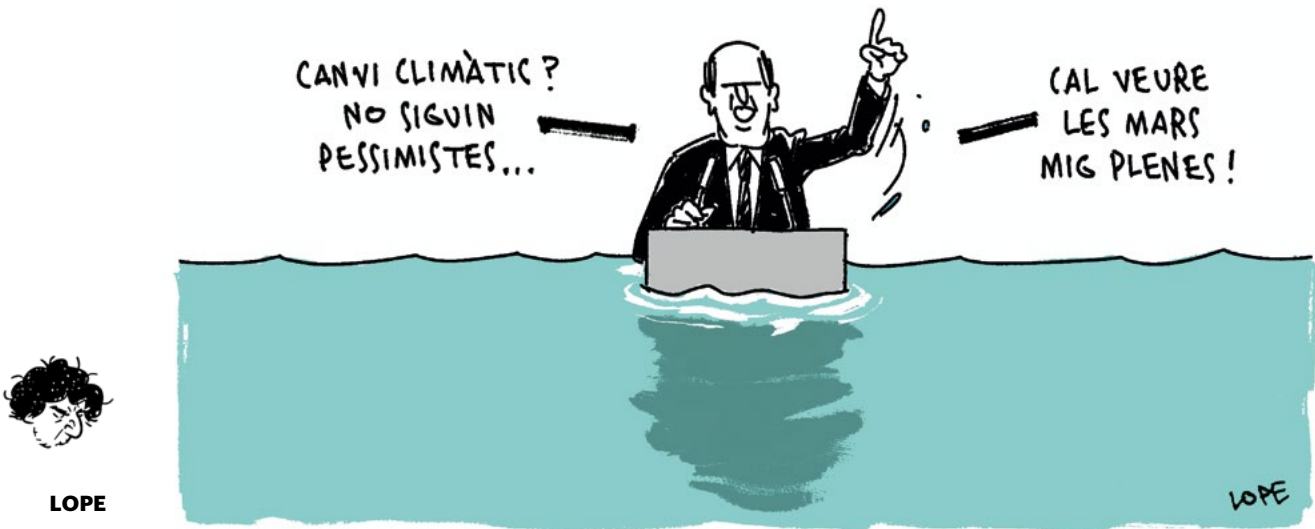
retze anys tenies quan la gitana t’ho va dir: moriràs als quaranta. Ho saps. Saps que ho va dir perquè no vas consentir donar-li unes monedes per a la tija de romaní. Saps que la gitana escopia sentències de mort com qui dona l’hora. Però saber-ho no canvia res.

Des d’aleshores les presses, el desdeny al dit autoritari, a la culpa, al credo. Maleir la teva sort i riure de qualsevol pacte que duri més de tres hores. Fregar-se contra les pedres. Nedar als tolls amb les cames dures. L’addicció a la velocitat, al vertigen, als abismes. Perquè si has de morir als quaranta no ho faràs als vint-i-tres ni als trenta-quatre. Tu, corona de carboni, però nu el pit, sense escut. Empassar-se batecs, pum pum i gas, més gas. Gas natural i un llumí per cremar sencer el bosc. Roig foc. Rojos els teus genolls. Roig perdició.

Silenciosa, sota la catifa, la mort, perfilant amb la punta de la llengua els seus incisius, cobejant el moment d’arruïnar-te la partida.

Tempera. Encara hi ha temps i la vida de nou es revela al teu endins. És moment d’ajuntar les mans i besar les mans i pregar. És moment d’enfrontar els ulls de la nit, d’entonar cançons de ceba, de brollar llàgrimes dels teus mugrons. Donar gràcies a les bruixes blanques i a les sondes d’oxigen. Gastar tota la teva sort al temple de mel i branques seques. S’imposa la tendresa blava en minúscul flascó de cristall. Blau pluja. Blaves les seves venes. Blau salvació.

Et creus fora de perill però no. Mai. Les paraules de la gitana. La partida s’acaba. S’acaben les coses que no seran més. Que seran però no per a tu. Mirar enrere i no veure’t. No veure res. Només gas. Columnes de fum. El bosc calcinat. És la por un gegant de tres caps clavant un fred bisturí a la teva armadura. No hi ha àncora, no hi ha bassa. La llum nacrada del quiròfan ja s’escapa. ●

LOPE

ROGER PELÀEZ

LAURA MORILLO

EL MÒBIL NO ET FARÀ GAUDIR DE L'AIRE LLIURE

MENYS PANTALLA, MÉS VIDA!

PER A MÉS INFORMACIÓ:
gen.cat/digitalitzacioresponsable

Generalitat
de Catalunya

Tothom!!! El Govern de

SOTA FOCUS

4-15

Viure després de la dana, una qüestió de classe.

La tornada a la normalitat és molt desigual a les comarques afectades per la riuada de fa un any. Grans empreses i cadenes comercials han recuperat l'activitat, en part gràcies a ajudes públiques, avals o préstecs de l'Estat, mentre que el veïnat de les àrees més humils viu un enquistament de la devastació.

Contractes per a la reconstrucció: molta urgència i poca transparència.

SOBIRANIES

16-21

Calafou: una fàbrica d'utopies a l'Anoia.

22-23

Antimicrobians: uns pilars de la salut que s'afebleixen.

24-25

Imaginar el decreixement digital en l'emergència ecològica.

26-27

Repensar la sanitat pública per als cossos esquerdatats pel col·lapse.

28-29

Laura Gonfaus: "A les grasses se'ns ha dit sempre que som culpables de tenir el cos que tenim".

30

Tardor a tota castanya.

LA CENTRAL

32-33

Autorretrats d'exclusió.

INTERNACIONAL

34-37

Calais, frontera de dignitat i resistència.

38-39

Cinc factors de la derrota electoral de Milei.

L'ENTREVISTA

40-45

Rob Riemen, filòsof: "El feixisme sempre ha guanyat poder amb la traïció de les elits".

IDEARI

46-51

El mite de la 'natura salvatge' o quan les muntanyes van esdevenir catedrals.

52

Pirineu, un ecosistema de llibre.

53-55

L'operació 'Moreneta' o l'altre mil·lenari de Montserrat.

56-57

Immunocapitalisme i extrema dreta.

58-59

A debat: L'educació a casa pot substituir l'escolarització en el sistema públic?

60-61

Relat: 'Aproximació a la por'.